Казан шәһәре Мәскәү районы
«Г.Ибраһимов исемендәге
17 нче татар гимназиясе»
гомуми муниципаль бюджет учреждениесе

Галимҗан Ибраһимов исемендәге XII республика фәнни-гамәли конференция: укытучыларның тезислары

Казан
2023 нче ел, 25 нче март

Тезисы педагогической секции

Составитель: Агзамова Д.Р.

Секционный сбор данных: Галиева А.Р.

Секция «Педагогика и музейное дело»………………………………………………………3-79 с.

Тезисы педагогов (отправленные в указанный срок и оформленные по правилам) **не рецензируются, не редактируются, публикуются с сохранением авторской орфографии** на официальном сайте гимназии портала «Электронное образования РТ» МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова» Московского района города Казани.

Секция «Педагогика и музейное дело»

Татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә укучыларның функциональ грамоталылыгын үстерү алымнары

Романова Галина Николай кызы

Зәй муниципаль районының «6 нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе» нең татар теле һәм әдәбияты укытучысы

"Нәрсәгә өйрәтергә һәм ничек өйрәтергә?"-бу мәсьәлә нәкъ менә безнең заманда актуаль булып тора, чөнки мәгариф системасында бик күп үзгәрешләр бар. Бүгенге көндә укучылар төрле кирәкле белем күнекмәләргә ия булырга тиеш. Бу максатка ирешү өчен без балаларда функциональ грамоталылык формалаштырырга тиеш. Функциональ грамоталылык – кешенең әйләнә-тирә мохит белән мөнәсәбәтләргә керү, гомердәвамында алынган белемнәрен куллана белү сәләте. Функциональ грамоталы шәхес яңа тормыш шартларына яраклашкан, гомуми мәдәни үсешкә ирешкән, үз фикере булган һәм җәмгыятькә файдалы шәхес булып үсәргә тиеш.

Уку грамоталылыгы – функциональ грамоталылыкның иң мөһим өлеше. Ул –укучыда текстларны аңлау, куллану, бәяләү, алар турында уйлану сәләте үстерә.

Бу максатны үз эченә алган инновацион технологияләрнең берсе – тәнкыйди фикерләү технологиясе. Тәнкыйди фикерләүне үстерү технологиясе үз позициясеңне яклый һәм җиткерә алу, әңгәмәдәшеңне тыңлый белү, аргументларга нигезләнеп, логик фикер йөртә белү сәләте.

Тәнкыйди фикерләү технологиясендә <u>укытучы</u>

1.Укучының эшчәнлегенә юнәлеш бирә;

2.Мөстәкыйль фикер йөртергә этәргеч ясаучы шартлар булдыра;

3.Төрле фикерләрне каршы куя;

4.Нәтиҗә ясарга мөмкинлек бирә.

<u>Укучы</u>

1.Куелган проблеманы чишә;

2.Дәлилләр эзли;

4.Башкаларның фикерен тыңлый;

5.Бәхәсләшә;

6.Бәя бирә.

Тәнкыйди фикерләү технологиясенә корылган дәрес өч этаптан тора:

Өйрәнелә торган темага кызыксыну уяту→төшенү(аңлау)→рефлексия.

Кызыксыну уяту һәр дәрестә була. Бу өйрәнелә торган тема буенча укучының белемнәрен актуальләштерү һәм уку эшчәнлегенә кызыксыну уяту өчен кирәк.

Төшенү (аңлау) этабында укучы өйрәнелә торган материал буенча яңа мәгълүмат ала, төшенчәләрне, фактларны аңлап, алган белемнәрен яңалары белән бәйли.

Рефлексия этабында укучы өйрәнгәннәрне бербөтен итеп күзаллый, аңлап гомумиләштерә, яңамәгълүматны тулысынча үзләштерә, иҗади фикер йөртә һәм өйрәнелә торган материалга карата аның шәхси мөнәсәбәте формалаша.

Татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә тәнкыйди фикерләү технологиясе ысуллары:

Алымнарның берничәсенә тукталып китәсем килә.

“Чуалган логик чылбыр”алымы.

Дәреснең рефлексия өлешендә укылган текстның ачкыч сүзләре чуалтып бирелә. Укучылар шуны тәртипкә салалар, дөреслиләр.

Яисә аерым битләргә текстта сурәтләнгән 5-6 вакыйга языла. Укучылар шуны хронологик яки сәбәп –эзләнү тәртибендә эзлекле чылбыр итеп урнаштырырга тиеш. Фикерләр тыңланып беткәч, карар кабул ителгәннән соң, укытучы чыганак текстны укый, укучылар чагыштыра. Буалым укучыларның игътибарын һәм логик фикерләвен үстерә.

Якташыбыз Мөдәррис Әгъләмовның шигыреннән берничә юл бирелә, “Чуалган логик чылбыр” ысулын кулланып, сүзләрне шигырь юлларына куярга кирәк.

Җирем-________, илем-________,
______________йөрергә мөмкин,
Имичә башны________________...
Чөнки,___________булсамда,
____________минем белән!

Файдалану өчен сүзләр: матурлык, иркен, горур, түбән, киң, кайда.

Инсерт ысулы.

Бу ысулны икенче төрле “текстны тамгалау” дип атыйлар. Укучыларны тамга кую билгеләре белән таныштырып чыгарга кирәк, чөнки текстның кырыена тамгалар куеп барырга туры киләчәк.

∨*(галочка)* тамгасын укучы тексттагы мәгълүмат белән күптәннән таныш булган очракта куя. Ул моны белә.

+*(плюс)* тамгасын укучы үзенә таныш булмаган яңа мәгълүматны очратканда куеп бара.

–*(минус)* тамгасын укучы текстта очраган мәгълүматның үзе моңарчы беләм дип йөргән фикер белән туры килмәвен күргәч куя.

?*(сорау)* тамгасы белән укучы таныш булмаган мәгълүматны билгели. Ул моны белергә теләвен күрсәтә.

Бу ысулны куллануның уңышлы ягы шунда, укучы текстны пассив укымый, ә белергә, аңларга теләп, игътибар белән кат-кат укый.

Рефлексияэтабындатаблицагатеркәлгәнбарлыкэшанализлана,фикералышына.

Зәебезгә370елтулды,шушыуңайданЗәйтарихытурындатекстбирелә.

Текстны игътибар белән укыгыз, һәм инсерт ысулын кулланып, текстның кырыена, поляга тамгалар куеп барыгыз.

Зәй исеме тарихта XIV гасырдан билгеле.

Таҗетдин Ялчыгол язуынча да, бүгенге кайбер галимнәрнең фикеренчә дә, Кол Гали безнең якташыбы булып чыга.

Зәй шәһәренә нигез салыну вакытын бүгенгечә хисапласак, 2022–918=1104 килеп чыга.

Димәк, Зәй каласына кимендә 1104 яшь!

Мең еллар элек Зәй елгасы буенда фин-угор кабиләләре яшәгән.

VI-VII гасырларда алар Урта Азиядән килгән төркетләргә буйсынганнар.

VII гасыр башында Бөек Венгрия дәүләте барлыкка килә.

Беркадәр вакыттан соң аларны болгар кабиләләре кысрыклап чыгара һәм Бөек Болгар дәүләтен төзиләр.

Зәй елгасының түбән өлешендә табылган кабер ташлары болгар кабиләләренә карый.

Крепость ДалаЗәе елгасының биек уң ярында 1652 елның язында салына башлый.

Зәй якларына Е.Пугачев үзенең гаскәре белән 1773 нче елның 24 декабрендә килеп җитә.

А.С.Пушкин үзенең“ Пугачев тарихы” нда яза: “ЕкатеринаII, Зәй крепостенең сугышсыз бирелүенә ачуы килеп, үзенең указы белән шәһәр статусын бетерә һәм халыкның күп өлешен тирә-як авылларга тарата”.

Нәтиҗә.

Әлеге без карап, эшләп киткән алымнар уку грамоталылыгын үстерү өчен бик отышлы дип саныйм. Алар уйланырга мәҗбүр итә, эзлеклелекне булдырырга, вакыйгаларны тәртип белән урнаштырырга өйрәтә. Сүз байлыгын арттыра, сүзләрне урынлы кулланырга этәрә. Текстны уку барышында вакыйгаларны күз алдына китерергә ярдәм итә. Укучылар текстны аңлыйлар, уку материалын җиңел үзләштерәләр.

Укучыларны татар теленә өйрәтүдә цифрлы технологияләр - Онлайн-курслар куллану

Смирнова Гөлнара Рәшәт кызы

Советлар Союзы Герое М.С.Фомин исемендәге 1 нче урта гомуми белем бирү мәктәбенең югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Бүгенге укытучы мөгаллим һәм шәхес буларак нинди сыйфатларга, күнекмәләргә ия булырга тиеш? Яңа гасыр укытучысы уку-укыту процессында нәтиҗәлелеккә ни рәвешле ирешә ала – болар барсы да бүгенге көннең иң актуаль яңгырашлы проблемаларның берсе. Мәсьәләне чишүдә алга китеш сизелә, уңышка китерә торган юл-сукмакларның берсен цифрлы технологияләр белән эшләү тәшкил итә. Мин бу технологияләргә мөрәҗәгать итүне түбәндәге аспектларда карарга тәкъдим итәм:

цифрлы технологияләр ярдәмендә белем бирү процессында нинди уңай нәтиҗәләргә ирешергә була?

татар теле һәм әдәбияты укытучысы мондый технологияләр белән эшләгәндә, нинди авырлыклар белән очраша?

авырлыкларны җиңү юлындагы табышлар.

Соңгы берничә елдагы эш тәҗрибәмә таянып әйтә алам, рус балаларын татар теленә өйрәтүдә цифрлы технологияәр, бигрәк тә Онлайн-курслар төзү һәм тәкъдим итү мөмкинлеге алгарышлы укытуда уңай нәтиҗәләргә китерә. Алгарышлы укыту тәгълиматлары С.Н. Лысенкова тарафыннан узган гасыр урталарында ук тәкъдим ителә, әмма бүгенге көндә аларны тормышка ашыруның яңа юллары, алымнары, инструментлары пәйда булды. Шундыйлардан цифрлы технология биргән мөмкинлекләр турында аерым сөйләр идем. А.Шляйхер “Образование мирового уровня. Как выстроить школьную систему XXIвека” дигән хезмәтендә хәзерге вакытта цифрлы технологияләрне куллана алмаучылар җәмгыятьнең тулы канлы әгъзалары, икътисади һәм мәдәни тормышның актив катнашучылары була алмый” дип яза [Шляйхер, 2018: 282]. 2019 һәм аннан соңгы елларда, бөтен дөнья пандемия йогынтысын тойган вакытта уку-укыту системасы үзен саклап кына түгел, онлайн-укыту ярдәмендә яңа баскычка күтәрелә алды. Дөрес, без, татар теле укытучылары билгеле бер авырлыклар белән дә очраштык. Укучылар цифрлы технологияләр кулланып эшләнгән эш төрләреннән дәрестә уңышлы һәм теләп куллансалар да, үзләре татар телле Интернет-секторын белем алу максатларында нәтиҗәле куллана алмауларын күрсәттеләр, мондый секторга битараф булу, аны куллануга мотивациянең көчсезлеге эшебездә беркадәр таркаулыкка китерде. Шуны җиңү максаты белән, мин татар теленнән онлайн-курслар тәкъдим иттем. Шуларны куллану буенча кайбер эш алымнарым белән уртаклашыр идем.

Мондый эш төре укучыларны татар телле Интернет-секторы белән эшләргә этәрә, ярыш моментлары цифрлы технологияләр биргән мөмкинлекләрне тулы файдаланырга мотивация тудыра, төркемнәрдә төрле темалар өстендә (елгалар, кошлар, файдалы казылмалар һ.б.) эшләгән укучыларның бергә җыелуы дәресләр циклы дәвамында алар арасында уңай хезмәттәшлек мөнәсәбәтләре урнашуга китерә.

Роль школьного музея в патриотическом воспитании школьников

Хайруллина Гульсина Рашидовна

МБОУ «Школа 99», учитель истории и обществознания высшей квалификационной категории, руководитель школьного музея

Важнейшим инструментом духовно-нравственного становления личности, источником формирования лучших человеческих качеств является гражданско-патриотическое воспитание школьников.

В настоящее непростое время нашему государству жизненно необходимо воспитывать патриотов, способных вывести страну из экономического, политического, нравственного кризисов, защитить Россию от любого нашествия извне и любых проявлений терроризма.

Одним из надежных способов воспитания патриотизма, гражданственности у учащихся является музейная деятельность по вовлечению учащихся во внеурочную работу.

Главные воспитательные задачи, которые я ставлю во внеурочной деятельности и на уроках истории и татарского языка, это

- воспитание творческого и ответственного отношения к труду на благо других людей, своей малой родины;
- формирование культуры межнационального общения, толерантности;
- формирование правовой и нравственной культуры гражданина;

Главное при выборе подходов к воспитанию личности, я считаю создание условий для самореализации в пространстве своей школы, класса, района, города и равное партнерское сотрудничество: ученик и учитель, который дает возможность достойно учиться и развиваться.

Важную роль гражданско-патриотического воспитания является школьный музей, который призван способствовать формированию патриотических качеств, расширению кругозора и воспитанию познавательных интересов и способностей, овладеванию учащимися навыками поисковой, исследовательской деятельности урочной и внеурочной деятельности.

Именно школьный музей в неформальной обстановке развивает у ребят творческую активность, коллективизм, сплоченность и авторитет.

В 2001 году в школе № 92 (ныне №99) Московского района был открыт музей «Боевой и Трудовой Славы школы и жителей микрорайона Левченко».

Главной целью работы музея является гражданское и патриотическое воспитание у учащихся через исследовательскую и творческую деятельность, через кружок «Юный краевед», где я являюсь руководителем.

По своему профилю наш музей связан с историей возникновения, строительства и развития поселка и завода «Полимерфото», в своих экспозициях отражает героический подвиг наших земляков и работников завода и тыла.

Девиз музея - "Никто не забыт, ничто не забыто". Работа музея строится на принципах толерантности, историзма, сотрудничества, ответственного отношения к делу. Хочется отметить, жизнедеятельность нашего музея зависит от слаженной работы учительского коллектива и обучающихся, где каждый чувствует себя комфортно.

В этом году была проделана огромная работа по восстановлению документов, плана и программы развития музея. Получили Российское признание Свидетельство №18004, как краеведческий школьный музей «История поселка имени Левченко и завода «Полимерфото» от 29.11.2015 года.

Программа развития музея предусматривает мероприятия по фальсификации истории Отечества. На базе музея проводятся уроки по истории России и истории Татарстана, в 8-9ом классе по темам «Быт и обычаи», «Татария в годы войны и послевоенное время», «Советский тыл», «Великая Отечественная война», на примерах конкретных героев, личностей и воочию с источниками музея закрепляется историческая закономерность, подлинность и память. Успешно применяются приемы умственных действий: рассказ, описание, сравнение, анализ, характеристика. Урок становится ярким и интересным элементами: чтение фронтовых писем, цитат, просмотр фрагментов фильмов, стихами,

прослушивание музыкальных произведений, которые пробуждают любовь и уважение к своей Родине, своим корням (на уроках приемы: оживи картину, логическая цепочка, ключевые термины, ромашка вопросов от простого к сложному).

В экспозиции школьного музея имеются подлинные материалы, письма, документы, фотоальбомы, которые раскрывают важнейшие этапы Великой Отечественной войны, героические подвиги ветеранов войны и тыла, жителей поселка Левченко.

Функции музея: сбор материалов, хранение письменных, вещественных, исторических источников, сохранение и поддержание экспозиций в надлежащем порядке. Музей состоит из 10 экспозиций, подаренных картин Ю.Ананьева и фотоальбомов завода «Полимерфото».

В школьном музее традиционно работает кружок «Юный краевед». Есть и Актив музея, которые курируют и организуют мероприятия, встречи и круглые столы, проводят заседания. Основные направления работы кружка – подготовка и проведение тематических, интерактивных экскурсий, оформление наглядно-практического материала для подготовки экскурсоводов.

В кружке учащиеся работают с литературой, справочниками, документами, знакомятся с архивными музейными материалами, обращаются за помощью в сборе материалов к родственникам, ветеранам войны и тыла, учатся наблюдать, анализировать, обмениваются опытом, передают свои знания другим, приобретают навыки исследовательской деятельности, защищают свои проекты в рамках предметных недель. В рамках патриотического месячника в феврале каждый класс выпускает газеты, Боевые листки, проводятся смотры строя песни.

В этом учебном году в рамках благотворительности кружок «Юный краевед» старшая группа провела обзорные экскурсии коррекционному детскому саду №149, для детей с девиантным поведением РСОШ№1 под названием «Известные и неизвестные земляки», «Подвиг воина и творца». Наш экскурсионный проект «Мужество, скромность и талант» в сотрудничестве с Национальным музеем получила признание и печаталась в журнале «Казан».

Самыми яркими можно назвать встречи с афганцами «Афганистан в душе моей», с Советом ветеранов поселка Левченко, с волонтерами общественных организаций. Такие встречи, круглые столы на базе нашей школы давно не было. Они были так важны, наши дети получили эмоциональный заряд и живой жизненный урок истории, появился интерес к армейской службе.

Многолетний опыт показывает целесообразность проведения музейных уроков, интегрированных уроков в самом музее (ОРКСЭ и окруж. мир, история и литература, ИЗО) или использования отдельных экспозиций в различных классах. Краеведческие материалы оказывают помощь учителю в изучении татарского языка, культуры и обычаи разных народов, национальные кастюмы и быта, история нашего края разных в веках. На уроках татарского языка и литературы ученики выполняют интересные задания по составлению генеалогического древа (Шәҗәрә - означает дерево), ведь каждому важно знать родословную своих предков, у татар заведено знать до седьмого колена со стороны отца и матери. Здесь подключаются родители и родственники, им самим интересна история своего рода и семьи. Историческое прошлое и возрождение традиций обладают мощным воспитательным потенциалом, основанным на близких ребенку понятиях: любовь к родителям, родным местам, родному укладу жизни.

В школе учатся и общаются дети разных национальностей и конфессий, никогда между ними не возникали конфликты. Толерантность проявляется в проведении различных праздников «Масленица», «Науруз», «Сабантуй», «Курбан байрам» «День Святого Валентина». В поселке есть мечеть «Сулейман», и храм «Всецарица», посещение которого оставляет восторг и удивление наших детей. Наш видеоролик мечеть «Сулейман» был показан в конкурсе школьных музеев, за что получили грамоту в номинации. Как видите, это заслуга, огромный труд учителей не одного месяца. Ребята в общении, во взаимодействии быстро учатся понимать и принимать другой язык.

Для повышения эффективности урока, его воспитательного значения классным руководителям предлагается предусматривать работу учащихся в музее и использовать музейные материалы в соответствии с учебной и воспитательной программой (использовать материалы на славных страницах советской авиации, о жизни и творчестве Ананьева, и мастер золотых рук Хайдара Искандерова, о героях земляках локальных воин).

Собранный краеведческий материал дает возможность участвовать в научно-практических конференциях, в конкурсах экскурсионных проектов. Уже в начальных классах дети знакомятся с понятием проект и с помощью учителя составляют предметные мини-проекты.

Краеведческое направление реализуется через проектно-исследовательские работы в деятельности кружка «Юный краевед». Дети готовят экскурсии, исследовательские работы на актуальные темы, а моя роль в этом: направлять, контролировать, корректировать и помогать в оформлении работы.

Экскурсоводом-исследователем может быть каждый школьник, кто любит музей и галереи, умеет интересно рассказывать, и желает их передать другим. Подготовка и проведение экскурсий — дело не простое, требует кропотливого труда, усидчивости и времени, специальных знаний и навыков. Работа по выявлению юных экскурсоводов начинаю с 5 класса. На уроках истории в 5-6 классах дети получают домашние задания в форме заочного путешествия по темам «Древняя Греция», «Древний Египет», «Владимиро-Суздальское княжество», «Золотая Орда». А в кружке с октября, 3месяца идет обучение и подготовка юных талантливых экскурсоводов, которые будут представлять нашу школу в различных конкурсах-конференциях, из всех способных выбираю «самых лучших». Именно «лучшие» приносят успех и победу.

Для начальных классов проводим «День музея в начальной школе», викторины, экскурсии с презентацией «Что такое музей?» «Какие музеи бывают», в среднем звене тематические экскурсии «Голоса родного края», «Их именами названы улицы», «Чьим именем назван наш поселок», в старшем звене литературно-исторические «История завода «Полимерфото», «Серебряный век Казани», «Шишкинские места Казани» и др. Юные экскурсоводы в ходе подготовки и проведения мероприятий развивают творческую самостоятельность, речевую культуру, приобретают навыки и опыт. Актив музея проводит конкурсы творческих работ: «История моей семьи в истории страны», «Родом из семьи», «Их именами названы наши улицы…», «Загляните в семейный альбом» и т.д. В музее представлен самодельный стенд «Бессмертный полк» с фотографиями прадедов.

Мои ученики ежегодно участвуют в традиционных городских конкурсах «Казань – город сердце моего», «Казань - сегодня, завтра», «Юные экскурсоводы», «Ожерелье Татарстана», «Путешествие к истокам», получая много грамот и дипломов. Я всегда говорю, если есть звезды, их можно зажечь и в маленькой школе, было бы только желание и терпение. Материалы музея под названием «Чьим именем назван наш поселок Левченко», «Подвиг воина и творца» являются визитной карточкой нашего музея, которая бесспорно, в настоящее время является стимулом и мотивацией развития коммуникативных умений учащихся.

Двери музея всегда открыты для родителей учащихся и гостей школы на общешкольных собраниях, для желающих была проведена обзорная экскурсия, пришедшие охотно смотрели альбомы, фотографии, нашли себя в этих фотографиях, ведь многие из них работники завода «Полимерфото». История завода, о его банкротстве написано в известной книге Л.Н. Столпнера «Казанский завод Полимерфото».

Таким образом**,** школьный музей обладает практически неограниченным потенциалом воспитательного воздействия на умы и души детей и подростков. Он даёт возможность детям попробовать свои силы в разных видах научной, технической и общественной деятельности. Участвуя в сборе экспонатов для музея, в экскурсиях школьники получают нравственную закалку, учатся жить, осознавая свою причастность к судьбе Отечества, его прошлому, настоящему, будущему, проявляют активную жизненную позицию.

Итак, на фоне роста подростковых асоциальных действий и пагубных пристрастий опыт показывает, что предлагаемые формы и приемы воспитания, музейной работы эффективны и жизнеспособны, их дальнейшее совершенствование будет способствовать воспитанию нравственно достойных граждан России.

Башлангыч сыйныфларда туган телне өйрәтүдә мәгълүмати технологияләр куллану

Әминова Рима Сөнгатул кызы
Рәхимова Ризәлә Камил кызы

Кукмара муниципаль районының «Р.И.Зарипов исемендәге Байлангар урта мәктәбе»нең башлангыч сыйныф укытучылары

Заманча мәгариф системасы укучыларда универсаль уку гамәлләрен формалаштыруда укытучыларны инновацион технологияләр куллануга этәрә. Соңгы елларда мәгариф өлкәсе шактый зур үзгәрешләр кичерде. Уку-укыту системасына электрон технологияләр ныклап үтеп керде. Белемле, көндәшлеккә сәләтле , тормышта үз юлын табарга әзерлекле, тиешле карарлар кабул итә торган шәхес тәрбияләү өчен, искечә эш итү генә җитәрлек түгел бүген.

Башлангыч сыйныфта укытуның федераль дәүләт стандартлары да бездән укучыларны белем нигезләренә дифференциаль өйрәтүне таләп итә. Шунлыктан, кече яшьтәге мәктәп укучыларына белем бирүдә яңа мәгълүмати технологияләр куллану зарур.

Нәрсә соң ул инновацион технологияләр һәм аның үзенчәлеге нидә? Без аны яңалык дип кабул итәбез. Латин теленнән ул, "яңалыкка омтылу" дип тәрҗемә ителә. Узган гасырда Джордж Боткин бу алымның укучы мөстәкыйль чишелеш эзләвен, килеп туган хәлдән чыгу юлларын табуы дип аңлаткан.

Без, башлангыч сыйныф укытучылары, укыту технологиясен тормышка ашырганда, аны педагогик эшчәнлекнең конкрет шартларына туры китереп кулланабыз. Укыту-тәрбия сыйфатын күтәрү, укучыларның осталыгын үстерү максатыннан яна белем чыганакларын табу – безнең төп бурычыбыз. Чөнки интернетта һәр кулланучыга үзенең материалларын, эшкәртмәләрен куярга мөмкинлек бар. Интернет челтәре ресурсларын куллану белем алучыга кирәкле информацияне таба белергә, анализларга, системага салырга ярдәм итә.

Сберкласс, Учи.ру, Белем.ру, Еду татар.ру белем бирү платформаларында шактый бай материал тупланган: спектакльләр, кинофильмнар , олимпиада эшләре, интерактив уеннар. Алар аралашу компетенциясен беренче планга куялар, укучыларны күбрәк сөйләштерүгә корылган. Җаваплар бирү рәвешендә укучыларны әңгәмәгә тартабыз.

Әзер электрон продуктлар, аудио-язмалар, мультимедиалы презентацияләр, кыска роликлар дәресләрне җанландырып җибәрү өчен менә дигән материал.

Педагогларның хезмәте балаларның тәрбияле булуында, белемендә, төрле дәрәҗәдә узган олимпиада һәм бәйгеләрдә ирешкән уңышларында чагылыш таба. Укучыларыбызның елда фәнни-гамәли конференцияләрдә, иҗади бәйгеләрдә, олимпиадаларда ирешкән уңышлары зур.

Сыйныфтан тыш чаралар, фәнни эзләнү эшләре буенча презентацияләр төзибез. "Әлифба" бәйрәме," Беренче хәреф көне" кебек бәйрәмнәрне интеллектуаль уеннар, тренинглар кулланып оештырабыз.

Татар теленә өйрәтүдә инновацион технологияләр арасыннан проектлар методын куллану аерым урын алып тора. Бу метод белән эшләгәндә, укучыларның уйлау-фикерләү эшчәнлеге активлаша. Без, федераль дәүләт стандартларына нигезләнеп татар теле һәм уку дәресләрендә мини-проектлар методын кулланабыз . Мәсәлән, Гарәфи Хәсәновның " Табигать җырчысы" әсәрен өйрәнгәндә укучылар, кошлар һәм җәнлекләр дөньясының байлыгын күрсәттеләр, Кызыл китапка кертелгән үсемлекләрне, хайваннарны аерып алып, проект төзеп якладылар.

Проект эшчәнлеген оештыру тел өйрәнүгә, сәнгатьле сөйләмгә кызыксыну уята. Чөнки мини-проект яклаганда сәләте төрле булган укучылар да үз фикерләрен җиткерә, уртак нәтиҗәгә киләләр.

Туган тел ул - халыкның көзгесе. Татар әдәби теленә кызыксыну уяту өчен без еш кына буктрейлер (китапнамә) һәм плейкаст кебек интернет челтәренең яңа эш төрләренә мөрәҗәгать итәбез. Белгәнегезчә, күләме буенча зур булмаган бу видеороликлар китаплар укуга, тел өйрәнүгә этәргеч бирә, мавыктыргыч формада таныш булмаган яңа китаплар эчтәлеге белән кызыксындыра. 4 нче сыйныфта Разил Вәлиев иҗатын өйрәнгәндә шагыйрьнең "Кайтаваз кайда яши?", Фәнис Яруллинның "Биюче бака" китапларына ясаган китапнамәләрне сыйныфтан тыш уку дәресләрендә кулландык. Аны әзерләгәндә үзебезгә укучыларда яңа китаплар укуга мотивация уяту максаты куйдык. Нәтиҗәдә,

башлангыч сыйныф укучылары үзләренең яшь үзенчәлекләре буенча, укыган әсәрләр вакыйгаларына, геройларына плакат формасында постерлар ясадылар.

3 нче сыйныфта татар теленнән сүз төркемнәрен өйрәнәбез. Кабатлау дәресендә төркемнәрдә һәр сүз төркеменә кластер төзү бурычы куелды. Кластер дәрес материалын график калыпка салуны күздә тота. Төп мәгънәне белдергән сүз уртага языла, аңардан төрле якка киткән уклар бу сүзне ачыклаучы башка сүз, сүзтезмәләр белән бәйли. Шулай итеп, бер сүзне, төшенчәне ачыклаучы бик күп мәгълүмат җыела. Укучыларның үзара ярдәмләшүен акивлаштыруга юнәлтегән эш формасы буларак, эшчәнлекне төркемнәрдә оештыру кластер төзүдә уңай нәтиҗәләр бирде. Бер-берсенең фикерен тыңлап, стандарт булмаган карарлар кабул иттеләр, мәгълүмат ташкынында иркен аралашырга өйрәнделәр. Әлеге ысул теманы өйрәнүне тәмамлаганнан соң, материалны үзләштерү нәтиҗәлелеген бәяләү өчен уңайлы.

Без үз белемебезне үстерү белән бергә эш тәҗрибәсен хезмәттәшләребез белән дә уртаклашабыз. Мәгълүмати технологияләрне өйрәнү кысаларында эш тәҗрибәсен төрле мәйданнарда яктыртабыз: Бөтенроссия “ФГОС класс” конкурсында –диплом, төбәкара “Хикмәтле дә, бизәкле дә туган тел” иҗади конференциядә- грамота, Республика фәнни-практик “Һөнәргә беренче адымнар” конференциясендә- дипломнарга лаек булдык. Республика ” Ел укытучы” конкурсы лауреатына ия булуыбыз да эш нәтиҗәбезнең күрсәткече булып тора.

Тәҗрибә уртаклашу укытучыларның методик берләшмә утырышларында, семинарларда дәвам итә. Иновацион технология буенча ясаган чыгышларыбызны ”Башлангыч сыйныфларда яңа технологияләр куллану”, “Түгәрәкләрне оештыру тәҗрибәсеннән”, “Дәрестән тыш эшчәнлек” дигән буклетларда урнаштырдык.

Безнеңчә, дәресләрне эшлекле атмосферада үткәрүдә, укучыларны фәнни-тикшеренү эшчәнлегенә җәлеп итүдә, аларның шәхси сыйфатларын, әхлакый кыйммәтләрен, иҗади активлыгын формалаштыруда укытуның инновацион методлары зур әһәмияткә ия.

Федераль дәүләт белем бирү стандартларына күчү шартларында татар телен һәм әдәбиятын укытуда нинди генә алдынгы технологияләргә нигезләнсәк тә – укучыларны аңлы һәм планлы рәвештә үз өсләрендә эшләргә өйрәтү, теләп укуны тәэмин итү, үз чиратында бу эш белән оста итеп идарә итү мөһим, ә төп таләп бер - нәтиҗәгә ирешү.

Әдәбият дәресләрендә уку грамоталылыгы формалаштыру

Шаева Венера Мнахир кызы

Мөслим муниципаль районының «Тат. Шуран төп гомуми белем бирү мәктәбе»нең татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Хәерле көн, хезмәттәшләрем. Бүген без мастер класста барыбызны да борчыган берничә сорауга бергәләп җавап эзләрбез. Кулланган алымнарны байлык итеп үз букчагызга туплап барыгыз. Башладык.

Пышылдап, сер итеп әйтелә: Монда күргән, сөйләгәннәрне беркемгә дә әйтә күрмәгез, алайса мине эштән ку-а-чак-лаааар((((

Нәтиҗә: Әһә, тып-тын калдыгыз, чыш-пыш килеп алдыгызмы? Бу - дәрес башлаганда кулланырга мөмкин булган беренче алым – "ИНТРИГА"

Нәтиҗә: Әйе, мин дә ышанмыйм. Икенче алым ничек атала?

"Ә СЕЗ МОҢА ЫШАНАСЫЗМЫ?" Әлеге алымны дәрес башында кирәкле төшенчәләрне, мәгълүматны аера белү, мотивация өчен кулланырга мөмкин.

Теманы чыгарту: Сүзләр болытына карагыз. Бүген сөйләшәчәк теманы, максатларны билгелик.

"Сүзләр болыты" ясау өчен интернетта шушы сүзне язып эзләү җитә. Бу – тагын бер алым.

2 өлеш. Ачкыч-төшенчәләр белән эш.

ФГОС таләбе буенча, функциональное чтение һәм читательская грамотность дигән ике төшенчә билгеле. Слайдка карагыз.

Функциональ грамоталылык әдәбият дәресендә <u>тулысынча</u> формалаштырыла торган күнекмә түгел, чөнки әдәбият образлар, сәнгатьлелек чаралары, эмоциональ өлкә белән бәйле.

3 өлеш: Гамәли биремнәр. 3 төркемгә 3 төрле текст тәкъдим ителә. Диагональ буенча укыйбыз. Төп сүзне билгелибез. (кушымтада)

Текстларны нинди уртак идея берләштерә? Глоссарий ярдәмендә билгеләгез.

Без нинди алым кулландык?

Анализ ясаганнан соң, игенче хезмәтенә багышланган җырлар тыңларга, табышмаклар әйтергә, сынамышлар табарга була. Болар – текст белән эш төрләре. Аннары Лотфулла Фаттаховның "Игеннәр өлгерде" картинасы буенча сочинение язу бер дә авырлык тудырмас иде.

2 рәсем тәкъдим итү: кырмыска оясы һәм үзеннән зуррак йөк тартып баручы кырмыска.

Бирем. Ике рәсемне берләштереп, башыгызга килгән бик "акыллы" бер фикерне әйтегез. (фикерләрне тыңлау)

Ә хәзер

<u>"РЕСТАВРАТОР" КҮНЕГҮЕ </u>тәкъдим итәм. "Сүзләр болыты"нда бирелгән сүзләрдән җөмлә әйтегез

Равил Фәйзуллин аны болайрак әйткән:

Шигырьгә нинди исем куяр идегез? (җаваплар тыңлана)

Ә Р.Фәйзуллин бу дүртьюллыкны Үҗәтлек дип атаган.

А) Мондый күренешне күзәткәнегез бардыр. Кырмыска турында нинди характеристика биреп була? Тырыш, үҗәт, максатчан, кайгыртучан... Җир йөзендәге барлык җан иясе дә кояшка тартыла. Шул исәптән, кеше дә.

Өч кенә тезмәле шигырь <u>аллегорик образлылык</u> ярдәмендә өч мөстәкыйль фикерне калкытып куя.

<u>Беренчедән,</u> ул һәркемнең үз максатына ирешү юлы барлыкны ассызыклый.

<u>Икенчедән,</u> кешенең зур омтылышлар (кояшка якынаю!) белән тормышка аяк басуын искәртә.

<u>Өченчедән,</u> шәхеснең һәр җиңүне кояшка якынаю буларак карауча көчле рухына бәя бирә.

Б) фикерләрегезне модель, кластер, схема рәвешендә күрсәтегез.

В)Табышмак язып карыйк. Рефлексия.

Татар теле дәресләрендә электрон сүзлекләрне куллану

Госманова С.М., Алиева Ф.Н.

Казан шәһәре Мәскәү районының 94 нче гимназиясенең укытучылары
Шәрәфетдинова Л.М. Казан шәһәре Идел буе районының
139 нчы гимназия-Мәгариф үзәгенең укытучысы

Эшенең төп максаты – электрон сүзлекләрнең төрләре, татар һәм рус мәктәпләрендә уку эшчәнлегендә электрон сүзлекләрне кулгануның әһәмиятен күрсәтү.

Бурычлар:

- электрон сүзлекләр ярдәмендә теоретик һәм практик белемнәр бирү;
-электрон сүзлекләр ярдәмендә укучыларның язма һәм телдән сөйләм күнекмәләрен үстерү;
- электрон сүзлекләр булган сайтлар белән танышу, эшләргә өйрәнү;
- электрон сүзлекләрне дәрестә куллану дәрәҗәсен үстерү.

Әлеге эштә электрон сүзлекләрнең әһәмияте, алар белән мәктәптә укучыларның эшчәнлеген оештыру турында теоретик мәгълүмат тупланган, мисаллар китерелгән. Хезмәттә тупланган материалларны мәктәп укытучыларына укучыларның эшчәнлеген оештыру буенча методик ярдәмлек буларак тәкъдим итеп була.

Сүзлекләрдән эзлекле рәвештә файдаланганда гына тиешле нәтиҗәләргә ирешеп була, укучыларның сүзлек запасын арта, сөйләмендәге ялгышлары төзәтелә, укучыларның танып белү эшчәнлекләре, мөстәкыйльлекләре үсә. Мисал өчен, 8 нче сыйныфның Луиза Батыр-Болгарый биографиясенә багышланган текста “зәвык” сүзе кулланылган. Бу сүзне аңлар өчен иң беренче чиратта китаптагы сүзлекне карыйлар, анда “вкус” дип тәрҗемә ителгән. Укучылар аны тәм төю белән кабул итәләр. Бу очракта әлеге күзаллау туры килми һәм электрон сүзлекләрдән икенче мәгънәне эзлиләр.

Киләсе эш төре, ул – крассвордлар. Алар махсус сүзлекләр белән эшләсеннәр өчен эшләнелгән, чөнки анда синонимнар, антонимнар, омонимнарны табарга кирәк. Мондый эшләр өйгә бирелә, билгеле өйдә кәгазь сүзлекләр юк. Менә шул вакыт безгә электрон сүзлекләр ярдәмгә килә.

Шулай ук кәгазь һәм электрон сүзлекләрнең уңай һәм тискәре яклары каралды. Нәтиҗә ясап шуны әйтергә була, кәгазь сүзлекләр тулырак, әмма күләмле һәм эш тизлиге түбән, ә электрон сүзлекләр белән эш заманча, тиз ләкин күзләр сәламәтлегенә заралы һәм тулы түгел.

Биредә үзебез еш куллана торган интернет ресурсларны күрсәтеп киттек (татзет тупланмасы, мобиль кушымталар, гугол һәм яндекс тәрҗемәчеләр, азатлык әлбәттә, сайты).

Сүзлекләр белән җентекләп планлаштырылган һәм яхшы оештырылган эш - укучыларның сүзлек запасын баета, орфографик грамоталылыкны үстерә, укучыларның сөйләмен үстерергә ярдәм итә, ә гомумән, тел культурасын үстерергә, балада игътибар, туган телгә карата хөрмәт һәм мәхәббәт формалаштырырга ярдәм итә. Һәр эшнең уңай ягы булган кебек тискәре яклары да очрый. Электрон сүзлекләр белән эш барышында укучылар белән шуңа игътибар иттек, сүзлекләрнең кирәк дәрәҗәдә тулы булмавына, бер сүз өчен берничә сүзлек ачарга туры килә. Бу исә үз чиратында балаларда тискәре караш тудыра. Укытучыларның тырышып аларны бу эшкә этәргән көчләре юкка чыга. Киләчәктә электорн сүзлекләр тулыландырылыр дип ышанып калабыз. Әмма В.А. Сухомлинскийның әйткән сүзләрен искә төшерсәк: «Дәрес — укытучының гомуми һәм педагогик культурасының көзгесе, аның интеллектуаль байлыгы, аның күзаллаулары һәм эрудициясе күрсәткече ул». Әлбәттә, укытучылар да, укучылар да замана таләпләреннән читләшмиләр, яңа технологияләрне, шул исәптән электрон сүзлекләрне үз эшчәнлекләрендә һәрдаим кулланалар.

Әдәби музей эшчәнлеге аша укучыларда әхлакый кыйммәтләр тәрбияләү

Касыймова Зөһрә Габбас кызы

Арча муниципаль районының«Утар-Аты төп гомуми белем мәктәбе»
туган (татар) теле һәм әдәбияты укытучысы

Бүгенге заманда мәктәп укучыларына бик күпне белергә, һәр яңа мәгълүматны үзләштереп барырга туры килә. Чөнки көндәлек тормышыбыз, яшәү – көнкүрешебез белемле булуны таләп итә. Алган белемне мәктәп бусагасын атлап чыккач та куллана алырга, аптырап, югалып калмаска кирәк. Безне әйләндереп алган мохиттә укучы кайсы ягы белән булса да үзенчәлекле, ягъни көндәшлеккә сәләтле дә булырга тиеш. Менә шушы шартларда патриотик, эстетик, мәдәни культура ничектер артка таба, икенчел планга күчә кебек. Ләкин шәхес тау кадәр белемле булып та, тәрбияле булмаса, бу белемне эшкә җигә алыр идеме икән? Ныклы белем мөһимрәкме, әллә соң яхшы тәрбияме?

Һичшиксез, гыйлемлелек һәм әдәплелек укучыда бер-берсен тулыландырып торучы ике канат ул.

Мәктәбебез педагоглары менә шушы ике критерийны күздә тотып эш итә. Без балаларны заман таләп иткәнчә, ягъни көндәшлеккә сәләтле, милли рухта, тәрбияле итеп яшәргә әзерләргә тиешбез. Ләкин шушы биеклеккә ничек ирешергә, бүгенге күптөрле мәгълүмат чорында, ялгышмыйча ничек үз сукмагынны сайлап алырга? Укучыларда мөстәкыйль булу, камил булырга омтылу, үз-үзеңне раслый алу сәләтләрен ничек үстерергә?

Әлеге максатларга ирешү, укучыларны үз сәләтләрен сынап карау өчен нигез булдыру ниятеннән, 2005 нче елдан бирле, мәктәбебездә язучы, фронтовик-шагыйрь Әхмәт Исхак музее эшләп килә.

Музей эшчәнлеге аша бик куп күренекле шәхесләр белән аралашырга, укучыларыбыз белән очрашу кичәләре уздырырга мөмкинлек туды.Танылган тарихчы, язучы, Ә. Исхак белән якыннан аралашкан М. Хәбибуллин, язучы-эзтабар Шаһинур Мостафин, Гөлсем ханым Исхакова, Яңа гасыр телеканалыннан үзенең төшерү группасы белән Гөлнара Зиннәтуллина, шагыйрьнең улы Илдар Әхмәтович-ул Себердә таможня начальнигы булып эшли, оныгы Олег Ильдарович, килене Надежда Степановна, Резеда Вәлиева, Роза Туфитулова, Татарстан Дәүләт Милли архивыннан Наилә Йосыповаларны күрүгә ирештек. Күренекле шәхесләребез музейда зур эшләр башкарылганына, Әхмәт Исхак иҗаты онытылмаганына рәхмәт хисләрен җиткерделәр.

Син җиңелдең , диңгез,
Чын дуслыкның,
Киң колачлы көче алдында,
дип яза Ә. Исхак “Син җиңелдең, диңгез!” шигырендә.

Ә бу шигырьнең язылу тарихы бик үзенчәлекле. Диңгез буенда ял иткәндә Ә. Исхак һәм Муса Җәлил бергә туры киләләр. Эчкә йөзеп кергән яшь Җәлил диңгез дулкыннарына каршы тора алмыйча, бата башлый. Әхмәт ага аны коткарып кала. Шушы вакыйгага карата оештырылган кичәне без “Син җиңелдең, диңгез” дип атадык. Бу кичәдә әдәби тәнкыйтьче «Мәдәни җомга» газетасының баш редакторы, шагыйрь Зиннур Мансуров һәм Татарстан Язучылар берлеге рәисенең беренче урынбасары, шагыйрь Факил Сафин , Ш.Абдюшев - «Мәдәни җомга» газетасының фотокорреспонденты катнашты.

Алар үзләренең мәкаләләре, шигырьләре, Әхмәт ага турында истәлекләре белән таныштырдылар, музейга, мәктәпкә бүләкләр тапшырдылар. Ә иң зур бүләк – күренекле рәссам Эрот Зарипов иҗат иткән портрет! Музей ачылып, 2 ел узгач, Ә. Исхак портретына ия булуга ирештек.

Әхмәт ага Исхак Габдулла Тукай иҗаты белән кызыксына. Бик күп шигырьләре Г. Тукай иҗатын өйрәнүен, олылавын күрсәтеп тора. Зиннур Мансуровның Габдулла Тукайга багышлап, “Ике яклап янган шәм” дигән мәкаләсе буенча конференция укучыларыбызда кызыксыну уятты. Автор бу кичәдә үзе дә катнашты. Шушы ук елда мәктәбебездә шагыйрә Җәмилә Әхтәмова белән очрашу булып узды.

Язучылар белән аралашу традициясен дәвам итеп, Әхмәт Исхакның хатыны Гөлсем ханым, шагыйрь Рашат Низами, Шәриф Камал музее хезмәткәре Равилә апа бездә кунакта булдылар. Алар

укучылар көче белән әзерләнеп, Ә. Исхакка багышланган “Сүнмиләр, яктылык сибәләр, көрәштә кабынган язмышлар” , дип исемләнгән кичәне карадылар, музейда булдылар, укучылар белән сөйләштеләр.

Казанда Ш. Камал музеенда Ә. Исхакны искә алу кичәсе уздыруда катнаштык. Бер төркем язучылар белән очрашуга безнең мәктәп укучылары да чакырулы иде. Без бу чакыруны бик теләп кабул иттек һәм укучыларыбыз Казанда чыгыш ясап, телевидениегә интервьюлар бирделәр.

Кремльдәге Сәнгать музеенда бер төркем укучылар белән Бөек Ватан сугышында катнашкан ветераннар каршында Ә. Исхак шигырьләре белән чыгыш ясап кайттык. Бу чыгышыбыз өчен музей җитәкчелеге укчыларыбызга музейның һәр бүлегендә бушлай экскурсия уздырдылар.

Музейның фондын һәрвакыт тулыландырып киләбез. Музей оештыруның төп максаты итеп, класс җитәкчеләренә, фән укытучыларына дәресләр, тәрбия сәгатьләрендә ярдәм итүне алдык. Конкрет педагогик ситуацияләрдә укучыларда мөстәкыйль булу, камил булырга омтылу, үз-үзеңне раслый алу сәләтләрен үстерүдә музей танып-белү, эстетик, культура-агарту, ял вакытын оештыруда ярдәмче булырга тиеш.

Музей берничә бүлектән тора: “Әти-әнием-ике канатым”, “Хыялларга бай яшьлек”, “ Бергә үтелгән юллар”, “Очрашу- үзе бер гомер”, “Сугышта узган юллар”. Һәр бүлеккә экскурсовод билгеләнгән. Экспозиция материаллары даими тулыландырылып тора. Музейда инвентарь китабы тутырыла. Музей программасының максат һәм бурычлары, бу программаның үтәлеше, шартлары, этапларга бүленеш эзлекле алып барыла.

Узган уку елында 8 нче класс укучылары виртуаль музей эшләп мәктәп сайтына урнаштырдылар. Арча мәгариф идарәсе сайты аша кереп тә музей һәм аның эшчәнлеге белән танышып була.

Олуг әдибебез Гомәр Бәширов бер язмасында: “Мин ышанам: халыкны халык иткән изге гадәтләрне, кимү юлына баскан асыл сыйфатларны, онытыла язган затлы һөнәрләрне яңадан аякка бастыру халкыбызның данын, күршеләре белән дус яшәүче киң күңелле халык дигән яхшы исемен тагын да югарырак баскычка күтәрер!”- дип язган. Әйе, бәһасез рухи байлыгыбыз җәүһәрләре кешелеклелек, миһербанлылык, шәфкатьлелек, әхлакый кыйммәтләр тәрбияләүдә ышанычлы җирлек булып тора, әби-бабаларыбыз һөнәрләренә карата мәхәббәт тәрбияли. Ә яңа информацион чаралар аша халкыбызның бөек улларын-кызларын дөньяга таныту-безнең бурычыбыз.

Уку грамоталылыгын формалаштыруда татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә тәнкыйди фикерләү технологиясен куллану

Гарифуллина Дилбәр Рафак кызы,
Нәҗмиева Гөлнар Ленар кызы

Мөслим муниципаль районының “Күбәк урта гомуми белем бирү мәктәбе”нең югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучылары

Укучыларның функциональ грамоталылыгын үстерү - мәгариф системасында бүген актуаль проблема. Безнең төп бурыч – укучылар яңа белем – күнекмәләргә ия булсын һәм көндәлек тормышта алган белемнәрдән, эффектив технологияләрдән нәтиҗәле файдалана алсын өчен, барлык мөмкинлекләр һәм шартлар тудыру.

Уку грамоталылыгы - функциональ грамоталылыкның төп компоненты. Уку грамоталылыгын формалаштыру өчен, татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә нәрсәгә басым ясап эшләргә соң? Моңа кадәр яшәп килгән гадәти дәресләр белән генә чикләнеп калмыйча, яңача эш итүне таләп итә ул.

Безнең алда нәкъ менә уку грамоталылыгын формалаштыруда иң нәтиҗәле технологияләрне сайлап алып, аны үзләштерү зарурлыгы туды. Укытучыдан бүген иҗадилык, креативлык сорала. Чөнки заманча фикерләүгә омтылган укытучы гына укучысын үз фикере, бәясе, үзенә генә хас тормыш тәҗрибәсе булган, иҗади сәләткә ия шәхес итеп тәрбияли ала.

“Кешегә балык бир, ул бер көн тук була, син аны балык тотарга өйрәт- ул көн дә тук була”, дигән мәкаль бар. Без сезгә үз дәресләребездә кулланылучы тәнкыйди фикерләү технологиясен – укучыларны уйланырга өйрәтүдәкулыбыздагы беренче коралны бирәбез. Функциональ грамоталы шәхес үстерү, ягъни белем, күнекмә, осталык ярдәмендә төрле тормыш мәсьәләләрен чишүгә сәләтле һәм зур шәхес тәрбияләүдә әдәбият фәне мөмкинлекләрен куллану укытучының зыялылыгына, актив тормыш позициясенә гомуми компетентлылыгына бәйле булу бәхәссез.

Укучыга нәтиҗәле белем алу өчен нәтиҗәле алымнар кулланып, уңай шартлар булдыру – укытучының бурычы һәм шул ук вакытта һөнәри осталыгын күрсәтү мөмкинлеген бирүче чара.

Тәнкыйди фикерләү технологиясе элементларын куллану укучыларда уку грамоталылыгын формалаштыруның өстенлекле бер алымы булып тора. Эшебездә без “Ике яклы көндәлек”, “Өч яклы көндәлек”, “Борт журналы”, “Инсерт”, “Фишбоун” (балык скелеты), “Фикерләр кәрзине” (Идеяләр кәрзине), “Интеллект карта” (Прием “Mind Map”), “Кластер”, “Алты эшләпә”, “Блум ромашкасы”, “Аңлатмалы (комментарий биреп) уку” һәм башка алымнарны күрсәттек.

Баланың фәнне кызыксынып өйрәнүе укытучы шәхесенә бәйле. Укытучы үз фәнен никадәр яратса, белсә, ул аны укучыларына тапшыру юлларын эзли һәм нәтиҗәле юллар, алымнар таба. Татар теле һәм әдәбиятын укытуны камилләштерүнең чиге юк, фәкать эзләнергә, яңалыкка омтылырга, билгеләнгән максатка кыю барырга гына кирәк. Йомгак итеп, шуны әйтәсе килә: мөстәкыйль фикер йөртергә, коллективта үз фикерен әйтә белгән бала беркайда да югалып калмый. Укучылар эшчәнлеген оештырганда, без дә һәр дәрестә тәнкыйди фикерләү технологиясен куллану аша функциональ грамоталылыкны үстерүгә зур игътибар бирергә омтылабыз.

Гомумән алганда, укучыларның уку грамоталылыгын формалаштыру максатында кулланыла торган алымнар бихисап. Текст яки мәгълүмат белән эшләү уку процессы структурасында мөһим урын алып тора. Дәрестә генә түгел, дәрестән тыш чараларда да текст белән эшләүнең мөмкинлекләре күп. Алардан уңышлы файдалану гына кирәк! Чөнки “алдымызда торган бөек үзгәрешләрдә мәктәпнең, тәгълим-тәрбиянең бик зур роль уйнаячагы, мәктәп нинди генә нигезгә төзелсә дә, анда тел-әдәбият дәресләренең беренче урынны тотарга тиешлеге үзеннән-үзе билгеле бер мәсьәләдер”...

Музей дәресләре

Сафина Гөлүсә Солтан кызы

Балтач муниципаль районының «Салавыч күппрофильле лицее»ның башлангыч сыйныфлар укытучысы

Соңгы елларда милләтебезнең үткәне, тарихы белән кызыксыну артты. Халкыбызның рухи мирасын барлау, торгызу, динебезгә хөрмәт уяту юнәлешендә яхшы гамәлләр башкарыла. Кешелек өчен хас булган намуслылык, гаделлек, шәфкатьлелек, олыларны хөрмәт итү кебек асыл сыйфатлар онытыла төшеп, матди байлыкка күбрәк омтылу көчәйгән заманда, мондый эшләр бик тә кирәк. Шуңа күрә яшь буынны тәрбияләү өлкәсендә алдыбызга яңа бурычлар килеп баса. Шундый бурычларның берсе – яшь буында милли үзаң үстерү, ягъни үз халкының тарихын белүче һәм аны хөрмәт итүче, үз милләте белән горурланучы шәхес тәрбияләү. Нәкъ менә шушы бурычларны хәл итүдә лицеебызда оештырылган «Туган якны өйрәнү музее» безгә ярдәмгә килә.

Музейдаүткәрелгәнчараларыарасындахәзергевакыттаиң популяр музей дәресләре. Музей дәресегадидәресләрдәнһәмэкскурсияләрдәнтамырданаерылып тора, ул «төсле» тарихивакыйгаларгабик бай.

Мондый дәресләрдә балаларга күңелсез түгел.Укучылар парта артында утырмыйлар, ә музейдагы предметларны өйрәнәләр, бер-берсе белән зирәклек һәм тапкырлыкта ярышалар: табышмаклар, ребуслар чишәләр, музей хезмәткәрләре һәм педагог белән сәяхәткә вакытында шул чорга сәяхәт итәләр, шул вакытның геройлары итеп үзләрен хис итәләр.

Музей экспонатлары бер үк вакытта баладан интеллектуаль, көчле ихтыярлы һәм эмоциональ шәхес ясау өчен уникаль мөмкинлеккә ия.

Музейдагы дәрес укучыларга билгеле бер укыту программасы буенча белемнәр алу, дәрестә алган белемнәрне ныгыту һәм тирәнәйтү максатыннан оештырыла.

Музейда дәресне уздыруның нәтиҗәлелеге укучыларда яңа төшенчәләр формалаштыруга, шулай ук элек алган белемнәрне системалаштыруга һәм киңәйтүгә ярдәм итә. Кагыйдә буларак, элек үткән материалны ныгыту буенча музей дәресләре нәтиҗәле уза.

Уку процессының үзенчәлекле булуы (музей мохите) укучыларның танып белү мәнфәгатьләрен генә түгел, ә аларны һәрьяклап үстерүгә дә этәрә. Танып белү феномены зур әһәмияткә ия – предметлар турында булган белемнәрне төп нөсхәләрнен үзләре тикшерү, абстракт белемнәрне конкрет белемнәргә әйләндерә.

Музейдагы дәрес көчле һәм фәннәрне авыр үзләштерүче укучыларны да бертигез дәрәҗәдә активлаштыра, чөнки музей мәгълүматларын кабул итүнең төрле дәрәҗәсенә индивидуаль якын килергә мөмкин.

Укытучы җитәкчелегендә музей дәресләре, дәресләр циклын эзлекле үткәрү укучыларда музей культурасын тәрбияли.

Музейда үткәрелгән дәресләр, практика күрсәткәнчә, гадәти сыйныфта үткәрелгәннәргә караганда күбрәк эффект бирә.

Йомгаклап шуны әйтәсе килә: телебезне, милләтебезне саклап калуда, туган җиребезгә һәм хакыбызның үткәненә мәхәббәт һәм хөрмәт тәрбияләү дә лицейның «Туган якны өйрәнү музее»нда үткәрелгән дәресләр зур роль уйный. Чөнки милли традицияләргә нигезләнгәндә генә лицей үзенең тәрбияви һәм белем бирү бурычларын тулысынча үти ала.

Башлангыч сыйныф дәресләрендә заманча технологияләр куллану

Хәйруллина Нурия Васил кызы

Казан шәһәре Мәскәү районы
Г.Ибраһимов исемендәге 17 нче татар гимназиясенең башлангыч сыйныфлар укытучысы

Хәзерге заман мәктәбенең иң зур бурычы – бүгенге җәмгыяткә киләчәктә дә Туган ил язмышы өчен җаваплы, халыкара мөнәсәбәтләр корырга әзер, мобиль, хезмәттәшлеккә сәләтле, мөстәкыйль рәвештә карарлар кабул итә белүче, әхлаклы һәм белемле шәхес тәрбияләү. Заманында **Г.Ибраһимов “Күп белүгә караганда да, азбелдереп, эзләнү орлыгын салу һәм эзләгәнен табарга юллар күрсәтү – мөгаллим бирә ала торган хезмәтләрнең иң кадерлесе, иң зурысыдыр,”** - дип язып калдырган. Әдип, өйрәтү дигәндә, баланы тормышка әзерләүне дә күздә тоткан. Мин дә шушы принциптан чыгып эш итәм, даими рәвештә эзләнәм, яңалыкка омтылып, укучыларның сәләтенә һәм мөмкинлекләренә туры килә торган кызыклы, иҗади биремнәр эзлим, укучыларның фәнгә карата кызыксыну уятуга, иҗади фикерләүсәләтләрен үстерүгә юнәлдерелгән методик алымнар, заманча технологияләр кулланырга тырышам.

Заманча технологияләрне файдалануның мөһим бурычлары булып түбәндәгеләр санала:

-укучыда өйрәнелә торган фәнгә карата кызыксыну уяту;

-укучының танып белү активлыгын арттыру;

- укучының иҗади мөмкинлекләрен тулырак ачу, алган белемнәрен тирәнәйтү, инициативасын тагын да үстерү .

Әдәби уку дәресләрендә **продкутив уку**технологиясен куллану укучыларны аңлап укырга, кирәкле информацияне табарга өйрәтә. Түбәндәге биремнәрне кулланып була:

- **“Разведчиклар “** уены.Яңа әсәр белән танышу этабында текстны укыр алдыннан сорау бирелә. Тексттан бу сорауга тиз генә җавап табып укырга кирәк була.
- **Геройны җанландыр.**Үзеңне әдәби персонаж урынына куеп, маҗараларың, кичерешләрең, хисләрең турында сөйлә. Башка укучылар геройга әсәрнең эчтәлеге буенча сораулар да бирәләр
- **Тере картина** — әдәби әсәрдәге моментны төрле реквизитлар, персонажларның киемнәре, кыяфәт һәм торышлары ярдәмендә күрсәтү
- **Тавтограммалар:**бер үк хәрефтән башланган сүзләрдән генә торган хикәя төзү

Тәнкыйди фикерләүне үстерү технологиясе дә отышлы дип саныйм. Бу технологиянең “Ыргытылган таш”, “Фаразлар агачы“, “Идеялар кәрҗине”, “Беләм, белергә телим, белдем”, “Логик чылбыр”, “Үзара сорау биреш”, “Дөрес, дөрес түгел”, “Кластер”, “Синквейн” алымнарыукучыларның иҗади фикерләү сәләтен үстерә, фантазияләрен баета, предметлар, вакыйгалар арасындагы логик бәйләнешне табарга, объектив фикер йөртергә өйрәтә. Бу алымнарны математика, туган тел, рус теле һәм әйләнә – тирә дөнья фәннәрендә дә кулланып була. Шулай ук бу алымнар аша укучыларның бәйләнешле сөйләм телләре үсә, сүзлек запасы арта. Мондый иҗади эшләрне башкару укучылар өчен җиңел, күңелле һәм файдалы да.

Уен технологиясен куллану да да уңай нәтиҗә бирә. “Кар йомарламы”, “Мин кем яки нәрсә?”, “Баскыч”, “Ватык телефон” уеннары да укучыларга бик ошый. Татар теле дәресләрендә “Артык сүзне тап”, “Охшаш һәм аермалы яклар” (белем, дәрес, акбур, җөмлә - барлык сүзләр дә биш хәрефтән, ике иҗектән тора, нәрсә? соравына җавап бирәләр, исем булалар, тартык авазга тәмамланалар; аермалы яклары: акбур сүзе калын әйтелә, кушма сүз, сузык аваздан башлана) “Качкан сүзне тап”, “Нәрсә үзгәрде?” “Мин нинди сүз уйладым?” («әйе» яки «юк» дип җавап бирерлек сораулар бирү ярдәмендә), “Аңлатып кара” **(Ниндидер предметка яки күренешкә билгеләмә бирү),** “Эзлеклелекне дәвам ит” (Мәсәлән Д, С, Ч, П,...- башта закончалыкны белергә кирәк; бу мисалда атна көннәренең беренче хәрефләре алынган), “Булмастыр” (фантастик хикәя төзү) кебек уеннар, анаграммалар, ребуслар чишү еш кулланыла. “Укытучы хатасы” дигән алым укучыларны активлаштыра, уйларга мәҗбүр итә.

Укытуны камилләштерүнең чиге юк, бары эзләнергә, яңалыкка омтылырга, куелган максатка кыю барырга кирәк. Заманча технологияләрнең иң нәтиҗәлеләрен сайлап алып, аларны үзләштереп, дөрес файдалана белү уңышка ирешергә ярдәм итә дип уйлыйм.

Формы работы с разными видами информации при обучении английскому языку как основа развития читательской грамотности школьников

Хайбуллина Гузял Назыровна

учитель английского языка
МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова» г.Казани

Результаты проведенного международного тестирования для 15-летних школьников ***PISA***, которая оценивает функциональную грамотность учащихся и умения применять знания на практике показали, что у обучающихся существуют проблемы в формировании грамотности чтения. Поэтому обновлённый документ ФГОС говорит о необходимость формирования функциональной грамотности школьников.

Функциональная грамотность - это способность использовать все постоянно приобретаемые в жизни знания, умения и навыки для решения максимально широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений.

Одним из направлений функциональной грамотности является ч**итательская грамотность.**Какое бы задание не получил учащийся, нужно сначала это задание **прочитать** и понять.Развитие читательской грамотности - это направление очень актуальное и самое востребованное. В этом направлении работают все школы страны, подготавливая учащихся к ВПР, а выпускников к ГИА.Читательская грамотность - способность понимать и использовать тексты, размышлять о них, читать, чтобы достигать своих целей, расширять знания и возможности, участвовать в жизни общества.

Чтение является важным компонентом урока английского является, который предполагает самостоятельную работу ученика как с текстовым материалом, так и другими источниками информации (таблицы, графики, рисунки и тп). И это должно быть не просто чтение и перевод, а выполнение заданий на формирование навыков функционального чтения. Функциональное чтение - это чтение с целью поиска информации для решения конкретной задачи или выполнения определенного задания.Формирование читательской грамотности на уроках иностранного языка предполагает работу над развитием следующих **компетенций** у учащихся:

- Умение находить и извлекать необходимую информацию из текста т.е. ориентация в содержании текста (умение определять главную тему, общую цель или назначение текста; выбирать из текста или придумать заголовок; формулировать тезис, выражающий общий смысл текста; объяснять порядок частей, содержащихся в тексте; находить в тексте требуемую информацию и т.п.).
- Умение интегрировать и интерпретировать информацию, т.е. умение преобразовывать текст, используя новые формы представления информации: формулы, графики, диаграммы, таблицы; сравнивать и противопоставлять заключённую в тексте информацию разного характера; обнаруживать в тексте доводы в подтверждение выдвинутых тезисов и т.п.
- Умение, направленное на осмысление и оценку прочитанного в тексте, т.е. откликаться на содержание текста; оценивать утверждения, сделанные в тексте, исходя из своих представлений о мире; находить доводы в защиту своей точки зрения и т.п.
- Умение использовать информацию из текста (для решения практических задач)

Эти умения согласно PISA считаются высшим уровнем развития читательской грамотности.

Реконструкция стендов Литературного музея Г.Ибрагимова (системный подход)

Агзамова Динара Рустэмовна

педагог дополнительного образования высшей категории,
руководитель Литературного музея Галимзяна Ибрагимова
МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова», г.Казань

Литературный музей Галимзяна Ибрагимова был открыт в Казани в 1962 году на базе 89 школы. Фонды музея перешли в МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова», которая была открыта на месте 89 школы в 1991 году.

В 2012 году Литературный музей Г.Ибрагимова был совсем другим. Когда я стала его руководителем, первым делом решила изменить контент фотографий, который не соответствовал стандарту музейной экспозиции из-за внешних повреждений (выцветание, обрыв контура, ошибки в надписях и т.п.). Была проведена работа по обновлению и замене фотографий. Оригинальные фото переместились в альбом писателя, на стендах появились аккуратные копии.

Сами стенды носили разрозненный формат. Не было единого ансамбля. У противоположных стен находилось от пяти до шести стендов. Перпендикулярно им у окна расположись три стенда о творческом пути писателя. Стенды были выполнены кустарным способом и подписаны трафаретными надписями. Несмотря на это композиция стендов была достаточно информативной и уютной, хотя и устарелой. На них была представлена биография Галимзяна Ибрагимова, творческое наследие, родственники и соратники писателя. Стендовые экспозиции, вывешенные на стенах, были дополнены деревянными шкафчиками (также выполненные кустарным способом, но по стандарту экспозиционных витрин, когда смотровое стекло располагается под углом 45 градусов), в которых под стеклом размещались копии документов о писателе, копии бумаг, литературные и журнальные статьи, книги с произведениями и научно-критической литературой. Таким образом, комната музея в 12 кв.м. на первом этаже нашей гимназии вмещала интересный фактологический и литературный материал о Г.Ибрагимове. Надо отметить, что личных вещей писателя в музее нет. Поэтому он является литературным, а не мемориальным. Мемориальный музей Г.Ибрагимиова находится в деревне Султанмуратово в Башкортостане. Наш музей является единственным музеем Г.Ибрагимова как в Казани, так и в Республике Татарстан и в этом его уникальность!

После проведения капитального ремонта в стенах гимназии в музее появились новые книжные шкафчики для изданий разных лет и рукописных документов. В 2022 году, в рамках реализации гранта, передо мной возникла наболевшая цель создания макета электронной версии новой стендовой экспозиции музея Ибрагимова. Самой сложной задачей при создании новой экспозиции была систематизация и компоновка материалов, фотографий о Галимзяне Ибрагимове. Стоял вопрос о том, опираться ли на старую фабулу изложения биографии писателя или сделать ее кардинально новой. В итоге, было принято решение сохранить ключевые ветки фотографий, но сделать другую компоновку и добавить несколько новых фотографий. Кроме того, все стенды подписаны словами писателя о жизни, предназначении человека, школе, литературе, что также делает образ его личности более понятным и приближенным к ученикам и посетителям музея. Таким образом был реализован системный подход в репрезентации основных фактов о Галимзяне Ибрагимове. Всего было отсканировано и подписано более 150 фотографий, из которых 119 фотографий вошли в окончательный вариант экспозиции.

Новые стенды окрыли новую страницу в истории Литературного музея Г.Ибрагимова. Я рада, что эти стенды будут полезны продолжительный период времени для всех гостей музея, в первую очередь для учеников нашей гимназии. Но это не значит, что и их в свое время не придется реставрировать и делать актуальными для молодого поколения. В любом случае на сегодняшний день Литературный музей Галимзяна Ибрагимова продолжает свою новую интересную жизнь в стенах 17 гимназии города Казани.

Милли тәрбия - заманыбызның актуаль проблемасы

Хайбуллина Зубарджат Габделхаковна

МБОУ "Усалинская СОШ" Мамадышского района РТ

Мәктәбебездә милли тәрбия, гореф-гадәтләрнең сакланышы турында таныштырганчы, аның тарихы хакында бер-ике сүз әйтеп китми мөмкин булмас, чөнки киләсе елга авылыбызда беренче мәдрәсә эшли башлаганга 110 ел була. 1928 нче елга кадәр авылда ике мәдрәсә эшләп килә, шушы елны кирпечтән яңа мәктәп бинасы салына. 1950 нче елдан урта мәктәп буларак балаларны кабул итә. Биредә 22 авылдан җыелып укыйлар, балалар саны 640 ка, параллель класслар 6 га җитә.Уку-укытуның куелышы, укытучыларның әзерлеге ягыннан Усали мәктәбе Республика күләмендә танылa. 1964 нче елда "Совет мәктәбе" ("Мәгариф") журналының бер саны махсус Усали урта мәктәбенә багышлана.

Шундый бай тарихы булган мәктәбебездә халкыбызның борынгы гореф-гадәтләре, йолалары нигезендә укучыларны милли рухта тәрбияләү мөһим бурычларның берсе булып тора. Шулай ук бүгенге көндә белем-тәрбия бирү процессын тормыш белән бәйләп алып бару зарурилыгы да артты.

Күпмилләтле Татарстан мәктәпләрендә дәүләт һәм туган телләрне үстерү, милли үзаң һәм патриотизм тәрбияләү – бик мөһим эш юнәлешләренең берсе һәм бу юнәлеш Федераль дәүләт белем бирү стандартларында аерым ассызыклана. Милли мәгариф шәхеснең җитлегү-камилләшү процессының нигезе, җәмгыятьнең мәдәни һәм интеллектуаль үсеш дәрәҗәсе күрсәткече. Бүгенге көндә мәктәп әлеге сыйфатларны формалаштыруның үзәге, сүнмәс учагы булып тора.

Иң асыл рухи-әхлакый кыйммәтләр, дөрес яшәү кануннары ислам тәгълиматында һәм татар халкының тәрбия тәҗрибәсендә тупланган Халык бәйрәмнәре, аларга караган күп кенә гореф-гадәт, йолалар шәхесне иҗтимагый тормыш таләпләрнә күнектерү чарасы да булып хезмәт итә. Бу чараларда халыкның олысы-кечесе теләп катнаша, һәр буын кешесе анда катнашу тәртибен гадәт итеп үзенә сеңдерә.

Тотрыклы (толерант) шәхес тәрбияләү – ул укучыларда башка милләт кешеләренә, аларның мәдәниятенә уңай мөнәсәбәт булдыру дигән сүз. Без балаларда үз халкыбызга, үз илебезгә мәхәббәт тәрбияләү белән генә чикләнмичә, кайда яшәүләренә һәм нинди милләт кешеләре булуга карамастан – барлык халыкларны, аларның мәдәниятен, гореф-гадәт, традицияләрен хөрмәт итәргә, табигатьне яратырга өйрәтәбез, гомумкешелек

кыйммәтләре белән таныштырабыз. Бу мәктәп күләмендә эшләнгән стендлар һәм мәктәп музеенда милли төбәк компонентларырда да чагылыш тапкан. Шулай ук күренекле якташларыбыз, танылган шәхесләребез белән дә очрашулар оештырылып тора.

Шуңа без, укытучылар, милли тәрбия биреп,халыкның гореф-гадәтләре, милли мирасы, җырлары, биюләре, уеннарын һ.б. бала күңеленә кече яшьтән кертеп калдырырга тырышабыз. Укучыларыбыз тәнәфесләрдә дә татар халык уеннарын яратып уйныйлар.

Нәтиҗә ясап шуны әйтәсе килә: башкаларга карата түземле, тыңлый белгән, җәмгыятьтә үз сүзен әйтә алган толерант шәхесне милли гореф-гадәтләр, йолаларга таянып, гаилә белән мәктәп берлектә генә тәрбияли ала. Шуңа да укучыларда милли үзаң булдыру – безнең төп бурычыбыз.

Файдаланылган чыганаклар.

1.Мозаффарова М.Г. "Әдәбият" предметын укыту үзенчәлекләре. Татар әдәбияты буенча төп, урта гомуми белем бирү программаларын гамәлгә куя торган педагогик хезмәткәрләр өчен тәкъдимнәр. Казан. ТРМҮИ. 2014;

2.Садыйкова Д.Укыту-тәрбиядә милли-төбәк компоненты.// "Мәгариф"журналы,2003 №11, 54б.

Развитие критического мышления учащихся 9-х классов на уроках литературы (по методу "Шесть шляп мышления")

Комарова Елена Юрьевна

учитель русского языка МБОУ "Школа №101 имени П.А. Полушкина - Центр образования"

Задачей школы на современном этапе является обеспечение всестороннего развития мышления учащихся. Актуальность развития критического мышления подтверждается требованиями ФГОС к метапредметным результатам освоения основной образовательной программы, которые во многом соответствуют навыкам развитого критического мышления.

Наше исследование предполагает выбор и применение на практике эффективных методических инструментов развития критического мышления учащихся с точки зрения содержания и формы обучения. Большие возможности в развитии мыслительных навыков учащихся на уроках литературы предоставляет изучение литературно-критических статей. Данный вопрос был освещен в пособиях методистов XX века В.В. Голубкова, Л.А. Оголихина, В.Д. Войтушенко и др.), а также в научных работах последних лет (Н. Свирина, В.Н. Крылов, Н.Н. Зверев). Научная новизна нашего исследования заключается в обосновании некоторых приемов изучения литературно-критических произведений на современном уроке литературы, способствующих развитию критического мышления. Практическая значимость исследования заключается в разработке урока литературы на материале романа А.С. Пушкина «Евгений Онегин» и критических статей о романе, с использованием интерактивного метода обучения «Шесть шляп мышления».

Для развития критического мышления ученики должны анализировать, выявлять факты, изучать доводы, выявлять противоречия и т.п. Школьникам предлагается сопоставление литературно-критических оценок одного и того же произведения. Вариативность истолкований способствует созданию проблемной ситуации на уроке.Крайне важным представляется также задействовать интерактивные формы обучения. Эффективныминтерактивным методом является разработанный английским психологом Эдвардом де Боно метод «Шесть шляп мышления».Это способ решения проблемного вопроса посредством разделения процесса мышления на шесть типов.Метод помогает увидеть явление с разных позиций, в результате чего складывается наиболее полная картина.

В рамках данного исследования был разработан урок литературы«Образ Онегина и тип «лишнего человека» в русской литературе» по роману А.С. Пушкина «Евгений Онегин»с использованием метода «Шесть шляп мышления». Урок был апробирован в рамках образовательного процесса в МБОУ "Школа №101 имени П.А. Полушкина - Центр образования". На уроке происходит обращение к критическим работам о романе В.Г. Белинского и Д.И. Писарева. Для реализации метода учащиеся были разделены на шесть групп, каждая из которых выбрала цвет шляпы, указывающий на определенный тип мышления. Группам необходимо было на основании текста романа и текстов статей критиков подготовить сообщение об образе Онегина в соответствии с выбранным типом мышления (позитивный, негативный, эмоциональный и т.д.). Метод «Шесть шляп» способствовал рассмотрению характера пушкинского героя с различных сторон, что помогло учащимся при содействии учителя понять многогранность его образа и ответить на проблемный вопрос урока.

Анализ результатов исследования позволил сделать следующие выводы:

1) Для развития критического мышления учащихся на уроках литературы эффективно обращение к разным критическим оценкам программного художественного произведения. Сопоставление предложенных точек зрения углубляет анализ произведения, способствует формированию оценочно-критической позиции ученика.

2) Интерактивный метод «Шесть шляп» повышает активность учащихся на уроке; способствует развитию мышления осознанного, самостоятельного, рефлексивного, т.е. развитию мышления, которое и называют критическим.

Список литературы

1.Бочаров А. Г. Жанры литературно-художественной критики: Лекции. – М., 1982. - 51 с.

2.Войтушенко В. Д., Король Н. И. Изучение литературно-критических материалов в школе. – Киев.: Рад. Школа. 1982. -175 с.

3.Голубков В.В. Новый путь изучения художественных произведений и составления для литературных бесед и письменных работ. – М., 1914.-200 с.

4. Зверев Н.Н. Развитие самостоятельности суждений старшеклассников в процессе изучения литературно-критических статей: на материале IX класса: автореф. дис.... к-та пед. наук. - М., 1992. - 16с

5.Костылев О. Л. Критическая статья на уроке литературы. – Л., 1976.-192 с.

6.Крылов В. Н. Использование критических статей в современном школьном изучении литературы // Литература в школе. – 2016. -№9. С. 20-23

7.Оголихин Л.А. Изучение литературно-критических статей в школе. М., 1954.-184 с.

8.Примерная образовательная программа основного общего образования // [Электронный ресурс] // Сайт Министерства образования и науки РФ. http://www.mon.gov.ru

9.Пушкин А.С. Сочинения. В 3-х т. Т. 2. М.: Худож. лит., 1986. - 527 с.

10.Райхин Д.Я. Белинский в школе. – М.: Просвещение, 1964. – 160 с.

11.Свирина Н.Критические этюды на уроках – утверждение нелинейности литературных образов // Литература. – 2010.– №16. – С. 38–41

12.Халперн Д. Психология критического мышления. — СПб., 2000. —(Сер.«Мастера психологии»).

13.Хрестоматия по литературной критике для школьников и абитуриентов /сост. Л. А. Сугай. М.: РИПОЛ-классик 1998. - 766 с.

14.Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (утв. приказом МинОбрнауки РФ от «17» декабря 2010 г. № 1897// [Электронный ресурс] // www.standart.edu

Туган телебезне укытуда заманча һәм инновацион технологияләр

Г.Н. Айнуллова, Л.К. Шайхуллина

МАОУ “Лицей № 131”, г. Казань

Хәзер компьютер технологияләре кеше эшчәнлегенең барлык өлкәләренә дә нык үтеп керде. Бер генә белгечлекне дә, профессияләрне дә аңардан башка күз алдына китереп булмый.

Заман таләпләре бүгенге көндә татар телен укыту процессында зур үзгәреш сорый. Җәмгыятьтәге үзгәрешләрне уңай кабул итү өчен, укытучының заман белән бергә атлап баруы мөһим. Тәҗрибә педагогик эшчәнлекнең нигезе булса, яңалыкка омтылу үсеш - үзгәрешне тәэмин итә. Моннан берничә еллар элек уку - укыту процессында укытучының төп эш коралы булып такта белән акбур торса, хәзер инде хәл бөтенләй башкача.

Татар теле дәресләрендә укучыларны кызыксындыру, дәресне мавыктыргыч итеп үткәргәндә компьютер куллану бик отышлы. Хәзерге көндә электрон белем чыганаклары уку-укыту системасында аерылгысыз бер тармак булып тора.

Компьютер технологияләре белем бирүнең эчтәлеген, методларын, оештыру формаларын сыйфатлы итеп үзгәртә, укучыларның шәхси сәләтләрен, үзенчәлекләрен, танып белү сәләтен үстерүгә ярдәм итә.

Яңа педагогик технологияләрне куллануның төп максаты - белемле, тәрбияле, тормышта үз юлын табарга әзерлекле, яхшыны яманнан аера, тиешле карар кабул итә белгән шәхес тәрбияләү.

Нәрсә соң ул инновацион технологияләр? Innovation –инглиз сүзе “яңалык” дигән сүз. Технолгия-грек сүзе сәнгать,осталык дигәнне белдерә. ”Технология “һәм” методика” сүзләре мәгънә ягыннан якын: ”технология” төгәл билгеле нәтиҗәгә юнәлтелгән метод һәм ысуллар чылбырын тәшкил итә.

Инновацион технологияләр файдаланып белем бирүнең мөһим бурычлары түбәндәгеләр:

-укучыда өйрәнә торган фәнгә кызыксыну уяту;

-аның танып белү активлыгын үстерү;

-укучының иҗади мөмкинлекләрен камилләштерү;

-белемнәрен тирәнәйтү.

Без, татар теле укытучылары, дәресләрне нәтиҗәлерәк уздыру өчен яңа формалар һәм алымнар эзлибез, яңа технологияләрне яки аларның элементларын актив кулланабыз. Мәсәлән, укучыларның белемнәрен күтәрүдә аеруча эффектив булганнары: электрон дәреслекләр һәм кулланмалар; аларны компьютер һәм видеопроектор ярдәмендә эшләтеп, укучыларга зур күләмдә мәгълүмат бирергә мөмкин. СД-дискларга (аудиоязмалар) яздырылган электрон белешмәләр мультимедиа энциклопедияләр дә дәресләрне нәтиҗәле итүдә гаять зур роль уйный.

Компьютер, күрсәтмәлекне, контрольлекне тәэмин итеп һәм күп мәгълүмат биреп, укытуның сыйфатын күтәрергә ярдәм итә, этәргеч бирә.

Хәзерге вакытта дәресләрдә мультимедиа чараларын еш кулланабыз. Мультимедиа технологияләрен куллану яңалыклар белән кызыксыну теләге уята. Мультимедия технологиясе слайд-иллюстрацияләр күрсәтергә, читтән торып экскурсия үткәрергә, бирелгән темага проект эшләргә һәм аны якларга мөмкинлек бирә. Татар әдәбияты дәресләрендә мультимедия проектлары төзү, традицион реферат язуны алыштыра.

Дәресләребез өчен презентацияләр ясау укучыларда зур кызыксыну уята. Аларны яңа теманы аңлатканда, материалны ныгытканда, язучыларыбызның тормыш юллары белән таныштырганда, класстан тыш чараларда еш кулланабыз.

Дәресләребездә интерактив такта белән дә еш кулланабыз. Аның белән эшләү бик уңайлы: слайдлар күчерергә, төрле төсләрне кулланып эшләргә мөмкин. Яңа тема, яңа күнекмәләр формалаштыруда интерактив такта укытучы өчен дә зур ярдәм, укучылар өчен дә кызыксындыру чарасы һәм тирәнрәк белем алу мөмкинлеге булып тора. Компьютер куллану дәресне кызыклырак, җанлырак итә.

Информацион технологияләрне куллану, баланың иҗади мөмкинлеген, укуга кызыксынуын һәм мөстәкыйльлеген үстерә, күзаллауларын киңәйтә, фикерләү сәләтен камилләштерә.

Интернет-ресурслардан дөрес файдалану бик күп дидактик мәсьәләләрне чишәргә ярдәм итә: рус телле балалар татар телендә текстлар тыңлый, татарча уку һәм сөйләм күнекмәләрен үстерә, ишетеп аңлау (аудирование) биремнәре эшли. Билгеле булганча, Интернет челтәрендә мәгълүмат эзләү – фәнни-эзләнү методының бер формасы, шуңа да ул дәреслек кысаларыннан чыгып, яңа белем эзләүдә безгә бик ярдәм итә.

Татар теле дәресләрендә мәгълүмати технологияләрне куллануның өстенлеге бәхәссез. Төрле технологияләр, компьютер, мультмедиа технологияләре күрсәтмәлелекне, контрольлекне тәэмин итеп һәм күп мәгълүмат биреп, укытуның сыйфатын күтәрергә ярдәм итә, этәргеч бирә. Компьютер технологияләреннән уңышлы файдалану, тел һәм әдәбият фәненә иҗади якын килеп эшләү зур нәтиҗәләргә ирешергә ярдәм итә. Укучыларда ана телебезгә карата мәхәббәт тәрбияли, аның байлыгын, матурлыгын, фикри тирәнлеген ачып бирә, аны мәдәниятле итә, һәрьяклап үстерә, шәхес итеп тәрбияли. Укытучы укучыга тормышта үз урынын табарга ярдәм итүче төп Безнең укучыларыбыз бөтен яктан да үрнәк балалар булып үссеннәр һәм милләтебез горурланырлык шәхесләр булсыннар иде.

Кулланылган әдәбият исемлеге

1. Н. В. Агапова. Перспективы развития новых технологий обучения. – М.: ТК 1. Велби, 2005 – 247 с.

2.Балобанова А. Компьютер технологияләрен кулланып. // “Мәгариф” 4.журналы / 2004 ,№6

3.Вәлиев Р. Информационное обеспечение процессов образования.// 6.“Мәгариф” журналы/ 2005, № 6.

Китапка мәхәббәтне ничек тәрбияләргә?

Хафизова Г.С.

МБОУ Школа №70

"Китап уку – гаҗәеп бер тәрәзә ул, шуның аша
балалар дөньяны һәм үзләрен-үзләре күрәләр
һәм танып беләләр"
В.А. Сухомлинский

Китап укый торган кеше ул – фикерләүче кеше, социаль актив шәхес, җәмгыятьнең рухи үсешен тизләтергә, әхлак культурасын арттырырга сәләтле. Әмма бүгенге дөньяда – мәгълүмәт технологияләре үсеш алган заманда – баланы китапка җәлеп итү шактый катлаулыга әверелә бара. Ни кызганыч, бүген гаиләләрдә матур әдәбият, китап укыган ата-аналар да сирәк очрый. Китапны телевизор, компьютер, планшетлар кысырыклап баралар. Балаларның укымавы бүгенге көндә бик күп проблема тудыра. бүгенге көндә мәктәп укучылары укытучы таләп иткәнгә күрә генә укыйлар, ансы да мәктәп программасына кергән әсәрләр генә. Кыскасы, китап белән кызыксыну әкренләп кими бара. Бу без әдәбият укытучыларын гына түгел, күпләрне борчуга сала. Әле проблемадан ничек котылырга соң? Балага ничек ярдәм итәргә? Ничек итеп баланы китаплар дөньясына алып керергә? Аны балалар әдәбияты белән танышудан, китап укудан ләззәт, хозурлык табарга өйрәтергә? Укучыларда ничек итеп мөстәкыйль рәвештә китап уку теләге уятырга? Бу сораулар миңа һич тынгы бирми. Әдәби әсәрне өйрәнү дәресләренең эчтәлеген укылган әсәрне (өзекне) берничә тапкыр кабатлап сөйләү, укучыдан үзенә ошаган урыннарны кат-кат укыту кебек эш төрләреннән мөмкин кадәр арынырырга кирәктер, минемчә. Әдәбият дәресләрен бүгенге көн таләпләренә туры китереп, кызыклы итеп, балалар кызыксынырлык итеп ничек укытырга соң?

Беренче сыйныфта "Әдәби уку" дәресләре башлангач, баланы мәктәп китапханәсенә алып барырга киңәш итәм. Әле дөньяга күзе ачылып килә торган вакытта кызыксыну туа. Алар беренче тапкыр "китап йортына" керәләр. Карыйлар, сораулар бирәләр, күзләре яна башлый, китапханә кагыйдәләре, тәртибе белән танышалар. Менә шуннан башлана инде ул кызыксыну. Укучының бер кечкенә генә китапны өенә алып кайтып, әти-әнисенә күрсәтүе, укып чыгуы файдалы нәтиҗә бирә. Дәрестән тыш эшчәнлек вакытында ешрак кереп, китапханәдәге апа табып биргән китаплардагы шигырьләрне уку галәмәт тә кызыклы булуы ачыклана, бала татар әдәбияты белән мөстәкыйль кызыксына башлый.

Башлангыч сыйныфта укучыларга дәфтәр башлатып, укыган китабының исемен, авторын, геройларын язып куярга, ике-өч җөмлә белән эчтәлеген дә язып бару да уңай нәтиҗә бирә. Бала тезисларны аерып алырга, төп мәгънәне язып куярга өйрәнә, геройларның исемнәрен истә калдыра, аларның характер үзенчәлекләрен билгеләп куя.

Дәресләрдә әдәби әсәрне өйрәнгәндә, мавыктыргыч итеп, интонация белән, рольгә кереп, кычкырып үзем укый башлыйм. Бала игътибарын юнәлтә, кызыксыну туа. Аннан үзләренә укытам. Озынрак хикәя булганда, иң кызык урында, "Хәзер нәрсә була инде?" дигән урында туктап калам. Аннары нәрсә булганын, үзегез укып белерсез, дим. Балалар: "Укыгыз инде, беләсе килә бит",- ди башлыйлар. Чыннан да, балалар өйгә бирелгән әсәрне укып киләләр. Күп укыган бала иншалар, диктантларны җиңел яза, хаталарны ңа азрак ясый. Китапны яратып укыган бала текстның эчтәлеген аңлый, геройлары белән яши, алар өчен борчыла, елый, көлә, бер сүз белән әйткәндә, чын йөрәктән укый.

Үзлегеннән китап укый башлагач, аңа әсәрнең эчтәлеген сөйләтү, кирәк. Блум ромашкасы ысулын куллануны кулай күрәм.

Бала кычкырып укый, ә үзе текст нәрсә турында икәнен уйламый. Бу проблемадан котылу өчен, урта сыйныфларда инсерт ысулын куллану файдалы нәтиҗә бирә. . Бу ысулны куллануның уңышлы ягы шунда, укучы текстны пассив укымый, ә белергә, аңларга теләп, игътибар белән кат-кат укый. Укучыларны тамга кую билгеләре белән таныштырып чыгарга кирәк, чөнки текстның кырыена тамгалар куеп барырга туры киләчәк.

˅ *(галочка)* тамгасын укучы тексттагы мәгълүмат белән күптәннән таныш булган очракта куя. Ул моны белә.

+ *(плюс)* тамгасын укучы үзенә таныш булмаган яңа мәгълүматны очратканда куеп бара.

– *(минус)* тамгасын укучы текстта очраган мәгълүматның үзе моңарчы беләм дип йөргән фикер белән туры килмәвен күргәч куя.

? *(сорау)* тамгасы белән укучы таныш булмаган мәгълүматны билгели. Ул моны белергә теләвен күрсәтә.

Өлкән сыйныфлада балаларга буктрейлерлар ясарга тәкъдим итәм.. Башта кәгазь вариантта, аннары презентация рәвешендә, зуррак классларда видеоролик рәвешендә ясарга өйрәнәбез. Китапнамә ясау өчен, китапның эчтәлеген белергә кирәк. Шулай итеп, балалар китапны укып чыгарга тиеш булалар.

Шушы урында “Кешегә балык бир, ул бер көн тук була, син аны балык тотарга өйрәт- ул көн дә тук була” дигән мәкальне китерәсем килә. Без балаларны “балык тотарга өйрәтергнә тиешбез.

Сүземне Роберт Миңнуллин сүзләре беләнтәмамлыйсым килә: “Иман нурын да, дөнья цивилизациясенең казанышларын да, халкыбызның бай тарихын да, рух ныклыгын да безгә китап биргән. Шуңа күрә дә без Китапка чиксез рәхмәтле. Бүгенге көндә безнең төп рухи таянычыбыз китап булырга тиеш. Китапсыз күңел-буш күңел, китапсыз йорт-нурсыз йорт, китапсыз милләт-киләчәксез милләт. Бәхетебезгә, без андыйлар түгел!Әлегә...”

Китап уку бүгенге көн балалары өчен матур гадәткә әйләнсен иде.

Гыйбрәтле язмышлар. Зәйнәп Хәсәни (1887-1968)

Хуҗина Рузилә Тәлгать кызы

Казан шәһәре Мәскәү районының «Ф.Г. Аитова исемендәге татар телендә белем бирүче 12 нче гимназия» гомуми белем муниципаль бюджет учреждениесе туган тел укытучысы

Телгә, тарихка, мәдәнияткә мәхәббәт тәрбияләүдә мәктәп музейларының роле әйтеп бетергесез зур роль уйный. Гимназиябез татар халкының мәгърифәтче кызы Ф.Г. Аитова исемен йөртә. Гимназиядә дүрт музей эшли. Шуларның берсе – Фатиха Аитова музее. Стендларда Фатиха апа белән бер чорда яшәгән, аның белән бергә мәгърифәт нурлары тараткан игелекле ханымнарның портретлары да бар. Шуларның берсеннән безгә мөлаем йөзле, зыялы чибәр ханым карап тора. Бу –XX гасыр башы татар яңарышы тарихында билгеле урын алып торган Әхмәтгәрәй Хәсәни хатыны Зәйнәп ханым. Гаять киңкырлы эшчәнлек алып барган, иренең якын киңәшчесе, хезмәттәше һәм шул ук вакытта Ф.Аитованың уң кулы булган ханым турында нәрсәләр беләбез?

Эшнең максаты – Зәйнәп апа Хәсәни турында материаллар табу, аларны музей эшчәнлегендә куллану.

Әлеге максатка ирешү өчен, түбәндәге бурычлар билгеләнде: Зәйнәп апа турындагы истәлекләр белән танышу, аның якташлары истәлекләрен өйрәнү, башка музейлар белән элемтәгә керү.

Алда куелган максат һәм бурычларны тормышка ашыру өчен,Тәэминә апа Биктимерованың, Мөхәммәт ага Мәһдиевнең хезмәтләре өйрәнелде. Зәйнәп апаның әтисенең төп чыгышы булган Әтнә районы Түбән Көек авылы кешеләренә мөрәҗәгать ителде. Тукай музееныңөлкән фәнни хезмәткәре Лена Тябина фикерен дә тыңладык.

XX гасыр башында татар халкының мәдәнияте, әдәбияты нык алга китә. Гаярь ир-егетләребез белән беррәттән халкыбызга аң-белем бирү юлында хатын-кызлар да күтәрелә. Кызларыбызга дини белем бирү белән бергә дөньяви белемнәрнең кирәклеген дә аңлаган ханымнар үз акчаларына мәктәп-гимназияләр ачарга хыялланалар. Хыялланып кына калмыйлар, барлык көчләрен туплап, шул юнәлештә эшне башлап та җибәрәләр. Татар халкының үсешенә тормышын бөтен тулылыгы белән багышлаган Фатиха ханым ялгыз булмый. Ул үз тирәсенә белемле, актив ханымнарны туплый.

Зәйнәп - Ногман хаҗи кызы, ә Ногман абзый үзе тумышы белән Әтнә районы Түбән Көек авылыннан. Ул 12 яшендә авылыннан чыгып китә, казакъ җәйләүләрендә көтү көтеп, Оренбург, Казан байларына хезмәт итеп байлыкка ирешә, үз акчасына 13 мәчет, 7 мәдрәсә салдыра. Кызы Зәйнәп тугач, ул гувернантка яллый. Зәйнәп татар теле белән беррәттән рус, француз телендә сөйләшкәннәрне ишетеп үсә. Өйләрендәге китапханәдә татарча, төрекчә китаплар белән бергә рус һәм Европа халыкларының класссик әдәбияты үрнәкләрен күрергә мөмкин була. Үскәч, сәүдәгәр Сибгатулла хаҗи улы Әхмәтгәрәйгә кияүгә чыга. Ире “Мөхәммәдия” мәдрәсәсендә укыган белемле кеше була, этисе, укытучы яллап, өйдә дә укыта. Шуңа күрә ире дә төрек, гарәп, француз, рус телләрен яхшы белә. Әтисе аның сәүдәгәр булуын теләсә дә, егет әдәбиятка тартыла: үзен язучылык, тәрҗемә өлкәсендә сынап карый. “Гасыр” исемле нәшрият ачып, рус классик әдәбиятын татар телендә бастырып чыгаруга күп көч куя. 1910 нчы елда тәҗрибә туплау максатыннан Швейцария, Франия, Германия, Польшада булып кайта.

Менә шулай затлы тәрбия алган яшьләр матур гына үз тормышларын башлап җибәрәләр. Әдәбиятны яхшы белгән Зәйнәп иренә нәшрият эшләрендә ярдәм итә. Алар янына татарның күренекле, алдынгы яшьләре тартыла. Г.Тукай, Ф.Әмирхан, Г.Гобәйдуллин, Г.Коләхмәтов тәкъдиме белән ул “Аң” журналы чыгара башлый. Ә бу журналның җаваплы секретаре Зәйнәп Хәсәни була.

Зәйнәп ханым җәмәгать эшләрендә дә актив катнаша. Фатиха апа Аитова ачкан кызлар мәктәбендә (1909) һәм соңрак ачылган гимназиясендә (1916) ул попечительләр советы әгъзасы була. Фатиха Аитованың мөселман кызлары өчен мәктәп ачарга йөрүе зур каршылыклар аша гына тормышка аша. Менә шул каршылыкларны үтәргә белемле, акыллы, тәрбияле ханым Зәйнәп Хәсәни зур булышлык күрсәтә. Бу ике ханымның татарлар өчен куйган хезмәтләре бәяләп бетергесез. Беренче бөтендөнья сугышы башлангач, мөселман яралылары өчен махсус лазарет ачуны башлап йөрүчеләр

дә алар икесе була. Лазарет өчен кирәкле әйберләрне дә Хәсәниләр йортында тегәләр. Ярдәм итү өчен киң җәмәгатьчелектә хәйрия эшләре башлап җибәрәләр. Зәйнәп апа Фатиха апа белән гомер буе дус була. Фатиха апа авырып, 16 ай буе түшәктә ятканда, аның янына соңгы көннәренә кадәр килеп йөри.

1917 елда Бөтенрәсәй мөселман хатын-кызлары корылтаен оештыруда башлап йөргән Хәдичә Ямашева-Таначевага(Хөсәен Ямашевның сеңлесе) иң зур ярдәмне күрсәтүчеләрнең берсе дә ул. Корылтайда төшкән фотода Зәйнәп апа Фатиха Аитова белән янәшә утырган (фото стендта бар).

Советлар илендә халык азатлыгы өчен көрәшкәннәрне "халык дошманнары" дип атау, аларны сөргеннәргә сөрү, дошман эзләү процессы башлана. Красноярск краена сөргенгә җибәрелгән Хәдичә Ямашева шунда үлгәч, Хәдичә апаның ире Вәлидхан абый Зәйнәп апага мөрәҗәгать иткән. "Зәйнәп, — дип яза ул, — Син безнең дустыбыз. Мондый зур үтенеч белән бары зур дусларга гына мөрәҗәгать итәргә була". Хәдичәнең каберенә утыртырга гарәп язулы таш сорый ул, һәм Зәйнәп ханым җибәрә.

Октябрь революциясеннән соң татар халкына хезмәт куйган игелекле гаиләнең тормышы җимерелә. Ире Әхмәтгәрәйне 1931 нче елда кулга алалар (сәбәбе – эмиграциядәге язучы Гаяз Исхакый белән хат алышкан, аның әсәрләрен бастырган). 1933 елда Әхмәтгәрәйнең "Мине сөргенгә җибәрәләр, килә алырсыңмы?" дигән хатына Зәйнәп ханымның җавабы -"Дөньяның кайсы почмагында сиңа урын бирсәләр, мин шунда синең яныңа барам". Без декабристларның курку белмәс хатыннары турында сокланып сөйлибез, алар белән горурланабыз, ә үзебезнең каһарманнарыбыз турында бик аз беләбез. Ләкин Зәйнәп апага Себергә барырга туры килми. Ире Әхмәтгәрәйне атып үтерәләр.

Ә хәзер хөрмәтле язучыбыз М.Мәһдиев истәлекләренә күз салыйк. "Халык дошманы"ның хәлен белергә кем килә? Беркем дә! Хәтта аның туган-тумачалары да күрмәмешкә салышалар. Минем үз башымнан узган хәл бу: әтине "алгач", аның иң якын туганнары да бездән ераклаштылар... Гали Рәхим янына исә("Борынгы татар әдәбияты тарихы" исемле гыйльми хезмәтләр авторы, күренекле фольклорчы, текстолог, драматург, шагыйрь, прозаик һәм, ниһаять, мәшһүр "Кәк-күк"нең авторы!) бердәнбер Зәйнәп апа Хәсәни (... әле 1968 елда гына дөньядан китте, мин аның янында ике тапкыр булып, бик күп истәлек язып калган идем) килеп китә. Ул Гали Рәхимгә ризыклар, иреннән калган (ире Әхмәтгәрәй 1934 елда ук Сталин корбаны булган) кием-салым алып килгәли."

(Мөхәммәт Мәһдиев" Каһәрләнгән язмыш" мәкаләсеннән)

Мөхәммәт абый Мәһдиевнең томнарында Зәйнәп апа турында язма табылмады, үзе исәнендә аны бастырып чыгара алмаган ахрысы, дип уйлыйбыз. Ләкин аның язмышы бөек язучыбызны кызыксындырган, чөнки әтисе шулай ук "халык дошманы" тамгасын алган кеше була, Мөхәммәт абый архивлардан әтисенең төрмә документларын таба, өйрәнә, утырып елый.

Шушы истәлек үзе генә дә белемле, затлы гаиләдә үскән, кешелекле Зәйнәп Хәсәнигә зур бәя булып тора.

Туган телен камил белгән, шунлыктан башка телләрне дә үзләштерә алган Зәйнәп апаның туган йорты Нәриман һәм Фатих Кәрим урамы чатында урнашкан, әле дә бар.

Тукай һәм Зәйнәп Хәсәни

Замандашлары язуы буенча Г.Тукай хатын-кызлар белән әңгәмә корудан кача, ятсына торган була. Тик аның бер хатын-кыз белән кыенсынмыйча, үз иптәше кебек сөйләшүе билгеле. Хәсәниләр белән беренче күрешү турында олуг әдибебез Ф. Әмирхан язып калдыра. 1912 елда Хәсәниләр дачасына кунакка чакырылгач, Тукай Фатихка:"Юк, хатын-кыз булган җирдә минем өчен уңайлык булмый инде. Син үзең генә бар, анда мин бармам", - дип баш тартмакчы була. "Ләкин шунысы гаҗәп, - дип яза Ф.Әмирхан, - барып җитеп, әвәлге чәй янында ук хуҗа хатын белән танышу мәҗбүрияте куелгач, ул моннан артык уңайсызланган шикелле күренмәде... Соңа таба инде ияләште вә сөйләшеп утыра башлады".

Алда без Зәйнәп апаның ире Әхмәтгәрәйнең "Аң" журналы чыгаруын әйтеп үткән идек. Г.Тукай журнал өчен махсус шигырь яза, һәм ул шигырь 1912 нче елның 15 декабрендә беренче санның тышлык битендә басылып чыга.

Без Бишенче елны бер көнне уяндык таң белән,
Эшкә дәгъвәт итте безне кемдер изге ним белән...

Г.Тукайның соңгы көннәре дә Хәсәниләр белән бәйле. Безнең көннәргә кадәр сакланган ике хаты да Хәсәниләргә. Аның берсе Зәйнәпкә аталган. 1913 ел, 28 март." 8 нче санга бар кадәремне җибәрдем. Беренче корректурасын үземә күрсәтсәгез икән", - ди.

Тукай белән аралашырлык зәвыклы, әдәбият дөньясында, сәясәттә мәгълүматлы игелекле ханым Зәйнәп Хәсәнинең фотографиясе Тукай музеенда да бар. Килгән кунакларны Зәйнәп апа Хәсәни белән Тукай музееның өлкән фәнни хезмәткәре Лена Тябина таныштыра. Ул Зәйнәп Хәсәнинең Тукай белән танышлыгы хакында әйтеп уза, Хөсәен Ямашевның сеңлесе белән Зәйнәп апаның дуслыгын искәртә, игелекле хезмәтләрен атап китә.

Зәйнәп апа эзләреннән

"Без -тарихта эзлебез", - дип сөекле шагыйребез дөрес әйткән. Зәйнәп апаның тормышы минем үзем өчен бик кызыклы, гыйбрәтле, якын, чөнки мин Зәйнәп Хәсәнинең әтисе яшәгән Әтнә районы Түбән Көек авылында тудым, яшәдем.Кечкенә чагымда бабам белән кибеткә төшә идек. Кибет авылның нәкъ уртасында. Менә шунда бабам Галимҗан кибет, мәчет янәшәсендәге бер өйгә күрсәтеп, бу урында авыл бае Ногман өе булганын әйтә иде. Ул авылдан 12 яшьләрдә чыгып китсә дә, мал туплагач, Казанда үз тормышын корса да, авылда калган әти-әнисенә, авылдашларына ярдәм иткән булып чыга.

Зәйнәп апа турында үз сүзен әйтә алган икенче әңгәмәдәшебез инде олы яшьтә булса да, хәтере ачык Зәйтүнә апа Юсупова. Ул озак еллар Түбән Көек авылында башлангыч сыйныфлар укыткан, хәзерге көндә кызы-кияве белән Мамадыш районында яши. Зәйтүнә апа Зәйнәп Хәсәнине үз күзләре белән күргән кеше. Аның каенанасы Латыйфа апага Зәйнәп апа, әтисенең туган авылына кунакка кайткач, күчтәнәчләр, бүләкләр кертә. Латыйфа апа бүләк материалдан теккән күлмәген бик яратып ашларга кия торган була. Зәйтүнә апа Зәйнәп апаны кеше белән итагатьле сөйләшүчән, тәрбияле әңгәмәдәш буларак искә ала, аның авылга еш кайтып йөргәнен әйтә.

Зәйнәп апаны якыннан күргән өченче әңгәмәдәш Флюра апа Фазылҗанова. Ул да Түбән Көек авылыннан, хәзерге вакытта Казанда яши. Флюра апаның әнисе Рауза белән Ногман абый туганнар булып чыга. Рауза апалар Ногман байдан калган йортта яшәгәннәр. Ногман байның өе калай түбәле була, ә авыл кешеләренең ул вакытта әле түбәләре тактадан. Җил, яңгыр вакытында калай түбәнең тавышы өйгә ишетелә иде, ди. Шул вакытта әнием:" Кайчан без дә кеше шикелле такта түбәле йортта яшәрбез икән", - дип әйтә иде ди. Андый өй авылда берәү генә, биек баскычлы(подвалы да була инде), бүлмәләр арасында зур пыялалы ишекләр. Өйне сүтеп, шул нигезгә яңа йорт салалар. Шул вакытта белмичә нинди кыйммәтле агач җиһазны утка яктык, дип сөйли Флюра апа. 8 нче классны укып бетергәч, ул Казанга килә. Зәйнәп апа Хәсәни ул вакытта инде квартирасында берүзе генә яши, һәм ул Флюра апаны үзе янына өйдәш итеп чакыра. "Миндә торып укырсың", - ди. Ләкин Флюра апаның Казанда торасы килми, ул туган авылына кайтып китә. Эшкә керә. Флюра апа Зәйнәп апаның чиста, урта хәлле кешеләр яши торган квартирада торганын әйтә.

Татар халкының энҗесе, өлгесе булган ханымнарыбызны онытырга хакыбыз юк. "Үткәнен белгәннең киләчәге дә өметле",- ди халык. Нәтиҗә ясап, шуны әйтәсе килә: Зәйнәп Хәсәнинең исеме яшәргә лаек, ул онытылырга тиеш түгел. Минхезмәтем белән аның якты хатирәләрен барлый алганмын икән, укучыларыбызга ирештерә алам икән, максатыбызга ирешәбез дип уйлыйм.

Зәйнәп апа турында материал туплаганда, Тәэминә апа Биктимерова хезмәтенә таяндык. Шуны да әйтеп үтәсе килә: музейда укучылар Фатиха апаны һәм анда укыган кызларыбызны җанландырып күрсәтәләр, вакыйгаларны үзләреннән сөйлиләр. Моның өчен директорыбыз Нәгыймова Зөммәрәт Шамиловна шул заман укытучылары һәм укучылары кигән күлмәкләр тектерде, калфаклар чиктерде.

Музеебызда татар халкының тарихи сәхифәләренә мөрәҗәгать итүне, татар дөньясында эз калдырган алдынгы карашлы ханымнарыбыз белән танышуны алга таба да дәвам итәрбез дип уйлыйбыз. Хәзерге буын татар тарихындагы күренекле шәхесләрне бик күп белә дип өздереп әйтеп булмый. Алар турында социаль челтәрләр аша, хәзерге заман таләпләренә туры китереп эшләнелгән, видеомәгълүмат таратырга кирәк дип уйлыйбыз."Без 41 нче ел балалары" кебек кинофильмнар төшерелсә дә исемнәрен мәңгеләштерүгә ярдәм итәр иде. Тукай,Фатих Әмирханнар белән аралашкан, Зәйнәп ханым да, башка күренекле тарихи шәхесләребез дә моңа бик лаек.

Файдаланылган әдәбият

1.Биктимирова Т.Ә. Ил язмышын салып иңнәренә. - Казан:"Алма-Лит", 2006. – 239 б.

2.Мөхәммәт Мәһдиев "Каһәрләнгән язмыш" http://beznenmiras.ru/mohammat-mahgiev-kaharlangan-yazmysh/

3. Милләт кызы//ҖАНЫ ҖӘННӘТТӘ БУЛСЫН!//14 сентябрь, №37 Тулырак: https://tatar-inform.tatar/news/archive/20-09-2006

Эффективные техники формирования речевой культуры школьников или коммуникативных компетенций

Курбангалина Алина Тахировна

учитель русского языка и литературы МБОУ «Татарская гимназии №17 имени Г.Ибрагимова» Московского района города Казани

Речевая культура человека – это соблюдение норм литературного русского языка. Так же это одна из составных частей общей культуры. Культура речи современного молодого человека неразрывно связана с культурой мышления, чувств, культурой поведения, определяет качества нравственного облика личности, влияет на эффективность его общения. **Коммуникативная компетенция** - это способность эффективно и качественно общаться.

На уроках русского языка и литературы основной целью является формирование речевой культуры и коммуникативных компетенций. Это кропотливая работа, требующая терпения, определенных навыков, смекалки, и педагогической подготовки.

Для достижения этой цели на уроках ежедневно проводится работа над обогащением словарного запаса учеников, над подвижностью того запаса слов, которыми они владеют, над составлением ясного и грамматически правильного целостного высказывания – текста.

Для обогащения словарного запаса эффективны следующие техники:

1. **Техника составления словарей**, где ученикам предлагается найти и выписать из текста незнакомые слова, найти и записать их значение, далее составить с данными словами словосочетания и предложения. Или почувствовать себя лексикографами и составить разного рода словари: «Словарь устарелых слов», «Толковый словарь», «Словарь компьютерных терминов», «Словарь диалектных слов» и т.д. Эта техника позволяет обогатить словарный запас ребенка. .
2. Составление **Кластера** для определенного слова. Ребенку предлагается подобрать к данному слову антонимы, синонимы, омонимы, фразеологизмы, в составе которых есть данное слово, обозначить морфологические признаки и, таким образом, систематизировать и закрепить информацию о данном слове.

Далее для этапа закрепления нового словарного запаса и активизации уже имеющегося эффективны следующие техники:

1. **Упражнений для расширения и закрепления словарного запаса**, которые можно выполнять как устно, так и письменно: 1) Составить небольшой рассказ, используя только существительные. «День. Труд. Конец. Выход. Дверь. Ключ. Подъезд. Машина. Ключ. Зажигание.» и тд. Или же рассказать маленькую историю с применением одних только прилагательных. Далее наступает очередь других частей речи. 2) Упражнение Алфавит. Учащиеся придумывают связанные слова, которые последовательно начинаются с букв алфавита по порядку. «Алена беседует вечером, гуляя до ели заветной, жестикулируя и красноречиво лелея милые нежные одуванчики. Паша рядом следует, тащит удобный фонарь хромированный, часто цепляя шустрое щебетание эмоциональным юмористическим языком». 3) Монофон. Ученикам предлагается придумать свою речь, слова которой начинаются на одну и ту же букву. Каждое из них связывают между собой, даже если смысл при этом страдает.
2. **«Снежный ком» -** один из участников произносит нераспространенное предложение, каждый следующий должен прибавить предложению один любой член предложения, повторив его целиком.
3. **«Диктант значений» -** учитель диктует не слово, а его лексическое значение. Ученики должны по значение определить слова и записать их. Например, учитель диктует: «Совокупность всех притоков реки, озера», ученики пишут «Бассейн» и тд.
4. **Техника «Реставратор»** – детям предлагается восстановить текст с пропусками, подобрать наиболее подходящие по значению слова. Эта техника позволяет активировать пассивный словарный запас.
5. **Техника «Эксперт»** особенно нравится школьникам, ведь здесь у них появляется возможность побыть самыми настоящими экспертами. Предлагается текст с грамматическими,

орфографическими, пунктуационными, стилистическими ошибками и ученикам нужно найти и исправить данные ошибки. Для учащихся 8 и 9 классов предлагается проверить данный текст по критериям ОГЭ и самостоятельно поставить соответствующий балл.

6. **Техника «Мини - проект» -** например, если тема проекта «Многозначные слова», то ученики рисуют цветок, лепестки которого и есть значения многозначного слова.

7. **Синквейн –** стихотворение из пяти строк, помогающее резюмировать информацию, учит излагать мысль в нескольких значимых, емких и кратких выражениях.

8. **«Суперконтрольная»** - ученики готовят контрольную друг для друга, потом обмениваются заданиями и выполняют их.

Следующий этап - обучение составлению правильного текста, который бы не только соответствовал литературным нормам русского языка, но и отражал умение ребенка найти точное, наиболее доходчивое, более выразительное и наиболее уместное ситуации средство для выражения своей мысли. На данном этапе наиболее эффективны данные техники работы с текстом:

1. Пазл. Текст разбит несколько частей и учащимся предлагается собрать «кусочки» в единый текст, сохранив последовательность повествования.

2. Составление текста по плану. Ребенку необходимо составить текст, придерживаясь определенного плана. Это может быть описание, повествование или рассуждение.

3. Стратегия «Соревнуемся с писателем». Предлагается спрогнозировать содержание текста и дописать свое продолжение.

4. Техника «Сериал» -учитель заводит общую тетрадь и объясняет правила игры:«Мы с вами начинаем создавать сериал. С сегодняшнего дня каждый понедельник я буду давать одному из вас вот эту тетрадь. За неделю тот, кто получит тетрадь, должен написать в ней свою серию так, чтобы продолжить и развить сюжет сериала. Вас в классе тридцать два человека, значит, наш сериал будет состоять из тридцати двух серий. На каждом авторе лежит большая ответственность, ведь под его сюжет будут подстраивать последующие серии. Все остальные могут помогать автору очередной серии советами, идеями, но решать, именно появится в тетради, будет только он. Каждый понедельник мы будем начинать урок с чтения очередной серии. После этого тетрадь передается следующему автору. К концу учебного года у нас получится, я надеюсь, очень интересное произведение».

Конечно же, не существует идеальных методик и техник, которые гарантированно привели бы нас к успеху. Их великое множество. И каждому учителю важно выбрать именно те технологии, методы и приемы, которые приведут его коллектив детей к результату.

Региональный компонент как средство формирования экологической культуры учащихся в современных условиях

Сайфуллина Зульфия Нурлисламовна

учитель географии МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова» Московского района г.Казани

В последнее время все большее внимание уделяется экологическому образованию и воспитанию, поскольку без этого невозможно решить важнейшие проблемы развития цивилизации. Экология - одна из самых актуальных наук современности. С нею связывают надежды на выживание человечества в усложняющемся мире и на возможности нового витка развития. Слово «экология» очень популярно сейчас и в бытовом общении, и в средствах массовой информации, и в речах политиков. К сожалению как отдельный предмет экология в нашей школе, как и во многих других не изучается. Поэтому у взрослых и учащихся часто происходит смешение и подмена понятий «экология» и «состояние среды», «экология» и «охрана природы». Проблемы оптимизации взаимодействия между природой и человечеством традиционно находились в поле зрения географической науки.

Экологическое воспитание на уроках географии -одна из важнейших проблем, требующая огромного внимания в современной школе. Поэтому я и решила рассмотреть эту проблему подробнее. Именно в школьном курсе географии в наибольшей степени у учащихся формируется представление о целостности природы.

В школьном образовании курс географии –единственный предмет, рассматривающий экологические проблемы на 3-х уровнях: глобальном, региональном и локальном на основе краеведческого.

Экологическая культура - это способ жизнеобеспечения, при котором общество формирует потребности и способы их реализации, не создающие угрозы жизни на Земле, самой системе духовных ценностей, этических принципов, экономических механизмов, правовых и социальных норм. Экологическая культура формируется через образовательный процесс, который затрагивает разные стороны деятельности людей и способствует формированию у них экологического сознания с учётом происходящих изменений среды, который повышает уровень экологической культуры личности и в целом общества. Экологическая культура как качество личности, формируется в процессе экологического воспитания, осуществляемого на уроках.

Элементами экологической культуры служат:

1. Система экологических знаний: - естественнонаучных; - ценностно-правовых; - практических.

2. Система экологических умений: - оценивать экологическую ситуацию своей местности; - вести наблюдение, исследования окружающей среды своей местности; - соблюдать правила поведения в природе; - вести экологическую целенаправленную деятельность по охране окружающей среды.

3. Экологическое мышление: - установить причинно-следственные связи, закономерности взаимодействия природы и человека; - представлять суть, истоки и пути решения экологических проблем; - прогнозировать изменения окружающей среды под влиянием деятельности человека; - моделировать рациональное природопользование.

4. Культура чувств: (познай себя, веди здоровый образ жизни, сочувствуй, сопереживай).

Современное экологическое образование – это единый непрерывный процесс, который затрагивает разные стороны деятельности людей и способствует формированию у них экологического сознания с учетом происходящих изменений среды; который повышает уровень экологической культуры личности и в целом общества. В нашей школе ведется систематическая работа по экологическому воспитанию. Учащиеся в рамках внеурочной деятельности работают над вопросами, как экологические факторы, состояние окружающей среды влияет на его здоровье людей нашей местности.

Учащиеся проводят практические работы:

1.Оценка заболеваемости учащихся;

2. Влияние заболеваемости на успешность обучения;

3. Изучение экологических условий Казани, Московского района ,ул. Восстания;

4.Гигиеническая оценка микроклимата классных помещений;

5. Обсуждение актуальных проблем природопользования Республики Татарстана и др.

Работа по формированию экологической культуры проводится на основе исследовательской работы, которая опирается на изучение регионального компонента и является средством формирования экологической культуры. Данная работа рождает личностные качества, это подчёркивает тематика исследовательских работ: «Родники Апастовского района», «Родники Высокогорского района», «Красная книга растений окрестностей города», «Путешествие по реке Волга», «Экологическое состояние воздушного бассейна

парка Урицкого», «Исследование качества вод озера Кабан» и др.

Учащиеся с большим удовольствием принимают участие в предметных неделях (географии, экологии, краеведения), в школьных и районных олимпиадах, экологических конкурсах. Большое воспитательное значение имеют и творческие работы учащихся: экологические плакаты, рисунки, газеты, экологические экскурсии, экологические акции, тематические проекты, которые заставляют детей размышлять, думать, анализировать, сопоставлять различные источники информации, высказывать своё мнение по вопросам рационального использования природы и природных ресурсов.

Региональный компонент - это наш родной край, где мы живём и учимся, край, который мы облагораживаем, сохраняем и любим - это наша область, наш район, наша улица, наше село. Изучение Татарстана с использованием местного материала, даёт возможность приобрести новые знания.

Краеведение - это школа познания, школа воспитания культурой, школа становления и закрепления представлений о природе и обществе. Краеведение пробуждает интерес и воспитывает уважение к нашим истокам, к родной земле, её природным особенностям и преданиям, к исконным занятиям предков. Знать свой край - значит, и любить его. Главная цель школьного краеведения – воспитание нравственного гражданина, любящего и знающего свой край.

Знакомство и изучение своего края осуществляю в разных темах программы: например, «Начальный курс географии»: «Наш город на карте России и Татарстана», «Подземные воды. Реки. Озера. Родники», «Искусственные водоемы. Пруды», «Загрязнение гидросферы», «Экскурсии по маршрутам экологической тропы». Исследовательские и практические работы проводятся на местном материале, так учащиеся лучше запоминают. Уроки географии предоставляют теоретический материал, а уроки по краеведению являются средством изучения особенностей природы родного края, что становится более доступным. В 8,9 классах, изучая природу и хозяйство России, учащиеся имеют возможность, познакомиться с географией Татарстана подробно, т. к. на изучение отводятся часы.

На уроках учащиеся получают знания о географическом положении территории, условиях формирования рельефа, климата, почв, гидрографической сети, о разнообразии растений и животного мира с типичными характерными признаками к окружающей среде, природе. Материал позволяет достаточно глубоко изучать физико-географические особенности своего края, подчеркнуть роль населения в охране окружающей среды. Изучение краеведения становится основой для гармоничного всестороннего развития личности школьника, воспитывает чувства ответственности за сохранение его природных богатств, формирует личность образованную, толерантную, экологически грамотную.

Краеведение и экология не разделимы. Экологическая культура формируется не только на уроках географии, но и во внеурочной деятельности по краеведению и экологии. География - комплексная дисциплина, которая дает возможность показать уникальность любого уголка Земли. Использование краеведческого материала на уроках, более глубокое изучение своего родного края, значительно облегчает усвоение курса географии.

Разнообразие форм и методов работы, их умелое варьирование на уроках и во внеурочное время позволяет воспитывать у детей бережное отношение к природе, формировать экологическую культуру в рамках экологического образования и его составной части - экологического воспитания. Экологическую культуру необходимо рассматривать как часть педагогической культуры и потому считать, возможным применять общепедагогические методы воспитания.

Таким образом, краеведческий подход в процессе изучения географии будет способствовать осознанному усвоению учащимися изучаемого материала и формированию экологической культуры.

Список литературы

1. Дежникова Н.С., Иванова Л.Ю. КлемяшоваЕ.М. Воспитание экологической культуры у детей и подростков: Учебное пособие. –М.: Педагогическое общество России, 2001. –64 с.

2.Камакин, О.Н. Воспитание экологической культуры школьников// Справочник классного руководителя. –2012. –No2. –с. 4.

3.Черезова, Л.Б. Теория и методика экологического образования детей: учеб.пособие/ Л.Б. Черезова. –Волгоград: Изд-во ВГПУ «Перемена», 2010. –135с.

4.Мустафин М.Р., Хузеев Р.Г. Все о Татарстане (экономико-географический справочник). Казань.: Тат.кн. изд-во, 1994, С.12.

5.Щеповских А. Проблемы экологии и пути их решения в Республике Татарстан.// Панорама-форум, 1997, № 14 - Специальный выпуск: Экология Республики Татарстан: проблемы и решения

Формирование познавательной мотивации, влияющий на продолжение саморазвития и обучения, способствующих повышению качества образования
(из опыта работы учителя истории и обществознания)

Валиахметова Альфина Хуснулловна

учитель истории, МБОУ «Нижнеякинская средняя общеобразовательная школа» Мамадышского муниципального района Республики Татарстан

«Считай несчастным тот день или час,
в котором ты не усвоил ничего нового и
ничего не прибавил к своему образованию»
Я.А. Коменский

Каждый педагог заинтересован в том, чтобы его уроки были не скучными, а интересными, чтобы на них с удовольствием работали обучающиеся. Как же заинтересовать, мотивировать ученика на обучение?

Формирование учебной мотивации у обучающихся сегодня можно назвать одной из главных проблем современной школы. Ее актуальность обусловлена переходом на ФГОС, а также обновлением содержания качества обучения и образования, постановкой целей и задач, способствующих формированию у школьников приемов самостоятельной активизации приобретения знаний, познавательной активности и развития активной жизненной и гражданской позиций. Поскольку наиболее острые проблемы в области обучения и воспитания связаны с отсутствием мотивов к получению образования у основной массы учащихся, следствием чего является снижение базовых показателей образованности и воспитанности выпускников всех учебных заведений, то важность названного критерия становится, безусловно, очевидной. Учебная деятельность имеет для разных школьников различный смысл. Выявление характера учебной мотивации и смысла учения для школьника в каждом конкретном случае играет решающую роль в определении учителем, так называемых, мер педагогического воздействия, то есть влияния.

У многих детей, к большому сожалению, на данный момент полностью отсутствует интерес к учебе. Они просто не хотят учиться, да к тому же еще и не могут учиться. Некоторым ученикам ничего не нужно, они не выполняют домашних заданий, не готовят параграф, не учат правила по русскому языку, математике и совсем не читают произведения художественной литературы, даже программные. Они довольствуются кратким содержанием прочитанного в Интернете, хотя порой и представления не имеют о главных героях, не говоря уже о событиях, анализе произведений. Им просто скучно на уроках, пропадает всякий интерес. Они сидят в школе и дома в телефонах и компьютерах, но не используют это во благо своей учебе. Как же сделать так, чтобы дети научились учиться самостоятельно, как подвести к тому, чтобы они развивали познавательную активность ?

Люди с высокой степенью мотивации достигают больших успехов и результатов. Поэтому, каждый учитель старается находить способы и средства мотивации для учащихся в учебно-воспитательном процессе и на уроках. А еще очень важно прогнозировать ситуацию успеха. Это, прежде всего, относится к слабоуспевающим ученикам, которые боятся отвечать на уроках, чтобы не выглядеть нелепо. Нужно сделать так, чтобы каждый ученик стремился к успеху, пусть даже небольшому, сохранения или формируя учебную мотивацию.

Как подготовить урок так, чтобы всем ребятам стало интересно? Никто тебе не сможет дать универсальных рецептов: ни методические пособия, ни учебники, ни программы, ни письма Министерства образования. И я поняла, что все здесь зависит от педагога, от его мастерства, от того насколько грамотно он сможет организовать учебный процесс и найти формы, приемы и методы, которые позволили бы достичь оптимального результата.

Готовясь к урокам, мы спрашиваем себя: что мы должны сделать, чтобы ученикам было интересно на уроках и чтобы они хотели учиться? Какие использовать интересные дидактические игры, методические приемы, способствующие активизации познавательной деятельности учащихся.

Вот некоторые приемы и методы, которые помогают повысить познавательный интерес к уроку истории.

1.«Блиц-вопрос». Учащимся предлагается ответить сразу на несколько вопросов по пройденной теме в течение 1 минуты. Кто больше даст правильных ответов, тот и получает «5» или «4». Например,

Царь древнегреческих богов (Зевс)

Власть народа в Древней Греции (Демократия)

Плата населения в государственную казну (Налоги)

Вера людей в богов, духов, сверхъестественные силы (Религия)

Правитель Египта (Фараон)

Материал для письма, изготовленный из кожи (Пергамент)

2. «Да-нет» или «верю – не верю», нужно дать только ответ «да» или «нет». Это можно выполнять на заранее подготовленных листочках, а можно и устно. Эту игру часто играем с 5 классниками.

Верите ли Вы, что мальчиков в Спарте воспитывали совместно (да)

- Верите ли Вы, что Солон отменил все законы Драконта (нет)
- Верите ли Вы, что Александр Македонский покорил Египет (да)
- Верите ли Вы, что Персия была частью древнегреческго государства (нет)

Верите ли Вы, что в Спарте больных младенцев убивали (да)

- Верите ли Вы, что педагогом называли раба, который приводил ученика в школу (да)
- Верите ли Вы, что в Спарте одновременно правили по 2 царя (да)
- Верите ли Вы, что в битве при Марафоне победили персы (нет)

3.«Угадай историческую личность». Вызывается один ученик, ему одевается на голову надпись с историческим лицом: «Екатерина 2», «Петр Великий», «А.В. Суворов» и т.д. Он задает вопросы классу, а затем отгадывает, кто у него написан. Например, Это правитель? –Да. Это полководец? В какой войне он участвовал? и т.д.

4.«Интервью». Вызываются 2 ученика, один-корреспондент, журналист, другой- исторический деятель. Журналист должен задать историческому лицу 5-7 вопросов по теме параграфа или повторению, а тот правильно и хорошо ответить на них.

5.«Найди слова!» Учитель пишет начальную букву, черточки и конечную, просит ребят отгадать слова. Например,

Г _ _ _ _ _ _ _ _ _ о (государство), С_ _ _ т (сенат), П _ _ _ _ _ _ _ т (парламент), П_ _ _ о (право), В _ _ е (вече), Р _ _ _ _ _ _ _я (революция). Причем, черточек столько, сколько букв нужно вставить в слово. (Старшие классы)

6.«Математические задач с использованием исторических дат ». Это больше подойдет для 5-6 классов. Например,

1. От даты принятия первого судебника вычесть продолжительность правления Ярослава Мудрого. С каким событием связан полученный результат.
2. С каким событием связана эта дата? Если к дате начала Северной войны прибавить продолжительность Ливонской войны.
3. На сколько лет Москва старше Санкт – Петербурга, если известно, что Москва на 265 лет моложе Древнерусского государства, а строительство Санкт – Петербурга началось в третий год Северной Войны.
4. Этот выдающийся русский князь, причисленный православной церковью к лику святых, умер в возрасте 43 лет. До полного освобождения Руси от ордынского владычества оставалось еще 217 лет. О каком князе идет речь, и когда он родился?

8.Очень любят составить «Синквейн». Считается, что **это** стимулирует умственную активность учеников, способствует развитию творческого мышления, навыков письма и чтения, способности анализировать и делать выводы, коротко их формулируя.

1. Тема
2. 2 Прилагательных

3. 3 глагола, выражающих действие
4. Фраза из 4-5 слов, смысл темы
5. Вывод

Например, Государство.

1. Государство
2. Сильное, могучее
3. Развивается, процветает, строится
4. Государство- это особая сила власти
5. Страна.

9.Исторический диктант. Работа с понятийным аппаратом.

10. «Путаница» Исправить нужно ошибки. Дается текст с ошибками по изученной теме, учащиеся исправляют ошибки и читают правильный вариант. Например. В 1242 году на поле Куликовом возле реки Невы произошла Куликовская битва. Русские ратники сразились с немцами-крестоносцами. Предводителем был князь Александр, которого прозвали Великим.

Так же для формирования познавательной мотивации к изучению предмета нужно задействовать ресурсы внеурочной деятельности. Частенько проводим различные игры : «Поле чудес» , « Брейн – ринг», КВН, а так же классные часы по различным темам.

На сегодняшний день педагогика богата современными технологиями, методами и средствами, включая ИКТ, которые и позволяют сделать урок ярким, насыщенным, интересным и увлекательным, способным мотивировать ученика к учебе и активизировать его познавательную активность. Успехов нам, дорогие коллеги! Хороших, замечательных уроков! Пусть каждый урок будет подобен маленькому оркестру или спектаклю, а учитель-настоящий артист, дирижер, который способен сделать так, чтобы в унисон звучала каждая детская душа.

Татарча онлайн кинотеатр

Шәрәфетдинова Ләйсән Вазыйх кызы

Казан шәһәре Идел буе районының "114 нче урта гомуми белем мәктәбе"гомуми белем муниципаль бюджет учреждениесенең югары квалификацион категорияле туган (татар) тел һәмәдәбияты укытучысы

Бүгенге көн бездән Z һәм Альфа буыны балаларын кызыксындыру юлларын эзләргә мәҗбүр итә. Билгеле булганча, бу буын үз тормышларын гаджетлардан башка күз алдына да китерә алмый торган буын балалары. Ләкин шул ук вакытта гаджетларның чиксез мөмкинлекләргә ия булуын да онытырга ярамый һәм аларны үз файдабызга куллануны күздә тотарга кирәк.

Тәкъдим ителәчәк "Татарча онлайн кинотеатр" проекты да шул турыда сөйли. Дәрестән тыш эшчәнлек өчен бу проект үзен тулысынча аклаячак.

Максат: тәрбияви видеоязмаларны, фильмнарны, мультфильмнарны сыйныф шартларында татарча тавышландыру һәм шуны башта мәктәптә, аннары инде киң җәмәгатьчелеккә чыгару.

Бурычлар:

-укучылар белән берлектә заманча программаларны өйрәнү;

-тавышландыру өчен тирән мәгънәгә ия булган социаль роликлар, мультфильмнар, киноларны барлау;

-укучылар белән берлектә ролик һәм мультфильмнарны тавышландыру;

-продукт буларак дәресләрнең тәрбия өлешләрендә, сыйныф сәгатьләндерендә куллану; киң җәмәгатьчелеккә тарату;

-тавышландыру алымын кулланып эшләү дәверендә, укучыларны шәхес буларак тәрбияләү, социаль яктан активлаштыру, яшь буында телебезнең ышанычлы киләчәген булдыру, киләчәктә татар сәнгате өлкәсендә һөнәр сайлауга юнәлеш бирү.

Бу проектны тормышка ашырыр өчен укучыларга заман таләпләренә җавап бирерлек IT өлкәдә белемле булырга, телефондагы төрле кушымталар белән эшли белергә, сәнгатьле уку күнекмәләрен булдырырга, хыяллана, хисләнә, тавышка төрле эффектлар бирергә өйрәнергә кирәк булачак.

Алга таба студия ролен кесә телефонына йөкләтелгән **InShot профессиональ видеоредакторы** башкарачак.

Бу кушымта түбәндәге функцияләргә ия:

- MP4, MOV, AVI, FLV, 3GP форматлары белән эшли;
- видеоязмадагы оригиналь тавышны бетерә;
- видеоларны төрле эффектлар һәм фильтрлар белән ясап була;
- видеоларны кирәк кадәр итеп кисәргә мөмкин;
- төрле видеоларны тоташтырып, ә иң мөһиме, безнең очракта, видеога тавыш яздырып була.

Проект кысаларында укучылар һәрберсе эшкә җәлеп ителгән, кызыксынулары көчле. Текстларны кабатлау вакытында сәнгатьле уку күнекмәләре ныгытыла. Сүзлек составы арта. Әдәби тел нормаларындагы сөйләм белән эшләгәнлектән, телләре байый, камилләшә. Сыйныфтагы бер генә укучы да мондый эш кайнаганда читтә калмаячак. Бу алар өчен үсешнең, камиләшүнең иң отышлы, кулай варианты булып тора.

Алга таба да татар сәнгатенең яшәешенә генә түгел, зур үсеш казанышына китерәчәк проект дип уйланыла. Урта яшьтәге мәктәп укучыларын болай кызыксындыра алу, алга таба аларга һөнәр сайлауда да этәргеч булырга мөмкин. Тәҗрибәдән чыгып шуны әйтеп була, кайбер бик актив укучылар гаиләләрендә дә бу эшне эшләп карыйлар. Әти-әниләрен, әби – бабай, апа – абыйларын, эне – сеңелләрен дә җәлеп итәләр. Бер-беребезгә игътибар җитмәгән заманда бу проект үзе бер табыш булып тора.

Укучыларның сөйләм телен үстерүдә фигыльләр

Нургатина Люция Исраиловна

МБОУ «Многопрофильный лицей имени Героя Советского Союза Г.К. Камалеева» жилого комплекса «Усадьба Царево» с. Новое Шигалеево Пестречинского муниципального района

Укучыларның сөйләм телен үстерү – укучыларның системалы һәм максатчан эшләвен таләп итә торган авыр һәм дәвамлы процесс. Сөйләм телен үстерүнең төп максаты – укучыларның телдән һәм язма формаларда фикерне эзлекле, грамматик һәм стилистик яктан дөрес итеп белдерүенә ирешү.

Сөйләмдә еш очрый торган зур игътибарга ия булган, сүз төркемнәренең берсе – фигыль. Фигыль – зат яки предмет тарафыннан үтәлә торган эш-хәлне процесс итеп белдерә. Ул башка сүз төркемнәреннән грамматик категорияләренең күп булуы белән аерылып тора, сөйләм оештыруда хәлиткеч рольне уйный. Шуңа күрә аны өйрәнүгә мәктәптә зур урын бирелә.

Фигыльләрне өйрәнүнең төп максатлары:

1. Сүз төркеме буларак үзләштерү;
2. Сөйләмдә фигыльләрне дөрес һәм урынлы куллану күнекмәләрен үстерү.

Фигыльләрне сөйләмдә дөрес куллану өчен, укучыларга сүз басымын аңлату да кирәк (яза –яз, эшли – эшлә һ.б.).

Укучыларның сөйләм телендә фигыльләрне куллануда шактый хаталар һәм төгәлсезлекләр очрый. Укучылар еш ясый торган хаталар – бер үк сүзләрне кабатлау, сүзләрне ялгыш яки туры килмәгән мәгънәдә куллану, диалекталь сүз һәм сүзтезмәләр, морфемаларны төшереп калдыру (әйтеп бетермәү), заман формаларын һәм җөмләдә сүз тәртиен бозу һ.б.

Мондый хаталарны төзәтү һәм булдырмау өчен, дәресләрдә теманы өйрәнүгә багышланган төрле уеннар үткәрү, кызыклы грамматик элементлар кергән күнегүләр һәм биремнәр үтәү, аерым рәсемнәр яки сюжетлы рәсемнәр белән эшләү, диалоглар һәм кечкенә күләмле хикәяләр төзү кебек эшләр тиешле нәтиҗәләргә китерә. Укучыларның белем дәрәҗәсен истә тотып төзелгән текст биремнәрен үтәү, бигрәк тә хаталарны табарга кушкан очракларны тәкдим итү дә сөйләм теленә хас булган кимчелекләрне киметергә ярдәм итә. Мондый эшләр системалы рәвештә башкарылса гына укытучы үз максатына ирешә ала.

Тел дәресләрендә уку грамоталылыгын куллану

Минһаҗева Гөлназ Таһир кызы

Чепья урта гомуми белем бирү мәктәбенең югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Уку – бу әле берни дә дигән сүз түгел, нәрсә укырга
һәм укыганны ничек аңларга – менә төп эш нәрсәдә.
К.Д. Ушинский

Мәктәп... дәрес... Минем алда – күзләр, күзләр.... Алартөрлечә карый: кызыксынып, куркып, битараф... Һәркайсында – үзенчәлекледөнья чагылышы. Мин шушы дөньяны сак кына ачарга, аларга үсәргә, яхшыякка үзгәрергә булышырга тиеш. Минем омтылышым – һәр укучыга иҗади мөмкинлекләрен табарга ярдәм итү, үзенең көченә ышандыру. Балага аның барлык эшләрне булдыра алырдай шәхес икәнен күрсәтү – минем максатым.

Татар теле һәм әдәбияты укытучысының төп бурычы – укучыларны татар әдәбияты, шагыйрь язучылары белән таныштыру. Ә соңгы вакытта телевизионканалларның күбәюе, интернет челтәре, китапкаихтыяҗны нык киметте. Менә шундый шартларда балаларны ничек итепмилли рухи хәзинәбезгә йөз белән борырга? Сүз сәнгатебезнең матурлыгын,байлыгын күрсәтергә? Алай гына да түгел, укучыларны ничек итеп аңлапукуларына ирешергә? Бу сорауларга җавапны мин функциональграмоталылык белән ныклап кызыксына башлагач таптым.

Бүгенге көндә укучыларның функциональ грамоталылыгын формалаштыру турында күп сөйлиләр, укытучыларны үз практикаларында бу мәсьәләгә игътибар итәргә өндиләр. Татар теле һәм әдәбияты укытучылары өчен дә бу мәсьәлә аеруча актуаль. Ә нәрсә соң ул функциональ грамоталылык?

Функциональ грамоталылыкның нигезен уку грамоталылыгы тәшкил итә. Уку грамоталылыгы һәр предмет өчен кирәкле һәм мөһим фактор булып тора. Мәгариф таләп иткәнчә, без балаларны укырга өйрәтергә генә түгел, укыганның мәгънәсенә төшенүләренә ирешергә тиешбез. Уку грамоталылыгы ул - уку-укыту текстларын уку һәм аңлау сәләте, тексттан мәгълүмат алу, аны интерпретацияләү һәм тормышта куллану дигән сүз.

Димәк, төп басымны уку осталыгын тудырырга юнәлтергә кирәк.

Төп уку осталыгы (компетенцияләр) 4 төрле:

1) информацияне табу һәм аерып чыгару
2) укыган текстның эчтәлеген аңлап сөйли белү;
3) укыган текстны аңлау һәм бәяләү;
4) тексттагы информацияне куллана белү.

1 һәм 2нче компетенцияләр бары текст белән генә эшне тәшкил итсә, 3 һәм 4нче компетенцияләр текстан тыш эшчәнлекне дә үз эченә ала.

Тел дәресләрендә уку осталыгын үстерү өчен биремнәрне төзегәндә түбәндәгеләргә игътибар итәргә кирәк: эчтәлек; ситуация (вәзгыять); текстның форматы; уку осталыгы (компетенцияләр); танып-белү дәрәҗәсе; җавап форматы. Текстның эчтәлеге яки тематикасы үз эченә төрле юнәлешләрне ала. Текстның темасына карап, һәр укытучы үзе өсти ала. Текст төзү ситуацияләре 4 төрле: шәхси; уку; иҗтимагый; эш текстлары.

Тел дәресләрендә күбрәк шәхси төре кулланыла. Уку грамоталылыгын үстерү өчен төзелгән текстларда түбәндәгеләргә игътибар итәргә кирәк:

- Текстны укый һәм аңлый белү; (мәгълүмати һәм матур әдәбият әсәрләре белән эш йөртелә)
- Текстның төзелеше (формат)

Текстлар укучыны тормыш ситуациясе алдына куярга тиешләр.

Шушылардан чыгып төзелгән текстлар төзелешләре буенча 4кә бүленә:

тоташ ; төзелмә; тоташ түгел; катнаш.

Катнаш текстлар табигый фәннәрдә күзәтелсә, тел дәресләрендә тоташ
һәм тоташ түгел текстлар өстенлек итә. Һәр предмет үзенең укыту

таләбеннән чыгып, форматны үзе сайлый Нинди форматта төзелсә дә, текстлар тормыш белән бәйле булырга, укучыны тормыш ситуациясе каршына куярга тиеш.

15 яшьлек Рәсәй укучыларын уку грамоталылыгы буенча тикшергәннән соң, түбәндәге нәтиҗәгә килгәннәр: безнең укучылар информацияне таба белә, тик укыган текстның эчтәлеген аңлап сөйли белүләре уртача. Ә укыган текстны аңлау һәм бәяләү дәрәҗәсе түбән.

Функциональ грамоталылык дәрәҗәсе таблицада аңлатылган

1-2нче дәрәҗәдә укучылар гади текст укудан тыш, белемнәрен ситуацияләрдә күрсәтә ала башлый;

3-4нче дәрәҗәдә булган белем һәм күнекмәләрне яңа мәгълүмат алу өчен кулланалар;

5-6нчы дәрәҗәдә – укучылар мөстәкыйль уйлый белә һәм күнекмәләрне катлаулы шартларда куллана белә дигән сүз.

Шушылардан чыгып, танып-белү дәрәҗәсе билгеләнә:

Түбән – 1-2 дәрәҗә

Уртача – 3-4 дәрәҗә

Югары – 5-6нчы дәрәҗә

Текстлар төзегәндә, җавап форматы да бик мөһим

1) 1 дөрес җавапны сайлый белү

2) Берничә дөрес җавапны сайлау

3) Киңәйтелгән җавап таләп итеЛә торган бирем

Күпме генә тырышсак та, нинди генә тәҗрибәле укытучы булсак та, без белемне һәр баланың башына бер төрле генә алым белән тигез итеп “сала” алмыйбыз. Иманым камил, сыйныфта ничә бала- өчме, унмы, егерме бишме- бары тик шәхси-иҗади якын килеп эш иткәндә генә, укытучы куанычлы нәтиҗәләргә ирешә ала. Үземнең эш тәҗрибәмнән чыгып ясалган бу раслауларның дөреслегенә эшли- эшли инана гына барам. Үзем сайлаган хезмәт юлымда дөрес һәм нәтиҗәле хезмәт куюым, миңа алга таба да эшләргә көч, дәрт өсти, татар теленең киләчәге барлыгына өметне сүндермичә яшәргә дәрт - дәрман бирә.

Музей истории школы как средство формирования патриотизма

Сафина Галина Алексеевна

заместитель директора, педагог дополнительного образования,
МБОУ «Средняя общеобразовательная школа №153» Кировского района г. Казани

История родной школы, история жизни ее выпускников может стать важным жизненным ориентиром для современных подростков. Музей – хранитель Памяти, историческая память важна и необходима - во все времена и в любом государстве. Поэтому именно музей истории школы находится на переднем плане формирования гражданина - патриота по нескольким причинам. Школьный музей - структура актива, вокруг которого организуется коллективно-творческая деятельность образовательной организации. В качестве примера, можно привести организацию конкурсного движения в школе. Актив музея разрабатывает положение, критерии оценки, определяет и награждает победителей. Краеведческая работа привлекает ребят, развивается интерес к изучению родного края, помогает хранить память поколений, возрождать традиции и создавать новые. При изучении раздела о Великой Отечественной войне используется богатейший материал музея по этой теме - подлинные документы Великой Отечественной войны: письма с фронта, предметы военного времени. Перед ребятами не просто музейные экспонаты — за ними стоят солдаты, которые много лет назад держали эти вещи в руках, пользовались ими. Многие предметы предстоит описать самим детям. И никакие беседы не могут дать больше в смысле патриотического воспитания, национального самосознания, гордости за то, что совершили наши деды. Деятельность музея носит общественно-полезную, гражданско- патриотическую направленность-сохранение памяти, забота о ветеранах, волонтерское движение «Волонтеры Победы», тимуровское движение - помощь учителям - ветеранам. В микрорайоне школы живет ветеран ВОВ Сегаль И.С.. Все ребята актива музея посещают его семью, поздравляют с праздниками, сняли фильм о нем, написали работу. Это очень важно - узнать историю ВОВ со слов очевидца событий. Деятельность школьного музея несет в себе огромную образовательную составляющую – изучение истории родного края, города, школы, знакомство с жизнью и деятельностью знатных людей края-выпускников школы,изучение народного быта и культуры, народных традиций. Школьники изучают конкретные человеческие судьбы, в первую очередь, близких людей - членов семьи, выпускников школы и земляков, изучают повседневность обыденной жизни во всех ее проявлениях. Сочетание знаний с эмоциональностью, личностным отношением к событиям родного края и Родины формирует историческое сознание. Лучше запоминается то, что затрагивает сердце и душу, что интересно. Примеров здесь множество: изучение истории жизни выпускников, проведение акций дарения, проведение конкурса «Моя семья в истории школы». Актив музея выступает инициатором и организатором многих дел: конкурс презентаций «Моя семья в истории школы», конкурс стенгазет «Хроники Победы», проект «Школьное Фотобиеннале» (проводится каждую четверть конкурс авторских фотографий, составляется и проводится экскурсия по фотовыставке, награждаются грамотами и дипломами победители и участники.Школьники приобретают личный опыт самоутверждения, социального взаимодействия, синтеза практической деятельности, общения, наблюдения за окружающим миром, анализа средств массовой информации, произведений науки, искусства, литературы. Время требует новых форм организации деятельности школьного музея. Ведение страницы о деятельности школьного музея в сети интернет в контакте, на сайте школыпривлекает учеников и членов их семей к созданию современной истории школы, к становлению новых партнерских отношений.Выпускники школы – активисты школьного музея быстро находят свое призвание в новой социальной среде высшего образовательного учреждения, адаптируются к новым экономическим условиям, осваивают различные профессии. Но самое главное, все они живут в родной Республике Татарстан и вносят свой вклад в ее развитие, и это тоже важно. Главное, ради чего создавался наш музей – дети: их обучение, воспитание и развитие. Какой бы тематике ни был посвящён школьный музей: войне, истории школы, природе родного края, этнографии, он всегда воспитывает патриота своей Родины, гордость за себя и свой труд.

Опыт использования технологии проблемного обучения в начальной школе

Хусаинова Энже Мунировна

учитель начальных классов МБОУ «Школа № 89» Ново- Савиновского района г. Казани

\

С введением обновленных ФГОС перед нами, учителями, остро встал вопрос: «Как же сформировать эти умения?», «Как дать новые знания так, чтобы превратить процесс познания в «деятельность по получению нового знания»? «Как повысить мотивацию к обучению?» Эти вопросы побудили меня к изучению и внедрению в мою педагогическую практику технологии проблемного обучения.

Неизбежно встаёт вопрос выбора технологии обучения, которая позволила бы так организовать процесс обучения, чтобы учащиеся не только запоминали, заучивали материал, но и на его основе могли бы обобщать, сравнивать факты, делать собственные выводы. Поиск эффективных методов и приемов для активизации мыслительной деятельности и повышения познавательной мотивации обучающихся привёл к решению внедрения в мою педагогическую практику технологии проблемного обучения.

На формирование опыта по данной теме оказали влияние различные факторы:

- изучение и применение новых педагогических технологий;
- внедрение нового образовательного стандарта;
- изучение литературы по теме;
-опыт коллег;
- выступления на семинарах и научно-практических конференциях.

Актуальность технологии проблемного обучения определяется развитием высокого уровня мотивации к учебной деятельности, активизации познавательных интересов учащихся, что становится возможным при разрешении возникающих противоречий, создании проблемных ситуаций на уроке.

В своей педагогической деятельности я определила **тему: «Опыт использования технологии проблемного обучения на уроках»».**

Ведущая идея опыта заключается в том, что стремление к познанию появляется у обучающихся только в том случае, если они сталкиваются с какой-либо проблемой, которую не могут решить известными им способами. Решая проблему, они учатся.

С помощью проблемного обучения решаются многие **педагогические задачи:**

- Развитие личностных качеств обучающихся.
- Решение проблемы психологического комфорта на уроках.
- Создание интересных, понятных, творческих уроков.
- Прочность усвоения знаний.
- Включенность в деятельность всех обучающихся.
- Активизация мыслительной деятельности и повышение мотивации.

Цель опыта - создание условий для активизации мыслительных и творческих способностей учащихся, развития познавательной мотивации через внедрение в педагогическую практику технологии проблемного обучения.

Для достижения поставленной цели были определены следующие **задачи**:

1. Изучить и проанализировать психолого-педагогическую, научно-методическую литературу по теме.
2. Познакомиться с передовым педагогическим опытом по внедрению технологии проблемного обучения в образовательный процесс.
3. Адаптировать технологию проблемного обучения к условиям своей практической деятельности.
4. Обеспечить формирование продуктивного мышления, самостоятельности, способов действий, необходимых при решении жизненных ситуаций.

\

Несмотря на большое количество открытых вопросов по внедрению опыта проблемного обучения в практику, уже сейчас прослеживаются положительные результаты работы.

На рисунке 1 представлены результаты изучения уровня мотивации обучающихся за 3 года по методике Н.Г. Лускановой. Здесь видно, что растет количество детей с высоким уровнем мотивации и снижается количество детей с низкой мотивацией (Приложение 2).

Успеваемость по предметам стабильна. Положительная динамика качества знаний за последние два года представлена на **рисунке 2.** Если рассмотреть столбики диаграммы, то можно увидеть рост качества знаний. Здесь результаты 2 класса и 1 четверти 3 класса.

В данной работе я изучила теоретические основы технологии проблемного обучения. В процессе исследования я выявила, что проблемное обучение направлено на самостоятельный поиск обучаемым новых знаний и способов действия, а также предполагает последовательное и целенаправленное выдвижение познавательных проблем, разрешая, которые они активно усваивают новые знания. На сегодняшний день проблемное обучение является наиболее перспективным. Использование технологии проблемного диалога, отвечая требованиям ФГОС, способствует формированию «умения учиться», получению прочных знаний, ибо нельзя забыть то, до чего додумался сам.

Также я рассмотрела применение на практике технологии проблемного диалога на основе передового педагогического опыта Е.Л. Мельниковой. Пришла к выводу, что проблемный диалог – наиболее эффективное средство формирования мировоззрения, поскольку в процессе проблемного обучения складываются черты критическою, творческого, диалектического мышления. Проблемное обучение – это специфическая интеллектуальная деятельность ученика по самостоятельному усвоению новых понятий путем решения учебных проблем, что обеспечивает сознательность, глубину, прочность знаний и формирование логико–теоретического и интуитивного мышления.

С развитием рыночных отношений все структуры общества в той или иной мере переходят с режима функционирования на режим развития. Движущей силой любого развития является преодоление соответствующих противоречий. А преодоление этих противоречий всегда связано с определенными способностями. Они предполагают умение адекватно оценить ситуацию, выявить причины возникновения трудностей и проблем в деятельности (профессиональной, личностной), а также спланировать и осуществить специальную деятельность по преодолению этих трудностей (противоречий). Эти способности являются одними из базовых для современного специалиста. Значит, учебный процесс нужно организовать таким образом, чтобы «выращивать» эти способности у будущих специалистов. Следовательно, учебный процесс должен моделировать процесс возникновения и преодоления противоречий, но на учебном содержании. Этим требованиям, по нашему мнению, в наибольшей степени соответствует сегодня проблемное обучение.

Список используемой литературы

1.Асмолов А.Г. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе: от действия к мысли: пособие для учителя.- М.: Просвещение, 2008.

2. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. М., 1972.

3. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе. М., 1983.

4. Мельникова Е.Л. Проблемно-диалогическое обучение как средство реализации ФГОС. Пособие для учителя. М., 2013.

5. Мельникова Е.Л. Проблемный урок, или Как открывать знания с учениками: Пособие для учителя. М., 2012.

6. Мельникова Е.Л. Технология проблемного диалога: методы, формы, средства обучения // Образовательные технологии. Сборник материалов. М.: Баласс, 2008..

7. Оконь В. Основы проблемного обучения. М.: Просвещение, 2010.

Интернет - ресурсы

8. Профессиональный стандарт педагога // http://www.rosmintrud.ru/docs/mintrud/orders/129/PS_pedagog.doc

0. ФГОС НОО// http://минобрнауки.рф/documents/922

Приложение 1

Структура проблемного урока

Цель урока	Этапы урока	Деятельность учащихся
З Н А Н И Я	I. Создание проблемной ситуации	Формулирование вопроса: «Почему не получается?»
	II. Постановка учебной задачи	Формулирование темы урока и его задачи
	III. Поиск решения	Открытие субъективно нового знания, путем выдвижения и анализа гипотез
	IV. Выражение решения	Выражение нового знания вдоступной форме. Моделирование.
	V. Реализация продукта	Представление продукта учителю и классу.

Приложение 2

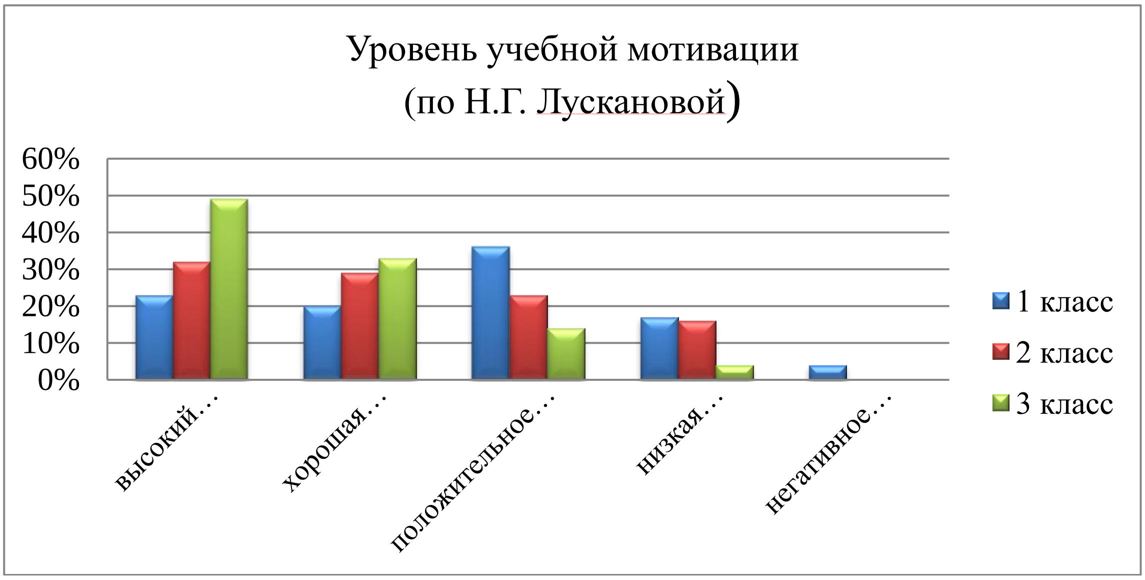

Рисунок 1. Результаты изучения уровня учебной мотивации

Приложение 3

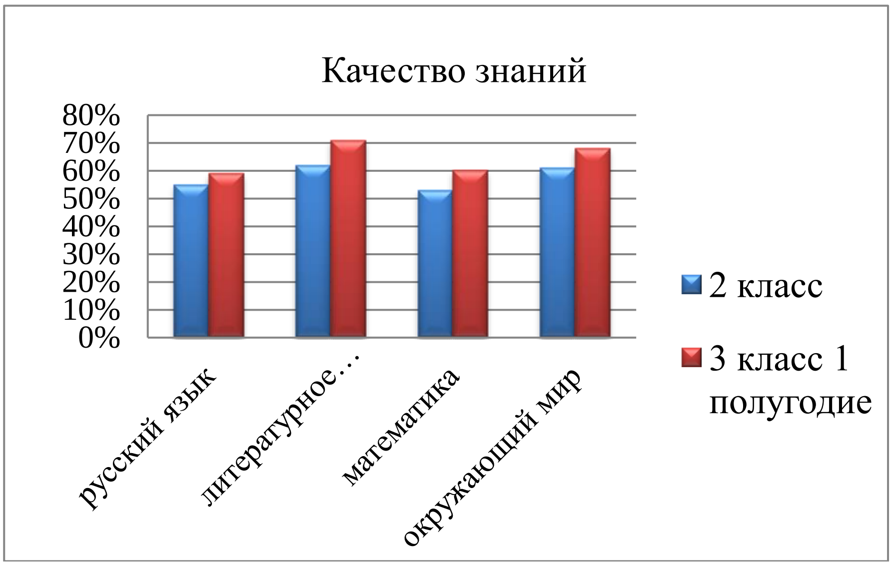

Рисунок 2. Результаты качества знаний.

Гражданско-патриотическое воспитание младших школьников

Гилязиева Чулпан Хайдаровна

учитель начальных классов
МБОУ Арская гимназия №5 Арского муниципального района
Республики Татарстан

Патриотическое воспитание детей школьного возраста. Можно ли его воспитать в людях или оно приобретается при рождении? Есть люди, которые родились вдали от Родины предков, но выросли и впитали культуру своей «Новой Родины». Значит, чувство любви к Отчизне можно взрастить, в этом направлении стоит работать родителям, воспитателям, учителям. В русской культуре и истории заключена огромная база для патриотического воспитания. Герои прошлых лет не раз доказывали свою любовь к Родине своими доблестными поступками, когда на первое место они ставили общее благо в обмен на свою жизнь. Такие исторические эпизоды оставляют неизгладимый след в сознании школьника.

Патриотическое воспитание школьников – это повышение активности будущих граждан, развитие ответственности, сохранение духовности, укрепление государства.

Цель — воспитание у подрастающего поколения интереса к окружающему миру. На уроках окружающего мира школьники знакомятся с природой, живой интерес вызывает родная природа. Очень популярны среди школьников экскурсии по Родному краю.

Каждый год 1 сентября, начиная новый учебный год, мы проводим в своих классах урок Гражданственности. Знакомим учащихся с такими понятиями, как “гражданин”, “патриот”, “правительство”, “государственные символы”. Ребята узнают о том, что значит жить по законам своей страны, быть преданным ей; знакомятся с правами и обязанностями гражданина. Гражданско-патриотическое воспитание всегда было одним из важнейших направлений в работе педагога начальных классов. Это направление воспитания предполагает деятельность учителя по формированию у юных граждан нравственности и духовности посредством изучения родного края, гражданственности, бережного отношения к традициям, культуре и истории своего народа, чувства верности своему Отечеству, гордости за свою Родину, способности в будущем встать на защиту государственных интересов.

Прекрасный знаток русской словесности, этнограф, талантливый писатель В.И. Даль так трактует понятие “патриот” в своём словаре: “Патриот - любитель Отечества, ревнитель о благе его, отечественник, отчизнолюб”. Вместе с тем патриотизм – это естественная привязанность к родным местам, языку, национальным традициям. У детей проявление этого чувства начинается с памяти детства, с любви к матери, к дому, к своим друзьям, к родному селу. И лишь взрослея, они начинают понимать свою принадлежность к Отчизне.

Готовясь к уроку русского языка, подбираю произведения русского народного творчества: загадки, поговорки, пословицы, считалки, тем самым активизирую мысль детей, пробуждаю у них познавательный интерес. Всё это способствует воспитанию любви к родному слову, к истории своего народа.

В своей работе я использую упражнения, включающие задания, способствующие гражданско-патриотическому воспитанию. Планируя урок, выбираю тексты, в которых имеется информация о поступках, результатах деятельности и отношениях людей, содержатся яркие примеры проявления патриотизма. Выполняя такие задания на уроках, учащиеся в первую очередь выполняют само задание, затем анализируют нравственную ситуацию, указанную в тексте или условии задания.

Воспитание любви к своей Родине, гордости за Отечество можно проводить на текстах, содержащих сведения о России, о Москве, о Татарстане выдающихся людях нашей страны.

Одной из наиболее эффективной, интересной и целесообразной формой, нами признана организация проектной деятельности. Данная деятельность позволяет каждому ученику почувствовать себя исследователем, овладевать навыками работы с различными источниками информации. Ценно и то, что проектная деятельность позволяет объединить детей, родителей и учителей в совместную творческую, исследовательскую деятельность и формировать настоящее

сообщество детей и взрослых. Над проектами мы работаем длительное время. Темы проектов самые разные, возникают в процессе работы. Например, при изучении темы «Моя родословная» детям было дано задание – просмотреть семейные альбомы, найти фотографии военных лет и попросить старших рассказать о них. Выяснилось, что у многих в семьях родные и близкие родственники воевали на фронте. Так появилась тема нашего проекта «История одной фотографии». Работая над проектами, мы провели большую подготовительную работу: посетили библиотеки; провели экскурсии в краеведческий музей, где познакомились с архивными документами, фотографиями; читали книги, стихи о мужественных людях, их героических делах, о сражениях в годы Великой Отечественной войны; провели анкетирование «Что я знаю о Великой Отечественной войне?»; конкурс рисунков «Великая Победа»; беседы на темы: «Что значит быть мужественным?», «Ваше понимание героического поступка».

Школьники выполняют различные творческие задания: конкурсы рисунков, плакатов, сочинений, концертные номера, театрализованные представления, мини-проекты, мини-спектакли, фотовыставки, выставки прикладного творчества.

Подводя итог, нужно сказать, что работа по гражданско-патриотическому воспитанию школьников должна вестись не эпизодически, а ежедневно. Учитель в свою очередь на своём примере должен показывать, что ему не безразлично, какими станут его воспитанники. Учителю должно быть небезразлично, что происходит в России, что ожидает нашу страну в будущем. Если дети будут чувствовать и видеть, что их учитель на деле, а не на словах любит свою страну, то они ему будут верить, и воспитание патриотических чувств будет направлено в нужное русло.

Список литературы

1.Аронов А.А. Воспитание патриотов. М., 2011.

2.Ефремова Г. Народная культура и патриотическое воспитание школьников. // «Воспитание школьников», №9, 2019.

3.Жариков А.Д. Растите детей патриотами. М., 2017.

4.Михайлова О.И. Какого человека мы растим. // «Начальная школа», №5, 2018.

Башлангыч сыйныфта әдәби уку дәресләрендә уку грамоталылыгын үстерү алымнары

Хуҗиева Илсөя Ришат кызы

туган тел һәм әдәбияты укытучысы
Казан шәһәре Идел буе районы186 нчы күп профильле лицей - "Перспектива"

"Кешегә бетмәс –төкәнмәс иҗат чыганагы салынган. Менә шул чыганакны ачарга, иреккә чыгарырга, иҗтимагый тормышта урынын табарга булышырга, аңа үсү өчен тиешле шартлар тудырырга кирәк", - дип язган моннан күп еллар элек Л.Н.Толстой. Бүгенгесе көндә дә бу фикерләр белән килешми мөмкин түгел. Яңача укыту технологиясенең нигезендә укучы һәм укытучы арасында яңача мөнәсәбәт тора.

Төп максатым: әдәби уку дәресләрендә уку грамоталылыгын үстерү алымнарын тәкъдим итү.

Бурычлар:

- төрле типтагы биремнәр белән таныштыру;
- текст белән эшләү барышында биремнәрнең практик әһәмитен аңлату;

Көтелгән нәтиҗә:

- уку грамоталылыгы буенча төрле типтагы биремнәрне кулланма өчен материал була алуына ирешү.

Тикшерү объекты: 3 нче сыйныфның рус төркеменең әдәби уку дәресендә үтелә торган Х.Гардановның "Икмәк"тексты.

Фәнни яктан әһәмияте: укытучыларга күтәрелгән темаларга күзәтү ясауның әһәмияте зур булыр дип саныйбыз.

Практик әһәмияте һәм яңалыгы:

Укытучыларга кулланма өчен материал була алуында.

Уку грамоталылыгы — функциональграмоталылыкныңиңмөһимөлеше. Ул - укучыдатекстларныаңлау, куллану, бәяләү, алартурындауйланусәләтеүстерә.

«Укучының грамоталылыгы» төшенчәсен ачып, нәтиҗә ясарга була: укуга таяну өчен, мәктәптә уку эшчәнлегенең төп төре буларак, балаларда махсус уку осталыгы булдырылырга тиеш.Рус төркемнәрендә эшләгәндә уку аеруча зур урын алып тора, чөнки чит тел өйрәнүдә уку төп компонент булып тора.

Текст өстендә эшнең укуга кадәр этабы максатлары: балаларда мотивация тудырырга, тел һәм сөйләм авырлыкларын мөмкин кадәр киметергә. Бу этапта түбәндәге күнегүләр эшләргә мөмкин:

а) Экранга текстның асылын ачыклый торган рәсем чыгарабыз, текст нәрсә турында булыр икәнен сорыйбыз.

ә) Текст исеменнән аның темасын билгеләү, күтәрелә торган проблемалар, туган ассоциацияләр турында әйтү;

(Тәмле икмәк, йомшак икмәк, кадерләргә кирәк һ.б.)

б) Бирелгән сүзәр буенча төп идеяне, бу сүзләр нинди ассоциацияләр тудырганы турында әйтергә.

(*икмәк куйды,уйный башлады, идәнгә төште,тәлинкәгә куйды)*

Текст өстендә эшнең уку вакыты этабы максатлары:укучыларның тел күнекмәләрен һәм сөйләм осталыкларын формалаштыру. Бу этапта түбәндәге күнегүләр эшләргә мөмкин:

1."Өлешләп уку, чылбыр буенча" алымы. Иң элек укучыларга текст исеме, я рәсем буенча нәрсә турында сүз барачагы сорала. Һәр җөмлә укыганнан соң тәрҗемә ителә. Әлеге алым укучыларның игътибарлыгын арттыра.

2."Дөрес тәрҗемәне тап" алымы. Укытучы тексттагы җөмләләрне русча әйтә, укучылар тәрҗемәне тексттан табып укыйлар. Әлеге алым укучыларның текстның тәрҗемәсен, эчтәлеген истә калдырырга ярдәм итә.

3.«Әйе- юк» алымы балаларның текст эчтәлеген аңлавын тикшерү өчен уңайлы. Текст эчтәлеге буенча җөмләләр бирелә, балалар аларның текст эчтәлегенә туры килгәннәрен +, туры килмәгәнен – тамгасы белән билгелиләр. Бу алымны кулланганда туры килмәгән җөмләләрне дөресләп, текст эчтәлегенә туры китерерлек итеп төзәтү эшен дә тәкъдим итәргә мөмкин.

Текст өстендә эшнең укудан соң этабы максатлары: текст ситуациясен кулланып, укучыларның тел һәм язу күнекмәләрен, танып белү активлыгын үстерү.

1.“Мозаика” алымы. Тексттагы җөмләләрне эчтәлек буенча урнаштыру. Шулайук картиналарны текст эчтәлегенә туры китереп куярга. Әлеге алым текстагывакыйгаларны тәртип белән урнаштытырга, логик фикерләүне үстерергә, текстны аңлауларын тикшерергә ярдәм итә.

2.“Ромашка” алымы. Укучылар өч төркемгә бүленәләр. Ромашка ясап, аның таҗларына сораулар төзеп язалар.

1 нче төркем- гади сораулар төзи (-мы/-ме кисәкчәләре кулланып). Тексттан табып җавап бирәләр.

2 нче төркем аңлатма таләп итүче.

3 нче төркем - иҗади сораулар. “Искәндәр урынында син булсаң, нишләр идең?” кебек сораулар.

3.“Характеристика бир” алымы. Тактага малайның рәсеме эленә. Укучылар тактага эленгән сүзләрне Искәндәр рәсеме астына җыялар. *Мәсәлән, Искәндәр начар, әдәпсез, тәртипсез*.

4.Синквейн язу” алымы. Сүзнең тәмен тоеп, иң кирәклеләрен генә сайлап, үз фикереңне оста һәм кыска итеп әйтеп бирү сәләтен үстерүдә аның роле зур. Синквейн укучыда төгәллек, күзәтүчәнлек, игътибарлылык сыйфатлары тәрбияләүдә дә әһәмиятле чара булып тора.

Әлбәттә, һәр укытучы балаларның яшь үзенчәлекләрен, сыйныфның әзерлек дәрәҗәсен истә тотып, уку материалын үзләштерү мөмкинлегеннән, классның профиленнән, текст төренә, эчтәлегенә туры килгәнен үзе сайлап ала. Укучыларны бергәләп эзләнү, төркемләп эшләү күнекмәләренә өйрәтү, укытучы һәм укучы арасында эшлекле мөнәсәбәт булдыру дәресне отышлы итә. Укучы дәрестән чыкканда: “Мин нәрсә белә идем? Бүген нәрсә белдем? Алар арасында нинди бәйләнеш булды?- дип аңлап, үзүсешен ачыклап чыгарга сәләтле булырга тиеш.

Кулланылган әдәбият

1. И.З.Җамалетдинова- Татар теле һәм әдәби уку дәресләрендә башлангыч сыйныф укучыларының функциональ грамоталылыкларын формалаштыру үзенчәлекләре. Методик тәкъдимнәр. – Казан, 2021.
2. Балабанова А. Компьютертехнологияләрен кулланып. ”Мәгариф” журналы./ 2004, №6
3. Интернет ресурслар: Интернет-портал: Альянс учителей.http://teachersalliance.ru/?ysclid=ldkmoce39g276879851
4. Интернет ресурслар:https//nsportal.ru

Татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә отышлы укыту технологияләрен куллану

Сәйфуллина Г.И.

беренче квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы
Питрәч муниципаль районының "Советлар Союзы Герое Г.К.Камалеев исемендәге күп профильле лицей"

Татарстан халыклары телләре турындагы мәсьәләнең сүнмичә, сүрелмичә эзлекле рәвештә көн тәртибенә куюлуы- табигый күренеш.Чөнки тел аралашу чарасы гына түгел, милләтне милләт иткән төп сыйфатларның берсе. Ул халыкның рухын, язмышын чагылдыра.

Меңьеллык әдәби мирасы, бай тарихы, гүзәл сәнгате булган татар теле басынкы да, горур да, батыр да, тыйнак та... Бүгенге көндә шушы хәзинәне, аның үзенчәлекләрен, тарихын, авыз иҗатын укучыларга җиткерүдә татар теле һәм әдәбияты укытучыларның роле гаять зур.

Без рус мәктәпләрендәге татар балаларына татар теле укытабыз. Фәнебез ана теле- татар теле дип аталса да, ул әдәбият яки тел укытуга гына кайтып калмый. Россия Федерациясенең милли мәгарифне үстерү сәясәте концепсиясеннән күренгәнчә барлык халыкларны бердәм сәяси милләткә туплау, белем алуга уңай шартлар тудыру, туган ягыбыз тарихын, мәдәниятын, милли йолаларын , гореф-гадәтләрен өйрәнү төп максатларыбызның берсе булып тора.

Эшемнең төп максаты да - укыту һәм тәрбиянең бердәмлеге, бала шәхесенә хөрмәт белән карау, иреген чикләмәү, үзара аңлашу, укучы белән укытучының демократик, гуманлы эш стилен булдыру. Үземнең метод темамны ачканда түбәндәге бурычларга таянам:

-укучыда өйрәнә торган фәнгә кызыксыну уяту;

-танып-белү активлыгын үстерү;

-укучының иҗади мөмкинлекләрен камилләштерү;

- алган белемнәрне тирәнәйтү.

Бу бурычларны тормышка ашыруда төрле укыту технологияләре ярдәмгә килә. Үз эшемдә коммуникатив, шәхескә юнәлдерелгән, уен, үзара хезмәттәшлек педагогикасы,компьютер технологияләрен уңышлы кулланам.

Шушы технолияләрнең кайберләренә тукталып китик. Минем иң яратып куллана торганнары ул уен һәм компьютер технологияләре.

Татар телен чит тел һәм туган тел буларак өйрәтү процессында уеннардан файдалану укучыны белем алуга, укуга дәртләндерә, анда фәнгә кызыксыну уята.Үткәрү максатыннан чыгып, уеннарны берничә төркемгә бүләргә була:

-дидактик уеннар(белем дәрәҗәсен, танып белү эшчәнлеген формалаштыру);

-үстерешле уеннар (игътибар, хәтер, фикерләү, уку эшчәнлеген үстерү);

-тәрбияви уеннар(әхлак тәрбясе бирү,сәламәт яшәү рәвеше тәрбияләү);

-социальләштерүче (аралашырга өйрәтү максатыннан).

Дидактик һәм үстерешле уеннарны төрле темаларны аңлатканда кулланырга була. Ләкин алар баланың яшь үзенчәлегенә карап төзелә. Мәсәлән: табышмаклардан торган кроссвордлар чишү, мәкальләрнең яртысын әйтү, пирамида төзү, бер, ике, өч иҗекле сүзләрне кәрҗингә аралау һ.б.

Тәрбияви уеннарга җырлы- биюле уеннар кертергә мөмкин. Социальләштерүче уеннарга рольле уеннар уңышлы.Уенны оештырганда, укытучы берничә шартны истән чыгармаскатиеш :

- укучыларның коммуникатив эшчәнлеген формалаштыру;
- сөйләм дәрәҗәсе төрле булу сәбәпле, рольләрне дөрес итеп бүлү;
- укучының хис- сәләтен тоемлап, уңай нәтиҗәгә ирешүгә омтылу;

-укучыларга яхшы таныш булган ситуациләрне, әсәрләрне генә файдалану;

- үзара ярдәмләшү, телдән актив аралашу мохиты булдыру.

Укучыларга компетентлы якын килү яңа белем бирү алымнарының сыйфатын күтәрә.Белем сыйфатын күтәрүдә заман таләп иткәнчә дәресләрдә компьютер технологиясеннән файдалануны мин уңай дип саныйм.

Икенче тукталып китәсе технологиям-белем бирүнең компьютер технологиясе. Компьютер уку процесында инде шактый актив файдаланыла торган мөһим чараларның берсе. Компьютер технологиясе-компьютер мөмкинлекләрен файдаланып, информация әзерләү һәм аны өйрәнүчегә тапшыру процесы ул. Татар телен һәм әдәбиятын укытканда, туган тел һәм чит тел буларак өйрәткәндә, түбәндәге очракларда компьютер куллану уңай нәтиҗәләргә китерә:

. уку материалын аңлатканда презентацияләр төзү;

. сөйләм осталыгы һәм күнекмәләр формалаштырганда;

. белем һәм күнекмәләрне тикшергәндә һәм бәяләгәндә.

Шуны өстәп әйтергә кирәк, рус балаларына татар теле өйрәткәндә, дәрестә компьютер куллану белән артык мавыгырга да ярамый, чөнки ул укытучы белән укучының үзара җанлы аралашуын, аңлашуын алыштыра алмый.

Алдагыларга нәтиҗә ясап, шуны әйтергә була: педагогика фәнендә укыту-тәрбия процесы сыйфатын үстерергә булышлык итүче технологияләр шактый. Укытучының бурычы-яңалыклар агымында югалып калмыйча, дөрес юнәлеш алу, укытуның һәр этабы өчен уку материалын аңлатуның иң уңышлы вариантын табу. Шул ук вакытта аларның бер-берсе белән ярашырга тиешлеген дә онытмау зарур.

Белем-тәрбия бирүдә Риза Фәхреддин хезмәтләре

Илһам Рифкать улы Хәйруллин

Казан шәһәренең 8 нче санлы урта мәктәбенең татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Бүгенге җәмгыятькә фәннәрне яхшы үзләштергән, иҗади фикерләүче һәм үз белемен мөстәкыйль рәвештә өзлексез күтәрә белүче шәхес кирәк. Заман һәм җәмгыять мәктәп алдында түбәндәге бурычларны куя:катлаулы, һаман үзгәреп торучы шартларда яшәргә, эшләргә, социаль кыйммәтләр системасында үз урынын табарга сәләтле шәхес тәрбияләү. Мәктәп, андагы укыту-тәрбия процессын Ризаэддин Фәхреддиннең бүгенге милли мәгариф өчен дә әһәмиятен югалтмаган педагогик хезмәтләреннән башка күз алдына китерү һич тә дөрес булмас иде. Галимебезнең өйрәтүләре бүгенге заман таләпләренә дә аваздаш.

Укытучы балаларга белем-тәрбия бирүче буларак, мин үземнең фәнни-методик эшемдә педагогик технологияләрнең төрлесен кулланам, аларга үзгәрешләр кертәм, кечкенә генә ачышлар ясыйм. Шуның нәтиҗәсендә "үз технологиям"не тудырам. Нинди генә алымнар, ысуллар, технологияләр кулланcам да, мин шәхес тәрбияләү максатын күз алдында тотам.

Татар теле һәм әдәбияты укытучысы алдында укучыларның иҗади фикерләү сәләтен үстерү бурычы тора. Укучылар мавыктыргыч дәресләрдә генә үзләрен тулы шәхес итеп хис итәләр.

Педагогик идеяләр хакында сүз чыккач, үз эшчәнлегемдәге кайбер алымнарны кабат барлап чыгам. Укычыларны активлаштыру чарасы буларак, үстерелешле укыту технологиясен, компьютер технологиясенә еш мөрәҗәгать итәм. Шулай да татар теле һәм әдәбияты укытучысының өстәл китабы булып татар әдәбияты тарихында урын алган, ата-бабаларыбызны тәрбияләгән әдәби әсәрләр (К. Гали, Мөхәммәдьяр, М. Колый, Габдерәхим Утыз Имәни һ.б.), татар мәгърифәтчеләренең идеяләре, карашлары тупланган чыганаклар тора (К. Насыйри, Р. Фәхреддин, Г. Ибраһимов һ.б.). Укучыларның фикерләү дәрәҗәләрен үстерү, милли тәрбия бирүне көчәйтү максатыннан үземнең ээчәнлегемдә күренекле мәгърифәтче галим, дин белгече, язучы Р. Фәхреддин хезмәтләреннән еш файдаланам.

Г. Исхакыйның "Кәҗүл читек" хикәясен укый башланганчы ук, Риза Фәхреддиннең "Үгет-нәсыйхәт" китабыннан "Рамазан һәм Корбан бәйрәме", "Җомга көн" кебек хикәятләрен укып, әлеге дини бәйрәмнәр белән танышытырып чыгам.

Әсәрне укып чыккач, сораулар буенча әңгәмә, бәхәс оештырып, уртак фикергә киләбез.

Абдулла Әхмәтнең "Үги кыз" әкиятен укыгач, укучылар белән әңгәмә оештырыла. Әсәрдәге үги кыз һәм үз кызына әһәмият бирәбез. Ике багана ясап, балалар әкияттән өзекләр китерәләр, дәфтәрләрдә баганаларны тутыра баралар. Нәтиҗә ясап, Риза Фәхреддиннең "Тәрбияле бала" әсәреннән өзек укып китәм.Укучыларга түбәндәге сүзләрне яздыртып куям: "Ут утыннарны ашап бетергән кебек, хөсетлек эшләгән изгелекләрне, саваплы эш-гамәлләрне ашап бетерә".

Татар әдәбиятында гасырлардан гасырларга күчеп килә торган мәңгелек тема һәм проблема – ана белән бала мөнәсәбәте. Һәр сыйныфта диярлек, укучы әлеге мәсьәлә белән очраша, аны чишү юлларын эзләү өстендә эш алып бара. Шуңа мисал булып, Аяз Гыйләҗевнең "Җомга көн кич белән" әсәрен укучылар яратып кабул итеп укыйлар. Андагы геройларның хис-кичерешләре, уй-фикерләре үз йөрәкләре аша үткәреп карыйлар. Остаз буларак, мин аларга "Ана хакы"төшенчәсен җиткерү өстендә зур эш башкарам. Әсәрдәге Бибинур, аның иреннән калган өч баласы арасындагы мөнәсәбәтләрне анализлаганда, укучыларга "Тәрбияле ана", "Тәрбияле бала", "Ата-аналар белән аралашу әдәпләре", "Туганнар белән аралашу әдәпләре" хәдисләреннән мисаллар китереп үтәм.

"Алтыннан да кыйммәтле, оҗмах нигъмәтләреннән дә кадерле булган нәрсә – тәрбияле баладыр", дип язып калдыра Р. Фәхреддин. Әмирхан Еникинең "Матурлык" хикәясен укып, кабат Риза Фәхреддин иҗатына мөрәҗәгать ителә. Һәм түбәндәге өзекне укыйбыз: "И, газиз балалар! Ата-аналарыгыз сезгә иң авыр һәм мәшәкатьле хезмәтләрне кылдылар, һәм аларга сезгә хезмәт итүләрен дәвам итәләр., һәрвакыт сезнең өчен тырышалар. Аллаһы Тәгаләдән ялварып, сезнең өчен догалар кылалар. Инде сез дә аларның бу яхшылыкларын һәм бу хезмәтләрен камил кылып кайтарыгыз, көчегездән килгәнчә, аларга чын күңелдән хезмәт итегез һәм хөрмәт күрсәтегез! Аллаһы Тәгалә ата-анага яхшылык кылырга кушты. Пәйгамбәребез Мөхәммәд галәйһиссәлам дә: "Ата-аналарын риза кылучы балалардан Аллаһы Тәгалә дә риза булыр", - диде. Шундый ук фикерләрне укучылар Шәриф

Камалның “Буранда”, Шәриф Хөсәеновның “Әни килде” әсәрләрен укыгач та ишетәләр, тик алар Ризаэддин Фәхреддиннең “Җәвамигуль кәлим шәрхе” хезмәтенә таянып, укучыларга ислам тәгълиматын төшендерү максатындакүбрәк кулланыла. Әдәбият дәресләрендә балаларны ислам дине кушканча тәрбияләү һәр укытучының хыялыдыр дип уйлыйм, чөнки әлеге дәресләрдән чыккан балалардан еш кына “Нәрсә ул гөнах?”, “Нәрсә ул хәрам?” кебек сорауларны еш ишетергә туры килә. Без, укытучылар, вакытыбызны һәм белембезне кызганмыйча, укучыларның сорауларына җавап бирәбез. Бүгенге көндә мөһим булган хәлләргә, борчу-мәшәкатьләргә мисаллар китерәбез, аларны чишү юлларын Риза Фәхреддин әсәрләрен укырга тәкъдим итәбез.

Язучы Гадел Кутуйның “Тапшырылмаган хатлар”, шагыйрь Һади Такташның ”Мәхәббәт тәүбәсе” поэмасын карап китик. Укучыларның бәхәсле фикерләре төп геройлар – Галия һәм Искәндәр (“Тапшырылмаган хатлар”), Зөбәйдә һәм Мәхмүт (“Мәхәббәт тәүбәсе”) образларына карата мөнәсбәттә чагылыш таба. Аларны Р. Фәхреддин хезмәтенең “Никах вә өйләнү” бүлеге белән таныштыру – әңгәмә кору дәресләренең нәтиҗәлелеген күтәрә, мөстәкыйль тормышка әзерли. “Никах - һәр милләтнең нгезедер. Никахлашып өйләнешү бетсә, милләт тә бетәр, бу бер илаһи канундыр”- , ди Р. Фәхреддин. Әлеге дәресләрдә шулай ук бүгенге көндә һәр мөселман гаиләсен борчыган проблема – катнаш никахлар темасы да күтәрелә. Татар гаиләләрендә тәрбияләнүче балалар арасында да бу тема да шактый бәхәсле урынны алып тора. Берәүне дә кимсетмичә генә проблеманы ничек хәл итәргә?! Кулыбызга Р. Фәхреддиннең “Өйләнү әдәпләре әсәреннән өзек ярдәмгә килә: “Иргә барган чагында, ир булачак кешенең акчасыннан элек холкын, нәселеннән элек динен, гүзәллегеннән элек һөнәрен сорагыз вә үзегезгә тиңдәш булганнарны сайлагыз”. Яшьләребезнең башка дин вәкилләре белән никахка керүе массакүләм төс алган заманда укучының күңеленә Р. Фәхреддин киңәшләрен җиткерү – үзе үк актуальлек түгелмени?!

“Бары тик эш дәвамлы булганда гына нәтиҗәсе була” дигән мәшһүр галимебез. Бүгенге заман кешесе фәнне дә, динне дә яхшы белергә һәм белгәне белән дөрес гамәл кылырга тиеш. Дини тәрбия алган бала тормышта очраган кирәксез гамәлләрдән сакланыр.

Эшнең дәвамлылыгын истә тотып, олы мәгърифәтчебез нәсыйхәтләрен ирештерергә тырышам: 5 нче сыйныфка килгән укучыларга “Мәктәп әдәпләре”, “Дуслык әдәпләре”, “Киенү әдәпләре” һ.б. өзекләр китереп, балаларны изге гадәтләргә өйрәтергә тырышам. Югары сыйныфларда исә, “Тәрбияле бала”, “Тәрбияле ана”, “Тәрбияле ир” нәсыйхәтләре аша укучыларны олы тормыш юлына әзерлибез. Риза Фәхреддиннең “Тәрбияле хатын”, “Ана әдәпләре. “Ата әдәпләре” һ.б. хезмәтләре ата-аналар белән эшләүдә төп ярдәмчеләребез булып тора.

Сүземне тәмалап, шны әйтәсем килә: Риза Фәхреддиннең кайсы гына әсәрен алма, аларның һәркайсы бүгенге көндә шәхескә җитешмәгән, тәрбияне тулыландыруда иң мөһим хезмәт буларак кулланыла. Без, укытучылар, укучыларыбызны Р. Фәхреддин хезмәтләренә таянып, алар үрнәгендә тәрбияләсәк, киләчәк буын һичшиксез әхлаклы, миһербанлы булып үсәр.

Бу хезмәтләр – бөртекләп җыелган җәүһәрләрдер...

Использование «Script- системы» на уроках биологии

Мифтахова Камила Габдрауфовна

учитель биологии, МБОУ «Гимназия Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова», г. Казань

Во второй половине прошлого века педагог-новатор В.Ф. Шаталов разработал новую методику преподавания -систему опорных сигналов. Изначально многие учителя не могли поверить в эффективность данного способа работы. Однако результаты были, причем не только в улучшении оценок, но и в появлении заинтересованности к предмету.

«Опорные сигналы» первоначально должны были использоваться для проведения «магнитофонного» и «тихого» опросов. Предполагалось, что во время устного ответа ученик использует конспект, на основе которого он и строит свое высказывание. Как правило, лист с опорными сигналами делился на несколько блоков, что также помогало школьнику определить, насколько объемным и полным должен быть его ответ.

Сегодня слово «script» имеет множество значение в разных областях применения. Рабочим определением слова «script» является следующее: план, сценарий, опорный конспект, требующий заполнения.

В современном мире качество восприятия информации учащимися изменено, в виду сформировавшегося клипового мышления, поэтому простое конспектирование темы не будет таким действенным, как в годы до этого.

Урок с использованием «script» зачастую сопровождается презентацией, которая тесно связана с темой беседы и оформлена аналогично. Учитель при объяснении выделяет ключевые моменты на которые следует обратить внимание. После занятия ученик имеет информацию, которая поможет при подготовке к контрольным срезам и итоговой аттестации, потому что содержит только самую необходимую информацию.

Количество страниц скрипта зависит от объема изучаемой темы. Например, на раздел «Строение организма человека», изучаемый в 8 классе, приходиться 5 часов и один скрипт, содержащий 4 страницы.

Script (далее скрипт на русском) – это опорный конспект в новую эпоху интернета, который выполняет несколько функции:

1. систематизирует информацию;
2. графически упрощает и выделяет основную информацию;
3. помогает сосредоточиться и не отставать от потока объяснений;
4. позволяет ученику самостоятельно, без каких либо жестких рамок составлять свои скрипт – помощник;
5. облегчает запоминание информации.

Учителю составляющему скрипт важно помнить, что будущий «скрипт» должен содержать несколько составляющих:

1) Структурность.

«Скрипт» должен иметь определенную систему, которая создается с помощью графиков, формул, таблиц и др. Его главная задача – дать только ту информацию, которая поможет ученику составить общую картину.

2) Краткость.

Рекомендуется планировать скрипт таким образом, чтобы школьникам не пришлось вписывать очень большие фразы; при этом, они должны быть ключевыми, чтобы в момент письма активизировалась кинестетическая память.

3) Автономность.

«Скрипт» следует выстраивать так, чтобы отдельные блоки были автономны, но при это взаимосвязаны. Таким образом, у ребенка будет возможность логически выстраивать свой ответ.

4) Показательность.

Каждая иллюстрированная вставка должена нести определенный смысл и эмоциональный оттенок, позволяющий легко восстановить весь объем информации.

В своей практике я использую скрипты следующих онлайн школ:
«Новая школа» (https://sotkaonline.ru/biologia)
«Умскул» (https://umschool.net/)
«НОО» (http://project1472310.tilda.ws/page6490619.html)

К сожалению, на данный момент методы работы скрипт- систем в основном представлены на платных образовательных платформах, но если Вы состоите в группах данных платформ есть возможность получать материал по еженедельной рассылке с возможностью заполнения по онлайн уроку в назначенное время.

Например, при рассмотрении темы об «Экологических закономерностях», я пользуюсь скриптами разработанными Альбиной Амировой, создателем школы «Сотка». Первым рассматривается закон конкурентного исключения Гаузе с пространством для заполнения, здесь же приводится определение термина «экологическая ниша». Далее прописывается основная суть правила Бергмана и правила Аллена, весь материал сопровождается графическими рисунками для ассоциативного закрепления материала.

Технологии работы с детьми с ОВЗ: мой опыт

Хайруллина Гузель Муллагалиевна

учитель начальных классов, МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова» Московского района г.Казани

С детьми с ограниченными возможностями здоровья (ОВЗ) я работаю не первый год. Поэтому, самым главным приоритетом в работе с такими детьми является индивидуальный подход, с учетом специфики психики и здоровья каждого ребенка.

При обучении детей с ОВЗ одним из самых важных условий для педагога является понимание того, что эти дети не являются ущербными по сравнению с другими, но, тем не менее, эти дети нуждаются в особенном индивидуальном подходе, в реализации своих потенциальных возможностей и создании условий для развития. Ключевым моментом этой ситуации является то, что дети с ОВЗ не приспосабливаются к правилам и условиям общества, а включаются в жизнь на своих собственных условиях, которые общество принимает и учитывает.

Технологии, применяемые при работе с детьми с ОВЗ

1. Технология разноуровневого обучения
2. Коррекционно-развивающие технологии
3. Технология проблемного обучения
4. Проектная деятельность
5. Информационно-коммуникационные технологии
6. Здоровьесберегающие технологии
7. Игровые технологии

Обучающиеся с ограниченными возможностями здоровья нуждаются в изменении способов подачи информации. Необходимо предоставление особых условий, например, изменение формы выполнения задания или частичное его выполнение.

Для детей с различными формами нарушения здоровья особенно необходимо добиваться развития навыка адекватного восприятия результатов своей деятельности, не вызывая излишней нервозности и тревожности

В процессе школьного обучения выявляются трудности, возникающие за счет плохой фиксации детей на предлагаемом задании. В письме это пропуски, перестановки, при устном счете – плохое и фрагментарное выполнение задания. Детям следует постоянно помогать включаться в коллектив, в общую работу, давать задания, с которыми они наверняка могут справиться, стимулировать учебную деятельность, поощряя даже самые незначительные успехи.

Повторение - это основа всей учебно-воспитательной работы с детьми с ОВЗ.

Повторение необходимо проводить непрерывно в течение всего учебного года, включая его в процесс изучения нового учебного материала и добиваясь осмысления между пройденным и новым.

Вера в возможности ребенка, любовь к нему, независимо от его проблем, способствует формированию у него позитивного отношения к самому себе и другим людям, обеспечивает чувство уверенности в себе, доверие к окружающим. Сотрудничество педагога, психолога, логопеда в оказании совместной помощи ребенку лежит в основе всей коррекционной работы.

Большой плюс, что такого ребёнка не изолировали в специализированное заведение, а дали возможность быть полноценным членом общества.

Организация поисковой и исследовательской деятельности в целях планируемых результатов обучения в метапредметном направлении

Ахметшина Гульшат Назиповна

Учитель математики, МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова» Московского района города Казани

В данной статье рассмотрены теоретические аспекты организации поисковой исследовательской деятельности, направленных на достижение метапредметных результатов.

Важнейшим актуальным требованием Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования (ФГОС ООО) является реализация метапредметного подхода обучения для достижения учебно-познавательных качеств личности, отвечающих требованиям информационного российского гражданского общества, инновационной экономики.

В настоящее время основной целью образования является вовлечение учащихся в процесс добывания знаний, что позволяет самостоятельно мыслить, уметь ставить цели, находить соответствующие методы для решения поставленной проблемы, проводить исследования.

Одним из механизмов реализации данного направления Основной Образовательной Программы является организация поисковой и исследовательской деятельности учащихся.

Методы организации поисковой и исследовательской деятельности в целях планируемых результатов обучения в метапредметном направлении можно проследить в проекте исследовательской работы по теме: «Роль соперничества криптографии и криптоанализа в функционировании современного общества через призму математической мысли».

Целью проекта исследовательской работы является:

1) Формирование у обучающихся способности работать с новыми понятиями - криптография и криптоанализ;
2) развитие уверенной ориентации в различных математических областях от статистики и теории чисел до модульной арифметики;
3) владение основными учебными умениями информационно-логического характера при исследовании развития и соперничества методов криптографии и криптоанализа от античности до современности;
4) организация собственной и групповой учебной и поисковой деятельности;
5) приобретение знаний в области информационного моделирования;
6) использование средств коммуникационных технологий для сбора, хранения, преобразования и передачи различных видов информации для формирования теоретического мышления и универсальных способов деятельности в представлении целостной картины мира в сознании обучающихся.

Задачами проекта исследовательской работы являются:

1. Соответствовать учебно-познавательным возможностям обучающихся и предоставлять им возможность работать на уровне повышенных требований, развивая учебную мотивацию в раскрытии поставленной проблемы.
2. Содействовать развитию умения организации собственной и групповой учебной деятельности ; формированию основных универсальных навыков информационного характера с применением системы знаний о мире, выраженного в простых числах и их особенных свойствах.
3. Использовать широкий спектр коммуникативных, регулятивных и познавательных качеств обучающихся в ходе раскрытия темы исследовательской работы с использованием основных фигур мира информации – кодирование, шифрование и расшифровка.
4. Формировать базовые навыки поисковой и исследовательской деятельности обучающихся путём применения достоверных исторических фактов соперничества криптографов и криптоаналитиков для систематизации теоретического материала, посвящённого данной теме.

5. Определить этапы организации деятельности обучающихся, направленных на достижение метапредметных результатов освоения исследовательской работы при анализе методов криптографии и криптоанализа, а также их влияния на развитие информационного мира.

6. Попытаться ответить на вопросы, интересующие современное общество: Какая из сторон выиграла от прихода новых технологий – криптографы или криптоаналитики? Возможна ли безопасность в наш век вирусов, информационных краж и суперкомпьютеров?

7. Отслеживать достижения планируемых результатов в ходе поисковой и исследовательской деятельности.

План мероприятий по реализации проекта исследовательской работы:

1. Подготовительный этап: для практической реализации исследовательской работы учителю необходимо обязательное проведение дидактического анализа темы для целостного восприятия обучающимися поставленной проблемы.

Учитель познакомит обучающихся с различными приёмами поисковой и исследовательской деятельности:

а) **приём сопоставления** - для усвоения новых понятий, фактов;

б) **приём доказательства -** для оценивания социально-политических явлений в жизни общества;

в) **приём выдвижения гипотез** - для научного предвидения поиска и исследования; для умения увидеть проблему; для выдвижения гипотезы с целью решения поставленных задач; для систематизации и обобщения собранной информации о правомерности гипотез;

г) **приём обобщения -** для построения индуктивно-дедуктивных или дедуктивно-индуктивных рассуждений, позволяющих сформулировать правильный вывод;

д) **приём использования аналога** – для действенного анализа; установлению причинно-следственных связей и аргументированному доказательству собранной информации.

2. Основной этап: Организация поисковой и исследовательской деятельности состоит в помощи научного руководителя исполнителям. Учитель должен:

1) тонко чувствовать проблемность ситуации, с которыми сталкиваются обучающиеся;

2) уметь ставить перед группой обучающихся реальные задачи в доступной для восприятия форме;

3) выполнять функцию координатора поисковой и исследовательской деятельности;

4) стараться увлечь обучающихся проблемой и процессом глубокого исследования;

5) стимулировать творческое мышление при помощи поставленных вопросов;

6) проявлять терпимость к ошибкам обучающихся;

7) побуждать учащихся формулировать имеющиеся у них идеи и представления;

8) побуждать к выдвижению предположений, догадок;

9) давать обучающимся возможность исследования своих предположений в свободной и комфортной обстановке;

10) проводить групповые обсуждения найденной информации, при этом уважая мнение каждого выступающего;

11) донести до обучающихся прикладное значение данной исследовательской работы;

12) предлагать свою помощь в подборе нужной информации или адресовать к нужным источникам информации;

13) предоставлять возможность для регулярных отчётов , обмена мнениями рабочей группы;

14) поощрять критическое мышление обучающихся;

15) способствовать продолжению обучающимися научно-исследователь-
ской деятельности.

Очень важно в процессе основной поисковой деятельности учителю применять **педагогические ситуации**, в которых обучающийся должен защищать своё мнение, приводить в свою защиту аргументы, доказательства, факты; использовать ситуации для приобретения знаний и опыта, побуждающие задавать вопросы учителю, товарищам; выяснять непонятное; углубляться в осмысление получаемых знаний.

3. Заключительный этап исследования требует обучения исполнителей способам оформления результатов поиска и исследования: наглядно

(в виде графиков, таблиц, рисунков, фотографий) и литературно (изложить логически в соответствии с планом, ход и результаты исследования представить в виде доклада, реферата, альбома).

Для организации данной исследовательской работы необходимо использовать **приём планирования**, включающий в себя ряд этапов.

Этапы работы	Наименование этапа	Место проведения	Срок проведения	Ответственные
I этап	**Определение и утверждение темы исследования:** «Роль соперничества криптографии и криптоанализа в функционировании современного общества через призму математической мысли».	МБОУ “Татарская гимназия №17”	Октябрь 2023 г.	Ахметшина Г.Н. учитель математики и учащиеся 10 класса
II этап	**Выделение вопросов** с последующим добавлением, рассмотрение которых позволит достаточно полно раскрыть исследуемую проблему: Криптография от античности до XIX века; Шифровальные машины; Криптография с открытым ключом; Общедоступная тайна. Алгоритм шифрования RSA.	МБОУ “Татарская гимназия №17”	Октябрь 2023 г.	Ахметшина Г.Н. учитель математики и учащиеся 10 класса
III этап	**Выбор и составление списка литературы**, подлежащей обязательному изучению: Точчи Р. Цифровые системы. Теория и практика. Кан Д. Взломщики кодов. Сингх С. Книга шифров. Тайная история шифров и их расшифровки. Бауэр Ф. Расшифрованные секреты. Методы и принципы.	МБОУ “Татарская гимназия №17”	Октябрь 2023г.	Ахметшина Г.Н. учитель математики и учащиеся 10 класса
IV этап	**Изучение литературы** (конспектирование отдельных положений, составление тезисов).	МБОУ “Татарская гимназия №17”	Октябрь 2023г.	учащиеся 10 класса
V этап	**Сбор фактического материала.**	МБОУ “Татарская гимназия №17”	Октябрь-Ноябрь 2023г.	учащиеся 10 класса

VI этап	**Отслеживание достижений** в ходе поисковой работы.	МБОУ “Татарская гимназия №17”	Один раз в неделю, октябрь-ноябрь 2023 г.	Ахметшина Г.Н. учитель математики и учащиеся 10 класса
VII этап	**Изучение и оформление результатов исследования** (наглядно, литературно).	МБОУ “Татарская гимназия №17”	Декабрь 2023 г.	Ахметшина Г.Н. учитель математики и учащиеся 10 класса

Ожидаемые результаты реализации проекта исследовательской работы:

1. Данный проект поможет обучающимся овладеть не только общими учебными умениями и навыками, но и освоить более сложный уровень знаний по математике, достойно участвовать в различных конференциях и конкурсах.
2. Обучающиеся мотивированы для углублённого и расширенного изучения истории развития соперничества криптографии и криптоанализа через призму математической мысли; для повышения математического кругозора; логического мышления и исследовательских умений.
3. Обучающиеся успешно научатся : мыслить, строить догадки, проявлять умственное напряжение и настойчивость.
4. Обучающиеся получат навыки переработки информации : анализ, синтез, аргументация, умение сворачивать информацию.
5. Обучающиеся приобретут умения и навыки в теоретическом мышлении : обобщение, систематизация, определение понятий, классификация, доказательства.
6. Обучающиеся сформируют критическое мышление : умение отличать факты от мнений, определять достоверность источника, видеть логические несоответствия.
7. Обучающиеся познают творческое мышление: видение проблемы в стандартной ситуации, видение структуры исследуемого объекта.
8. Обучающиеся проявят регулятивные умения: определение целей, планирование, выбор тактики, гибкость, контроль.
9. Обучающиеся соберут достаточно информации для рассмотрения актуальности данной исследовательской работы, обусловленной востребованностью в современном обществе грамотного понимания методов криптографии и криптоанализа.
10. Обучающиеся докажут, что математика является важнейшим инструментом в работе кодировщиков в обеспечении безопасности и секретности передаваемой информации.
11. Обучающиеся изучат алгоритмы шифрования для доказательства неуязвимости современной криптографии.
12. Обучающиеся найдут ответ на вопрос: «Возможна ли безопасность в наш век вирусов, информационных краж и суперкомпьютеров для обычных людей современного общества?»
13. Обучающиеся проанализируют важную роль соперничества методов кодирования и раскодирования в формировании и развитии современного общества.
14. Данный проект исследовательской работы может быть использована: учащимися для ознакомления с историей развития современной криптологии; учителями математики для формирования представления у учащихся об устройстве и работе в области информационных технологий; а также любым пользователем для глубокого понимания кодирования и механизмов шифрования, используемых повсеместно.

Таким образом, применение проектной педагогической технологии является эффективным инструментом для формирования личностных, метапредметных и предметных результатов обучения, что и требует ФГОС второго поколения.

Использование цифровой лаборатории «Наураша в стране Наурандии» в развитии познавательно-исследовательской деятельности старших дошкольников

Габдуллина Сария Раифовна

МБДОУ №50 Советского района г. Казани , воспитатель

«Чтобы научить человека творить, - писал И.Я. Лернер, - есть только один путь – научить его творческим процедурам, то есть тем структурам, которые и составляют сущность творческой деятельности». Систематически применяя прогрессивные методы активизации познавательно-исследовательской деятельности, можно способствовать развитию любознательности, способности к логическому мышлению, творческому воображению, что составляет важнейшую базу для развития субъектности дошкольника.

Новизна. Изменение системы дошкольного образования предполагает изменение подходов к организации образовательного процесса не через занятия, а другие инновационные формы работы. Одной из таких форм является опытно-исследовательская деятельность, дающая возможность ребёнку творчески формировать интерес и потребность к активной созидательной деятельности.

Чем разнообразнее и интенсивнее поисковая деятельность, тем больше новой информации получает ребенок, тем быстрее и полноценнее он развивается. А лишение возможности экспериментировать, постоянные ограничения самостоятельной деятельности в раннем и дошкольном возрасте приводят к серьёзным психическим нарушениям, которые сохраняются на всю жизнь, негативно сказываются на развитие и саморазвитие ребёнка, на способности обучаться в дальнейшем.

Вот и мне стало интересно наблюдать, как дети занимаются исследовательской деятельностью, как сообща изучают предметы, исследуют, высказывают свои предположения, делают выводы, умозаключения.

Учитывая все это, в нашем детском саду приобрели современную цифровую лабораторию, которая называется «Наураша в стране Наурандии».

В чем же суть и особенность этого продукта? Современные дети очень рано приобщаются к компьютерной технике и совершенно естественно воспринимают ее как интересного игрового партнера, со всеми плюсами и минусами виртуального общения. Особенностью данного продукта является то, что, используя реальные датчики, подключаемые к компьютеру, мы делаем игру живой по-настоящему, когда ребенок исследует реальный, а не виртуальный мир. При этом Наураша, мультипликационный герой, общается с ребенком, рассказывает о различных явлениях, советует, как лучше провести опыт и живо реагирует на действия маленького экспериментатора, делая остроумные замечания и комментарии. Датчики, спроектированные в форме Божьей коровки, позволяют маленькому исследователю очутиться в детской цифровой лаборатории, провести ряд увлекательных экспериментов с датчиками, обладающими способностью чувствовать окружающую среду.

Лаборатория состоит из 8 образовательно-игровых модулей. В игровой форме вместе с главным героем Наураша дети научатся измерять температуру, понимать природу света и звука, познакомятся с чудесами магнитного поля, померятся силой, узнают о пульсе, заглянут в загадочный мир кислотности. Совместные занятия-игры будут также увлекательны и интересны взрослым Внутри каждой сцены содержится набор экспериментов. При этом сцена и персонажи в сцене реагируют на показания датчика и результат эксперимента, помогая ребенку понять суть явления. При проведении занятий с данными модулями педагог имеет возможность в игровой форме познакомить детей с различными природными явлениями и ввести простейшие понятия, описывающие эти явления.

Занятия с дошкольниками с этой лабораторией помогут решению задач, которые они ставят:

- формирование целостной картины мира и расширение кругозора;
- развитие познавательно-исследовательской и продуктивной (конструктивной) деятельности;
- развитие восприятия, мышления, речи, внимания, памяти;
- формирование первичных ценностных представлений о себе, о здоровье и здоровом образе жизни;
- освоение общепринятых норм и правил взаимоотношений со взрослыми и

сверстниками.

Решив заняться данной темой более углублённо, я поставила перед собой цели и задачи:

- Цель:

Использование детской цифровой лаборатории «Наураша в стране Наурандии» в развитии познавательной активности детей дошкольного возраста в процессе исследования окружающего мира.

Задачи:

-Вызвать у детей интерес к поисковой деятельности;

- помочь детям найти ответы на интересующие их вопросы экспериментаторской деятельностью;

- Учить видеть и выделять проблему эксперимента, ставить перед собой цель эксперимента, отбирать средства и материалы для самостоятельной деятельности;

- Развивать личностные свойства – целеустремлённость, настойчивость, решительность;

- Создание эмоционально-положительного отношения и интереса к совместной деятельности;

- Включение ребёнка в творческую деятельность и развитие творческих способностей;

- Признание за ребёнком права на существование собственного мнения.

Задачи проекта:

-Постановка исследовательской задачи.

- Прогнозирование результата.

- Уточнение правил безопасности жизнедеятельности в ходе осуществления экспериментирования.

- Выполнение эксперимента.

- Наблюдение результатов эксперимента.

- Фиксирование результатов эксперимента.

- Формулировка выводов.

На занятиях по всем предложенным темам в ходе игры ребёнку также предлагается придумать способы, как повлиять на окружающий мир, чтобы сделать его комфортнее. Он получает бесценный опыт для дошкольника: ставить перед собой цель и достигать её, совершать при этом ошибки и находить правильное решение, взаимодействовать со сверстниками и взрослыми. Анализ образовательных программ позволил выявить тот факт, что в них недостаточно раскрыто содержание знаний, умений, навыков, способов познания и опыта творческой деятельности по экспериментированию согласно требованиям стандарта.

По результатам проведенных мной занятий, можно сделать вывод, что дети с удовольствием занимаются с **цифровой лабораторией**. Им нравится данная форма проведения занятий. Дети активно выдвигают свои предположения относительно того или иного явления или процесса, участвуют в проведении опытов, в обсуждении результатов. Увлеченно **работают с датчиком** *«божья коровка»*, проверяя на практике свои предположения. С нетерпением ждут новой встречи с мальчиком **НАУРАШЕЙ.**

Внедрение программного обеспечения для оптимизации проведения итогового собеседования в девятых классах

Шубинкин Владимир Николаевич

учитель информатики МАОУ «Лицей №131» Вахитовского района города Казани

С 2019 года в России проводится итоговое собеседование, являющееся допуском к сдаче ОГЭ. Нововведение коснулось не только учителей русского языка, но и их коллег-предметников, выступающих в роли собеседников и технических специалистов. Собеседник (или технический специалист при наличии) должен отслеживать время этапов собеседования и вести аудиозапись. Дополнительные трудности организационного характера возникают при большом числе экзаменуемых. В МАОУ «Лицей №131» ежегодно участвуют в итоговом собеседовании примерно 150 учащихся. Кроме того, на уровне школы было принято решение ежегодно проводить пробное итоговое собеседование с целью тренировки всех участников процесса (учащихся, экспертов, собеседников, технических специалистов). Задачами технических специалистов являются отслеживание времени этапов собеседования, запись звука (индивидуальная и потоковая), ведение протоколов. Команды из эксперта, собеседника и технического специалиста работают по несколько часов, что может привести к ошибкам вследствие утомления. Для облегчения и автоматизации работы технических специалистов мною уже к первому пробному собеседованию в декабре 2018 года была написана программа-таймер «Собеседование» (Рис. 1). Программа исключала множество потенциальных ошибок, связанных с человеческим фактором, получила положительные отзывы и успешно использовалась до 2022 года на тренировочных и реальных экзаменах. Запись звука производилась с помощью стороннего программного обеспечения ISpy.

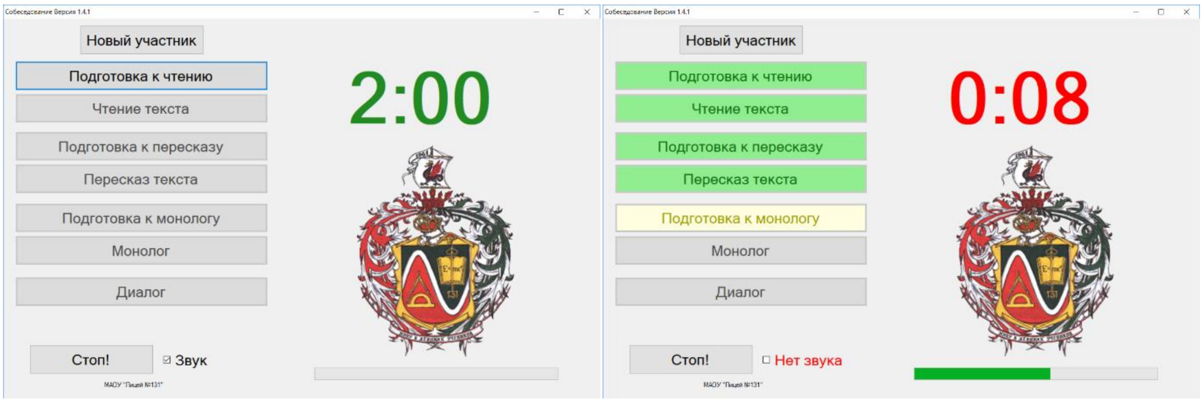

Рис. 1. Внешний вид программы Собеседование 1.4.1

В 2022 году у меня получилось выделить время на создание единой программы для технических специалистов, которая не только удобно измеряет время этапов собеседования, но и сама ведёт индивидуальную и потоковую аудиозаписи.

Интерфейс программы (Рис. 2) включает следующие элементы:

1. Меню настроек
   1.1. «Импорт учащихся…». Нажатие на этот пункт меню открывает диалоговое окно для выбора файла базы данных учащихся, распределённых в данную аудиторию.
   1.2. «Экспорт аудио…» позволяет выбрать папку, в которую будут сохраняться аудиозаписи. По умолчанию они будут сохраняться в каталог «Аудиозаписи» в папке с исполняемым файлом, создаваемый автоматически в момент запуска программы (Рис. 3).
2. Кнопки, отвечающие за запуск и остановку потоковой аудиозаписи.
3. Циферблат, отображающий оставшееся время текущего этапа собеседования. Цифры краснеют за 10 секунд до завершения этапа.
4. Кнопка «Новый участник». Нажатие на неё сбрасывает все параметры и начинает индивидуальную аудиозапись для нового участника.

5. Кнопки, отвечающие за отдельные этапы собеседования. Нажатие на них запускает обратный отсчёт времени соответствующего этапа. Эти кнопки недоступны для нажатия, пока не завершился предыдущий этап.
6. Кнопка «Стоп». Нажатие на данную кнопку позволяет завершить любой этап собеседования до истечения отведённого времени (например, если экзаменуемый быстро прочитал текст).
7. Флаговая кнопка. Если галочка поставлена, по завершении этапа либо по нажатию на кнопку «Стоп» прозвучит звуковой сигнал.
8. Выпадающий список с учащимися, импортированными из базы данных. Имена экзаменуемых автоматически подставляются в том порядке, в котором они были записаны в базе данных.
9. Редактируемое поле. Файл индивидуальной аудиозаписи сохранится под именем, указанном в этом поле.
10. Флаговая кнопка «вести индивидуальную запись» определяет, будет ли вестись отдельная запись звука для текущего участника.

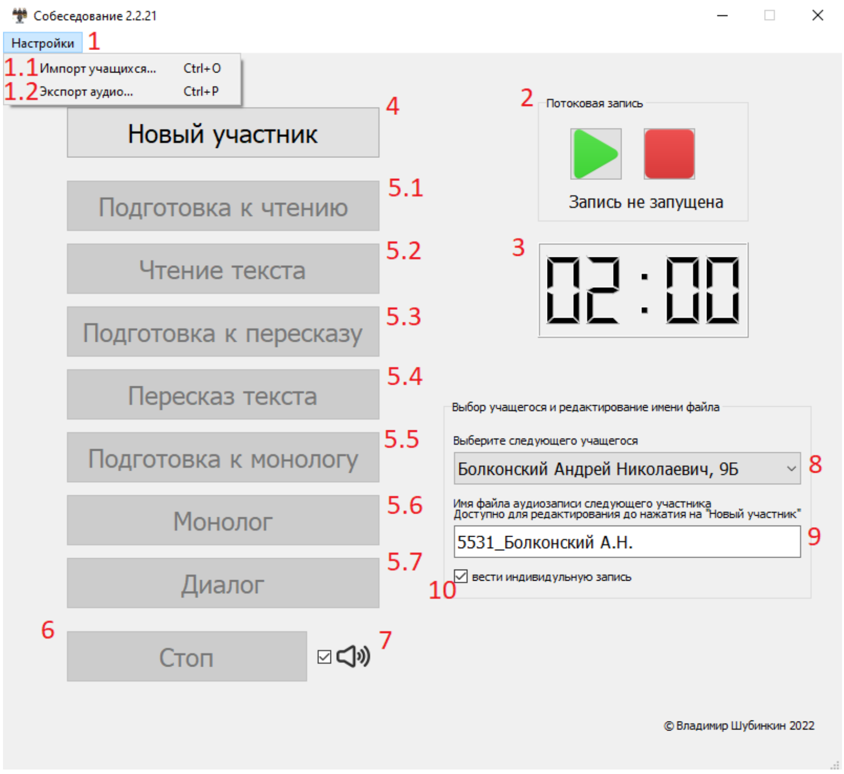

Рис. 2. Внешний вид программы Собеседование 2.2.21

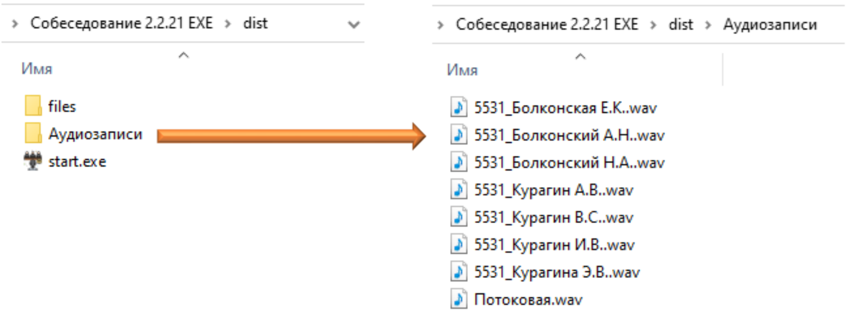

Рис. 3. Результат записи файлов в проводнике

Кнопки 5.1-5.7 могут находиться в одном из четырёх состояний:

1) не активна (на Рис. 2 – кнопки 5.1-5.7, на Рис. 4 – кнопки 5.3-5.7). Пока кнопка находится в этом состоянии, нажать на неё невозможно;
2) доступна для нажатия. В этом состоянии кнопка выглядит как кнопка 4 на Рис. 2. В таком состоянии кнопка находится, когда предыдущий этап завершился, а текущий ещё не начался. Нажатие на кнопку означает начало очередного этапа;

3) нажата (Рис. 4 – кнопка 5.2). В этом состоянии кнопка желтеет. Она по-прежнему доступна для нажатия на случай, если технический специалист (собеседник) поторопился с нажатием. Повторное нажатие перезапускает таймер. Кнопка останется жёлтой до окончания этапа;
4) не активна зелёного цвета (Рис. 4 – кнопка 5.1). Кнопка не доступна для нажатия, потому что этот этап собеседования уже пройден.

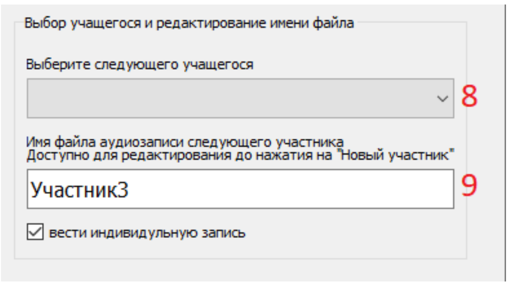

Рис. 4. Состояния кнопок этапов собеседования

Если список экзаменуемых не подгружен, то выпадающий список 8 будет недоступен (Рис. 5), а в редактируемом поле 9 будут подставляться имена «Участник1», «Участник2» и т.д. (Рис. 5). При этом до нажатия на кнопку «Новый участник» можно отредактировать имя файла. Поле защищено от ввода символов, которые не могут использоваться в имени файла. Для генерации файлов баз данных экзаменуемых по аудиториям мною написана дополнительная программа, на вход которой поступает текстовый файл, на практике получаемый из электронной таблицы. В файле должно быть 5 столбцов: №, класс, ФИО, кабинет, время. В первой строке файла должны быть указанные выше заголовки.

Рис. 5. Именование файлов без подгруженной базы данных

Технические характеристики. Программа написана на языке программирования Python 3. Для создания графического интерфейса, ведения аудиозаписей и отсчёта времени использовалась библиотека PyQT5. Программа взаимодействует с базой данных sqlite. Аудиозаписи сохраняются в формате wav. Файлы этого формата поддерживаются подавляющим большинством программ для воспроизведения звука.

Таким образом, максимально автоматизированы процессы отсчёта времени этапов собеседования, ведения потоковой и индивидуальной аудиозаписей, именования получаемых файлов. Программа имеет интуитивно понятный интерфейс, защищена от ошибок пользователя и прошла успешную апробацию на реальном итоговом собеседовании 8 февраля 2023 года в МАОУ «Лицей № 131» с участием 10 команд экзаменаторов и 145 экзаменуемых.

Формирование активной познавательной деятельности учащихся посредством использования современных образовательных технологий

Насибуллина Люция Мударисовна

учитель русского языка и литературы, МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г. Ибрагимова» Московского района г. Казани

В современном, быстро меняющемся мире востребована личность не столько владеющая суммой знаний, сколько способная к творческому созиданию, к принятию нестандартного решения, умеющая прогнозировать, придумывать, проявлять инициативу.

Уроки русского языка и литературы открывают возможности для развития творческих способностей учащихся. Как учитель русского языка и литературы татарской гимназии занимаюсь разработкой методической проблемы: "Формирование активной познавательной деятельности учащихся посредством использования современных образовательных технологий".

Работая над данной проблемой, я ставлю следующую цель:
развитие творческих способностей учащихся на уроках русского языка с использованием современных образовательных технологий.

Для реализации поставленной цели ставлю следующие задачи:

- активизация мыслительной деятельности учащихся;
- обучение воспитанников основам научного творчества;
- формирование речевой культуры, способствующей проявлению творческой индивидуальности учащегося;
- формирование нравственных, общечеловеческих ценностей.

За годы работы по своей методической проблеме пришла к выводу: при развитии познавательной активности и творческих способностей заметно повышается интерес к знаниям у большинства учащихся, что ведёт к лучшему усвоению знаний, формированию умений и навыков по предмету и, в конечном итоге, повышается качество обученности по предмету «Русский язык». В этом отношении важным результатом своей работы считаю 100% успеваемость по предмету при сдаче ЕГЭ и ОГЭ. Средний балл ЕГЭ - 80, 50; средняя оценка ОГЭ – 4, 3.

Кроме того, большинство моих выпускников выбирают русский язык в качестве будущей профессии и поступают на факультеты, связанные с русской филологией. За последние годы 16 учащихся поступили в вузы РТ.

Неотъемлемой частью методической системы является обобщение, распространение и внедрение передового педагогического опыта, который в деятельности учителя имеет большое значение.

Мои идеи, наработки находятся сегодня в открытой системе. Активно занимаясь вопросом информатизации образовательного процесса, являюсь членом ВМО учителей русского языка и литературы и ВИМО «Филолог» на сайте **kazanobr.ru.** Имею авторские методические разработки на различных образовательных сайтах (**www.kazanobr.ru**, **www.urokitio.ru**, **www.rospedclub.ru**)

Использование здоровьесберегающих технологий на уроках английского языка

Мукриева Миляуша Ильдусовна

учитель английского языка, МБОУ «Татарская гимназия №17 имени Г.Ибрагимова» Московского района г.Казани

Поскольку я преподаю английский язык, то, конечно, меня более всего интересует, какие приемы здоровьесбережения можно применить на уроках английского языка. Считаю, что применение здоровьесберегающих технологий на уроках английского языка имеет первостепенное значение. Ведь английский язык – это серьёзный и сложный предмет. С первых уроков дети учатся общаться на английском языке. При этом должны усвоить массу нового лингвистического материала (лексические единицы, грамматические формы, приобрести произносительные навыки). На уроках учащимся приходится много запоминать, говорить, писать, читать, слушать и анализировать информацию, поэтому, учитель должен уделять особое внимание здоровьесберегающим технологиям.

Главной задачей учителя должно стать обеспечение максимально благоприятной и комфортной обстановки и создание у детей положительной эмоциональной настроенности на уроке. Положительные эмоции способны полностью снимать последствия отрицательных воздействий на организм школьника. Учитель должен стремиться вызывать положительное отношение к предмету, повышать интерес и мотивацию школьников. Важно, чтобы у детей не появлялось чувство страха, боязни перед этим предметом.

Среди многочисленных определений этого понятия, я выбрала определение Петрова О.В. **Здоровьесберегающие образовательные технологии** - это система, создающая максимально возможные условия для сохранения, укрепления и развития духовного, эмоционального, интеллектуального, личностного и физического здоровья всех субъектов образования. Из данного определения понятно, что Здоровьесберегающие технологии -это неоднократные, связанные между собой и с темой урока действия со стороны учителя; кроме того, здоровьесберегаюшие технологии призваны не только сохранять, но и укреплять и развивать различные составляющие здоровья – духовное, эмоциональное, интеллектуальное, личностное, физическое.

Каковы составляющие здоровьесберегающих технологий?

- Условия обучения ребенка в школе (отсутствие стресса, адекватность требования к ученику, адекватность методик обучения и воспитания);
- Рациональная организация учебного процесса (соответствие возрастным, половым, индивидуальным особенностям, соответствие гигиеническим требованиям);
- Соответствие учебной и физической нагрузки возрастным возможностям ребенка;
- Необходимый, достаточный и рационально организованный двигательный режим.

Школьный курс английского языка имеет практическую направленность. С первых уроков дети учатся общаться на английском языке, при этом они должны усвоить большой объем материала, приобрести произносительные навыки. На уроках обучающимся приходится много запоминать, говорить, писать, читать, слушать и анализировать информацию. Со стороны детей необходимы сосредоточенность и активность для достижения хороших результатов. С другой стороны, при обучении английскому языку существует множество вариантов внедрения различных элементов здоровьесберегающих технологий, связанных между собой и связанных с тематикой урока (игра,

зарядка, песня, релаксация, смена видов деятельности, включение соответствующих тем в тематическое планирование).

Причины применения здоровьесберегающих технологий:

1) Иностранный язык занимает второе место по шкале трудности школьных предметов и оценивается в 10 баллов;
2) Отсутствие частой смены деятельности на остальных уроках;
3) Гиподинамия учеников;
4) Особенности проведения первых и последних уроков.

Рассмотрим эти элементы более подробно.

Положительная эмоциональная настроенность на уроке

Положительные эмоции способны полностью снимать последствия отрицательных воздействий на организм школьника. Учитель должен стремиться вызвать положительное отношение к предмету.

Для установления эмоционального контакта можно использовать упражнение-игру «Round about» (карусель). Ученики передают друг другу мяч и высказываются о своих чувствах, эмоциональном и физическом состоянии. С подобных упражнений можно начать урок и скорректировать эмоциональную настроенность обучающихся, причем, их можно применять как в младших классах (используются простейшие фразы – Hello! How are you? – I'm fine, thank you!), так и в среднем и старшем звене (I'm in good (bad) mood today I feel like singing and dancing today, because it's my birthday).

Смена видов работ

У обучащихся начальных классов особенно чувствительной является нервная система, поэтому очень важной во время урока является смена учебной деятельности, режимов работы, проведение физических минуток, расслабления во время прослушивания песен и т.д..

В средней и старшей школе так же огромное значение имеет организация урока. Учитель должен строить урок в соответствии с динамикой внимания учащихся, учитывая время для каждого задания, чередуя виды работ (самостоятельная работа, чтение, письмо, слушание, ответы на вопросы, работа с учебником, творческие задания). Это способствует развитию мыслительных операций, памяти и одновременному отдыху учеников.

Игра на уроках английского языка

Игра — дверь в душу ребенка. В игре ребенок раскрывается, т.е. проявляет самостоятельность, решительность, сообразительность, получает признание сверстников, глубже понимает окружающий мир, значение слов, проявляет все свои лучшие качества.

Для младших школьников может быть использована игра-пантомима (например, при изучении алфавита: изобразить букву (нарисовать букву в воздухе головой или в паре с партнером); при изучении темы ''My pet'' изобразить животное движением, мимикой, голосом, жестами; при изучении темы '' My day'' изобразить действия, которые выполняются обычно в течение дня.

В диалогах учащиеся могут вообразить себя различными персонажами (в зависимости от изучаемой темы, например, директором школы – 5 класс, директором зоопарка – 6 класс).

Песня на уроках английского языка

Песня на уроке — хороший вид релаксации, который представляет возможность учащимся не только отдохнуть, но и служит для формирования фонетических, лексических, грамматических навыков. Певческая деятельность проявляется в аудировании, разучивании, исполнении песни. Пение активизирует функции голосового и дыхательного аппаратов, повышает интерес к предмету, развивает музыкальный слух и память, снижает утомляемость за счет эмоционального настроя.

Во втором классе дети узучают песню «Алфавит» (The ABC), различные песни-рифмовки, “What is your name?”. Обычно подобные песни выполняют роль фонетическиз зарядок на начальном этапе обучения.

Песни могут вводиться в связи с изучением лексической темы, например, Politics — «Wind of change», Appearance – «Head and shoulders».

Песни могут применяться и как своего рода релаксация в середине или конце урока, когда учащиеся устали и им нужна разрядка.

Эмоциональные разрядки

Наличие эмоциональных разрядок необходимо для снятия умственного напряжения и утомления. Это могут быть поговорки, скороговорки веселые четверостишия, юмористическая или поучительная картинка.

Двигательная активность на уроках английского языка

На уроке английского языка двигательная активность способствует лучшему овладению языковым материалам, снятию усталости и повышению мотивации к обучению.

Запоминание нового материала в сочетании с двигательной активностью происходит гораздо быстрее. Поэтому введение и закрепление слов происходит в игровой форме с использованием движения. Количество лексических единиц увеличивается от урока к уроку, следовательно, увеличивается возможность для двигательной активности. При изучении и драматизации диалогов дети активно используют движения, то есть они не просто рассказывают диалоги, а показывают их. Все это, конечно, более актуально на начальном этапе обучения языку. Проводятся 1-2 физкультминутки по 2-3 минуты продолжительностью через 15-20 минут после начала урока.

Stand up clap clap
Arms up clap clap
Step step arms down
Clap clap please sit down

Изучение тем, способствующих здоровьесбережению

Для формирования здорового образа жизни с самого раннего возраста дети изучают и на практике применяют знания по следующим тематикам: «Распорядок дня»; «Спорт и здоровый образ жизни»; «Проблемы молодежи»; «Технический прогресс и человеческие способности» и многие другие.

При изучении темы повелительного наклонения дети изучают такие фразы, как “Wash your hands!”, “Wash the fruit!”, что способствует воспитанию элементарной санитарно-гигиенической культуры у детей. Особенно широкое поле деятельности для привития детям правил гигиены и здорового образа жизни содержит языковой материал темы «Рабочий день», в рамках которой дети сравнивают свой распорядок дня с днем своих одноклассников и делают выводы о необходимости соблюдения режима дня.

Обучащиеся средней и старшей школы уже более серьезно и основательно изучают темы, способствующие здоровьесбережению, знакомясь с проблемами взаимозависимости правильного питания и поддержания организма в хорошей форме, профессионального и любительского спорта и его влияния на продолжительность жизни, глубоко и всесторонне обсуждаются вредные привычки молодежи.

Таким образом, значительная часть современных проблем, отражающих сложность ситуации в системе общего образования и требующих скорейшего разрешения, так или иначе, связаны со здоровьем подрастающего поколения. На уроках английского языка учителя стараются решать эти проблемы, используя различные элементы здоровьесберегающих технологий, выстраивая их в систему. Наблюдения показывают, что использование здоровьесберегающих технологий в учебном

процессе позволяет учащимся более успешно адаптироваться в образовательном и социальном пространстве, раскрыть свои творческие способности, а учителю эффективно проводить профилактику асоциального поведения.

Глобальләшү һәм цифрлаштыру шартларында мәктәптә туган (татар) теле укытуда электрон белем бирү ресурслары

Абдуллина Рамилә Әгъзам кызы

Г.Ибраһимов исемендәге 17 нче татар гимназиясе, Казан шәһәре

Резюме: *Статья посвящена проблеме информатизации образования посредством освоения электронных образовательных ресурсов. Предпринята попытка обобщения имеющихся подходов к определению понятия «электронный образовательный ресурс». В статье рассматриваются особенности ЭОР, приводятся некоторые данные исследования эффективности ЭОР при обучении родного языка.*

Ключевые слова: *электронный образовательный ресурс, эффективность, сайт, онлайн-платформа, цифровизация*

Resume: *The article is devoted to the problem of informatization of education through the development of electronic educational resources. An attempt is made to generalize the existing approaches to the definition of the concept of "electronic educational resource". The article discusses the features of EOR, provides some data on the study of the effectiveness of EOR in teaching the native language.*

Keywords: *electronic educational resource, effectiveness, website, online platform.*

Бүгенге тормышта балалар кече яшьтән үк информацион мохит шартларында үсәләр: телеведение, интернет, компьютер, гаджетларны киң куллану аркасында белем алуда китап уку, укытучы сөйләме кебек традицион чыганаклар үзләренең әһәмиятләрен югалтып баралар. Замана баласы өчен УКЫТУЧЫ бердәнбер белем чыганагы булып саналмый бүген.

Дөньякүләм үсеш тенденцияләре мәгариф системасына зур йогынты ясый: уку процессында интернет - глобаль мәгълүмати челтәр ресурсларын куллану мөмкинлеге артты.

Элегрәк технологик революция киләчәктә барлык белем бирү коммуникацияләрен цифрлаштыру вәгъдә иткән иде, һәм менә бу "прогрессив киләчәк" җитте: цифрлаштыру – безнең хәзерге чынбарлык. Теләсә кайсы башка һөнәр белгече буларак, педагог та цифрлы белемле булырга тиеш һәм цифрлы компетентлыкка ия булырга тиеш.

Россиядә «Мәгариф» милли проектын гамәлгә ашыру дәвам итә. «Мәгариф» милли проектына 6 федераль проект кергән. Шуларның берсе - «Цифрлы белем бирү мохите». Бу проект - иң мөһиме.

Дөньякүләм мәгариф системасында тагын бер юнәлешне ассызыклау шарт: онлайн уку-укыту көннән көн активлаша бара. 2019-2020 уку елында "үзизоляция" тәртибе кертелү сәбәпле, Россия мәгариф системасында күп проблемнар тудырды: дистанцион платформаларның, электрон ресурсларның, педагогларның әзер булмавы ачыкланды. Дистанцион укыту өчен онлайн-платформалар: «Универсариум», «Россия электрон мәктәбе», «Мобиль электрон белем бирү», «Ачык мәктәп», «Учи.ру», «Якласс», "Инфошкола", «Сириус» белем бирү үзәге мәйданчыгы тәкъдим ителде. Ни кызганыч, аларның берсендә дә татар телле курслар эшләнмәгән. Милли телләр өчен махсус электрон платформалары булдыру ихтыяҗы ачыкланды.

Татар телен укытуда цифрлы белем бирү ресурслары бар, шунысы куанычлы.
Мин сайтларның мөһимлек дәрәҗәсен билгеләүче белгеч түгел, әмма укытучы буларак, практик күзлектән чыгып үз фикеремне җиткерәсем килә, чөнки мин - кулланучы.

Кайберләренә күз салсак, түбәндәгеләрне күрергә мөмкин: ТР Мәгариф һәм Фән министрлыгы сайтында ТР Мәгарифне үстерү институты тәкъдим иткән цифрлы белем бирү ресурслары исемлеге бар. Әлеге ресурслар сыйныфлап бүленгән, сылтамалар аша кереп файдаланырга мөмкин.

Иң кулае, шәхсән минем өчен –Tatahscnol сайты. Монда шактый күп мәгълүмат табарга, материалларны укытучыга дәрескә әзерләнгәндә дә, дәрестә дә файдаланырга була.

Белем ру татар мәгариф порталыннан миңа язучыларның сайтларына сылтама бирүләре ошый: Г.Исхакый, Тукай, Х.Халиков, Ф.Садриев, Зөлфәт, М.Кәбиров, Р.Мөхәммәдиев һ.б. Порталда электрон форматта фонохрестоматия булуы җайлы: Х.Туфан, С.Садыйкова, С.Сәйдәшев, Р.Яхин тур. истәлекләр бирелә, бу -дәресләрдә файдаланырга менә дигән чара. Булмас димә!” рубрикасы заманча эчтәлекле текстлар алырга мөмкинлек бирә.

Әдәбият дәресләрендә иң уңайлы видеоязмаларны мин Татар энциклопедия институты директоры И.А.Гыйләҗев “тавышландыруында” эшләнгәннәрен файдаланам. Ютуб каналында А.Гыйләҗев, Ф.Яруллин, И.Юзеев, Ш.Галиев һ.б. язучылар тормышы һәм иҗатына тулы һәм шул ук вакытта бик җыйнак, җайлы итеп күзәтү ясала.

Татар теле укытучыларына тәкъдим ителә торган ресурсларны карап чыккач, шундый нәтиҗә ясарга мөмкин: Әлеге интернет ресурслар түбәндәгеләрне үз эченә ала:

- Татар теле һәм әдәбиятыннан методик һәм дидактик чаралар туплаган сайтлар;
- Электрон дәреслекләр;
- Укытучыларның шәхси сайтлары;
- Өстәмә мәгълүматлар бирүче сайтлар;
- Еш кына кулланма буларак укытучыларга биремнәр эшләү өчен конструкторлар исемлеге бирелә. Бу - укытучы өчен иң кирәклесе.

Шәхсән үзем, “Мультиурок” сайтында туган (татар) телендә белем торган белем бирү оешмалары өчен татар теле һәм әдәбиятыннан электрон тестларны даими урнаштыра барам. Әмма аның бер уңайсыз ягы бар, минем тарафтан эшләнгән тестны теләсә кайсы укучы кереп эшләсә дә, чит укытучылар үз сыйныфлары буенча тулы картинаны күрә алмыйлар, ә бала үз нәтиҗәсен генә укытучысына күрсәтә ала. Шуның өстенә, бу сайтта бала тестны берничә тапкыр кереп эшли ала, хәтта башка фамилия-исем язып та. Бу ресурс бик үк камил булмаса да, башка сайтлардан укытучы өчен катлаулы булмавы, тиз һәм уңайлы булуы белән үзенә җәлеп итә.

“Google Classroom” платформаларында татар теле һәм әдәбияты буенча материаллар урнаштырырга мөмкин. Бу да укытучының шәхси документлары тора торган сайт һәм аңардан башка чит педагоглар файдалана алмый.

Ютуб каналда татар теле һәм әдбияты буенча материаллар табарга була. Бигрәк тә әдәбият буенча видеоязмалар күп очрый, аларны күчереп алырга яки сылтама аша кереп карарга була. Әмма татар теле грамматикасы буенча Ютуб каналда матераллар бик аз. Ара-тирә “Татар морфологиясе” буенча материалларны дәрестә кулланырга мөмкин.

Шунысы куанычлы: 2020-2021 нче уку елында республикада туган (татар) телен укытуны СберКласс электрон белем бирү платформасына беркетү буенча шактый саллы эш башкарылды, әмма бүгенге көнгә кадәр ул барлык республика мәктәпләре укытучылары өчен ачык түгел.

Укучыларның интернет челтәренә булган уңай мөнәсәбәтләрен күздә тотып, электрон белем бирү ресурслары аша фәнгә карата кызыксыну уятырга, белем сыйфатын күтәрергә мөмкин. Киләчәктә туган телне укытуда балаларны кызыктыра алырлык заманча технологияләр уңай нәтиҗә бирсен иде дигән теләктә калыйк.

Кулланылган әдәбият исемлеге:

1. http://balarf.ru/
2. http://tatarschool.ru/
3. belem.ru

Театрализованные постановки на английском языке для начальных классов

Бикмухаметова Аида Рамилевна

МБОУ «Татарская гимназия 15” Кировского района г.Казани

Развитие английской речи через театрализацию сказок в начальной школе.

Театр — средство эмоционально-эстетического познания окружающего мира. Театральное искусство возвращает нас к обрядовым ролевым играм. Коммуникативный подход, так широко применяемый в обучении английскому языку, предполагает развитие “коммуникативной компетенции”. В.Н.Вятютнев определяет ее как способность правильно выбирать речевые структуры в зависимости от ситуации общения. Любой навык предполагает тренировку. Расширить выбор ситуаций, потренировать новую лексику и грамматику в контексте поможет технология театральной педагогики. Именно театрализация поможет “оживить” учебный процесс, повысив мотивацию учеников. Театральное искусство помогает раскрыть таланты актерского мастерства и повысить мотивацию говорения на английском языке. Подготовка спектакля оказывает широкое нравственно-эстетическое воздействие на учеников, им открывается красота слова, содержательность звучания музыки, голоса. Когда учащиеся становятся на время персонажами пьесы, возникает очень сильное и углубленное ощущение связи между языком и жизнью.

При театрализации сказок в начальной школе совершенствуется грамотное и выразительное чтении текстов (ролей), умение общаться на иностранном языке, дети учаться выражать свое мнение по поводу той или иной проблеме, учаться выполнять творческие задания различного характера, совершенствуется умениу высказываться спонтанно в конкретной ситуации развивается способность работать в коллективе.

Необходимыми условиями для театрализации сказок в начальной школе является наличие кабинета и его оснащенности компьютером, методическая литература .

Этапы подготовки театрализованных представлений :

1. Знакомство детей со сценарием.

2. Работа по снятию языковых трудностей. В основном это трудности лексического характера. Все слова в репликах партнёров должны быть понятны каждому участнику.

3. Первичное прослушивание пьесы. Необходимо представить каждого героя через определённую интонационную выразительность роли, определить её темп, все особенности каждого героя.

4. Распределение ролей в соответствии с языковой трудностью пьесы, артистическими данными детей и их языковой подготовкой.

5. Индивидуальная работа с каждым ребёнком по выразительному чтению его реплик.

6. Групповая работа – прочтение пьесы по ролям. Во время этого этапа учащиеся запоминают слова своей роли и реплики своих партнёров, после которых они вступают.

7. Репетиции на сцене. Этот этап длится до тех пор, пока все участники не заучат свои роли наизусть и не будут произносить их чётко и громко, не научатся двигаться на сцене и слушать партнёра, а также вовремя вступать в действие. Завершается данный этап генеральной репетицией. Также на данном этапе изготовляются костюмы и необходимый реквизит.

8. Выступление учащихся на сцене.

Во время процесса подготовки спектакля дети учатся работать с информацией , с текстом, выделять главную мысль,понимать звучащую англоязычную речь, адекватно реагировать на реплики,учатся поддержать диалог,понимать инструкцию учителя;
Перед учителем начальных классов стоит важная задача -установить уровень способностей и их разнообразие у наших детей, не менее важно уметь правильно осуществлять их развитие.

Детская одаренность, несомненно, занимает одно из ведущих мест среди самых интересных и загадочных явлений природы. Каждый ребенок от рождения наделен огромным потенциалом, который при благоприятных условиях эффективно развивается и дает возможность ребенку достигать больших высот в своем развитии. Дети могут быть одаренными в разных областях- кто-то силен в математики, кто-то в шахматах, кто-то в спорте. И обычно в театрализованных представлениях на английском языке участвуют дети кто силен в языках. Но одним из главных принципов театрализованной

деятельности на английском языке в нашей школе является участие всего класса. Для этого приходится писать сценарии изменив сюжет сказок на новый лад, добавляя новых героев и действий. Если даже ребенок не имеет каких-то реплик в представлении, а просто танцует и поет- он слышит реплики других, учится работать в коллективе.

В своей работе я пишу сценарии на основе сюжета известных английских, русских ,татарских сказок. Некоторые из них являются интегрированными мероприятиями (татарско-русский), так как в условиях наличия двух государственных языков в РТ совместная работа учителей английского и татарского языков в условиях средней школы является очень эффективной.

В заключение хотелось бы сказать, что театральная постановка, как детерминанты внеурочной деятельности – это сочетание многих аспектов по внедрению ФГОС: преемственность поколений, креативное развитие личности, воспитание патриотизма и коммуникабельность, умение работать в группе и пр. Самое главное, такая внеурочная деятельность, способствует не только повышению уровня знания грамматических основ английского языка, но и мотивирует детей к познанию культуры. Театр-это вечное искусство, которое уходит корнями в глубь веков и украшает нашу жизнь и по сей день, и я искренне верю, что это пособие окажется полезным и послужит началом чему-то творческому и прекрасному.

Укый белү компетентлыгын формалаштыру

Мирсияпова Тансылу Ильясовна

ф.ф.к, Казан шәһәре Мәскәү районы М.С.Устинова исемендәге 102нче гимназиянең директор урынбасары

Бүген күп кенә трибуналардан мәктәптә алынган белемнең дәрәҗәсе, нәтиҗәсе турында бәхәсләр куера. Дискуссияләр, әңгәмәләр, түгәрәк өстәл артында сөйләшүләр күп очракта иң элек грамоталылыкны, кешенең гомумкультурага ия булуын, укый белү компетентлыгын алгы планга чыгаралар. Димәк, белем бирү учреждениеләре шушы юнәлештә эшчәнлекне оештырырга тиеш. Бу исә үз чиратында дәресләрне, класстан тыш чараларны яңа типтагы алымнар белән баетуны таләп итә. Укый белү компетентлыгын үстерү исә тел һәм әдәбият укытучылары өчен иң мөһим бурычларның берсе булып кала бирә. Бу мәсьәләне чишү укытучыдан шактый әзерлекне таләп итә. Укытучы эзләнә һәм нинди алымның нәтиҗәле икәнлеген ачыклый.

Укый белү компетентлыгын үстерүдә нәтиҗәле алымнарның берсе итеп төрле типтагы уку текстлары белән эш итә белү тора. Дөрестән дә, ишеткән, укыган текстларны аңлап эш иткәндә генә билгеле бер нәтиҗәгә ирешеп була.

Еш кына белем бирү өйрәнгәнне, ятлаганны, искә төшерү, эчтәлеген сөйләү кебек эш алымнарына кайтып кала. Эш-гамәлләрнең бертөрле шаблонга корылуы укучының укуга кызыксынуын киметә. Балалар яңалыкны ачу, үз фикерләрен белдерү мөмкинлегеннән мәхрүм кала һәм акрынлап укырга өйрәнү, иҗадилык сәләтен югалталар. Укытучыга бу юнәлештә эшне оештырганда яңа методик алымнарга таянып эш итү нәтиҗәле. Бу очракта традицион укыту алымнары белән беррәттән тәнкыйди (критик) фикерләүгә һәм проблемалы укытуга игътибар итү урынлы булыр иде.

Тәҗрибә күрсәткәнчә, укый белү компетентлыгы турыдан-туры укучы грамоталылыгына бәйле. Ә нәрсә соң ул укый белү грамоталылыгы? Ул текстны аңлый белү, аның эчтәлеге буенча фикер йөртә алу, текстның мәгънәсенә төшенү һәм текстка карата үз фикереңне әйтә белүне үз эченә ала. Ә укый белү компетентлыгы киңрәк төшенчә. Ул үз эченә укылган материалның сыйфатын саклау, кешенең гомумкультурасына нигезләнгән, профессиональ, социаль проблемаларны чишүне ала. Укый белү компетентлыгы үсештәге процесс: мәгълүмат эзләүдән интерпретациягә, интерпретациядән - иҗадилыкка.

Укучыларда укый белү компетентлыгын формалаштыруда түбәндәге бурычларны куябыз:

- Укучының укый белү компетентлыгы формалаштыруда төрле төрдәге текстлар белән эшли белү алымнарына өйрәтү;
- Информацион ресурсларны куллану;
- Әдәби дебатлар, дискуссияләрне үз эченә алган дәрестән тыш чараларны оештыру;
- Укучыларның язу һәм риторик күнекмәләрен үстерү;
- Уку тексты өстендә эшләгәндә рациональ, эстетик, эмоциональ һәм креатив мөнәсәбәтләр компетентлыгын үстерү;
- Укучыларны язу культурасының бер кодыннан (стильдән, жанрдан, формадан) икенчесенә күчәргә өйрәтү;
- Укый белү компетентлыгы формалаштыруда иң беренче баскычтан (текстны аңлау) алып югарырак ноктага – чит текстны интерпретацияләүдән үз текстңны төзүгә юнәлтү.

Бүген борчыган мәсьәләләрнең берсе – укучыларыбыз уку алымнарын тиешле дәрәҗәдә куллана белмиләр. Югары сыйныфларда әдәбият дәресләрендә текст белән эшләгәндә зур кыенлыкларга очрыйлар: төп фикерне аныклый белмиләр, язучының тел үзенчәлекләрен күрмиләр, яисә уку эшчәнлеге белән кызыксынмыйлар. Укый белү компетентлыгын формалаштыруда текст белән эшли белү күнекмәсе төп методикаларның бере. Дөрес, традицион методика да алда аталган компетентлыкны үстерүдә күпмедер дәрәҗәдә эш төрләре тәкъдим итә:

А) язучы турында әңгәмә үткәрү;

Б) сүзлек эше оештыру;

В) Укытучының сәнгатьле итеп укып күрсәтүе;

Г) укучыларның кычкырып укулары, укытучы белән сорауларга җавап бирү.

Нәтиҗәдә традицион калыпта укучылар өйрәнәсе текст укытучы тарафыннан укыла, ә укучыларда тиешле дәрәҗәдә кызыксыну тудырылмый, алар текст белән эшләүдән канәгатьләнү алмый. Бүген методикада тәкъдим ителә торган алым бераз башкачарак оештырыла һәм аның нигезендә дөрес аңлап уку эшчәнлеге ята.

Текст белән эшләү 3 этаптан тора:

1 этап. Текстны укыр алдыннан эш оештыру.

Бу этапның максаты: укучыларның антиципация сәләтен үстерү, ягъни текстның исеменә, дәреслектәге иллюстрацияләргә карап эчтәлекне фаразлау. 1нче этапта күбрәк укучының тәҗрибәсенә, белеменә таянып фикер алышу оештырыла. Бу очракта штурм методикасы шактый отышлы. Шулай ук “беләм – белергә телим – белдем” рәвешендәге эш формасы, билгеле булган мәгълүматка нигезләнгән “виноград тәлгәше” (кластер) алымы да уңышлылардан.

2 этап. Уку барышында текст өстендә эшләү. Бу этапның максаты – текстның эчтәлеген аңлауларына ирешү. 1. Укучылар мөстәкыйль рәвештә текстны, я бер өлешне, я тәмамланмаган бер фрагментны эчтән укыйлар. Укучылар алдында текстны укый башлаганчы туган фаразлауларны тикшерү максаты куела. 2. Укучылар текстны аңлатып, җөмләләп яисә абзацлап укыйлар. 3. Шул ук вакытта сүзлек эше дә алып барыла.

Бирелгән өзекне, өлешне аңлатып уку, мөстәкыйль укыганда да укучыларга текстка якын килеп эшләргә ярдәм итә. Шушы ук этапта текстның эчтәлегенә карата әңгәмә, сайлап уку күнегүләрен кертергә була. Биредә төп сорау куела: безнең фаразлаулар туры киләме, ялгыш фикерләр бармы?

2 этапта эшчәнлек уку тексты тибына бәйле рәвештә оештырыла. Бу этапта күп сораулар, фактлар пирамидасы, тукталып уку төрләре отышлы.

Шулай ук информацион карта белән эш тә көткән нәтиҗәләрне бирә. Информацион карта белән эшләү түбәндәге алгоритмга корыла:

- Укучы картага текстның төп мәгънәсенә туры килә торган үзе тапкан сүзләрне яза, башка укучыларның картасы белән чагыштыру мөмкинлеген ала, үзендә җитеп бетмәгән информацияне башка төсле каләм белән өстәп куя ала.

Әдәби текст өстендә эшләгәндә тәҗрибәбездә түбәндәге эш төрләрен еш кулланабыз: тукталышлы уку, сөйләү картасы төзү, сорау агачын ясау, текстны кыскартып аннотация төзү.

3 этап. Текстның эчтәлеген өйрәнгәннән соңгы эшчәнлек.

Аның максаты: текстның төп фикерен ачыклау. Автор фикерен билгеләү.

1. Укытучы бөтен текстка проблемалы сорау куя. Бу сорауга җавап эзләгәндә укучылар авторның юллар арасына яшеренгән әйтәсе килгән төп фикерен, уен ачыклыйлар.
2. Укытучының язучы, аның тормыш юлы, иҗаты турында мәгълүмат бирүе. Текст белән эшләгәннән соң сөйләү, укучыларга текстның эчтәлеген тагын да ныграк аңларга ярдәм итә.
3. Иллюстрациялләргә яңадан әйләнеп кайту: кайсы фрагмент сурәтләнгән? Рәссам һәр детальне төгәл биргәнме?
4. Иҗади биремнәр.

А) текстка, өзеккә карата иллюстрация ясау, текст сүзләре белән исемләү;

Б) һәр укучыга берәр өзеккә, абзацка яки җөмләгә иллюстрация ясарга тәкъдим итү. Аларны тәртип буенча төзү. Бу иллюстрацияләр җыелмасы текстның эчтәлеген әйбәтрәк аңларга ярдәм итә.

В) геройның портретын ясау. “Кем төгәлрәк?” конкурсы үткәрү.

Г) фантастик проектларны яклау;

Д) геройлар исеменнән телеграммалар, хатлар язу;

Е) Кузаллау буенча сурәтләү күнегүләре;

Ж) авторга ияреп иҗат итү күнегүләре;

Бу этапның төп стратегиясе кластер төзүгә, синквейн язуга, дискуссия оештыруга юнәлтелә. Мондый эшчәнлек укучының фикерен тирәнәйтү белән беррәттән фикерне үзгәртүгә дә китерә. Бу исә үз чиратында укучы белән укучы хезмәттәшлеген булдырырга ярдәм итә. Шулай итеп, уку текстны ятлау аша түгел, ә бирелгән материалны үзең аша үткәреп аңларга мөмкинчелек бирә.

Мисал өчен *Сораулар агачы* алымы. Ул 3 төрдән тора. Бер төркем сораулар – гади сораулар, фактик мәгълүматка нигезләнгән сораулар: Кем? Нәрсә эшли? Кайда? Кайчан?

2нче төркем сораулар текстны анализлауга кагылышлы сораулар: Ни өчен? Ничек? Әгәр дә... Болар концептуль сораулар, икенче төрле аларны юл аралыгы сораулары дип тә атыйлар.

3нче төркем сораулар үз эченә текстны тормыш белән бәйләү, укучы тәҗрибәсе белән бәйләүгә мөнәсәбәтле сораулар: Бу текст синең тормышыңдагы вакыйгалар белән бәйлеме? Әгәр дә син герой урынында булсаң? Мондый вакыйгалар бүгенге тормышта булырга мөмкинме? Бу ысул шәхескә юнәлтелгән укытуга нигезләнгән.

Текст белән эшләүне оештыру укый белү компетентлыгы формалаштыруда төп эшчәнлек икәнлеген карап үттек. Укый белү компетентлыгын формалаштыруда текстның дөрес сайлануы да зур әһәмияткә ия. Шулай ук бу юнәлештә эшне оештырганда укытучы партнер ролен үти. Укучылар белән ачык аралашу процессында укытучы контрольлек функциясеннән фикердәш позициясенә баса.

Билгеле, чишеләсе проблемалар шактый, аларны чишү укытучыдан һәрдаим эзләнүне таләп итә. Укый белү компетентлыгын формалаштыру юнәлешендә эшләүче педагогларга түбәндәге киңәшләргә игътибар итү урынлы булыр иде:

- Укучы фикерен хөрмәт итү;
- Үз фикереңне ирексезләп такмау;
- Игътибарны нәтиҗәдән бигрәк күбрәк иҗади процесска бирү;
- Аралашу тонын укучы мөмкинлеген ачып бирә алырлык рәвештә сайлау.